

**The Project Gutenberg eBook of A przemysli repülő: Regény a nagy háborúból,
by Kurt Matull**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: A przemysli repülő: Regény a nagy háborúból

Author: Kurt Matull

Release date: August 22, 2012 [EBook #40561]

Language: Hungarian

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK A PRZEMYSLI REPÜLŐ: REGÉNY A NAGY
HÁBORÚBÓL ***

E-text prepared by Tamás Róth, Albert László,
and the Online Distributed Proofreading Team Europe
(<http://dp.rastko.net>)

Megjegyzés: Facebook oldalunk: <http://www.facebook.com/PGHungarianTeam>

A PRZEMYSLI REPÜLŐ

REGÉNY A NAGY HÁBORÚBÓL

ÍRTA

KURT MATULL

BUDAPEST

ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

1915

7877. - Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

I.

Éjfél utött. Csúnya novemberi idő. A délnyugati szél hónap, esőnek keverékével seprte végig Bécs városát. Hidege meleg köpenyeikben is megremegtette a császári palota udvarának őrszemeit. Két magyar baka állt ott a poszton. Fel-feltekintettek a palota ablakaira, amelyek mögött néha, délben, mikor az őrseget váltják, meg szokott jelenni Ferenc József, a szeretett király.

Most is, késő éjszakának idején, halvány fény szűrődött ki az uralkodó dolgozószobájának ablakából. Az őrszemek világosan látták a király árnyékát az ablak függönyeire rajzolódni. Sőt azt is megfigyelhették, hogy a király odalépett az ablakba, szétvonta a függönyöket és kitekintett a rosszul világított, sötét palotaudvarra.

Egy katonai automobil állt ott. Motorjának halk kattogása jelezte, hogy indulásra kész. A kormány mögött, bundájába temetkezve, állt a vezető. Alaktalan tömeg, mely feljebbvalójának parancsára vár, hogy ismét emberré bontakozhassék ki. Két órája ül mozdulatlanul. Boldog, hogy két nap, két éjjel óta végre alszik. Mert amióta kitört a háború, megerőltető szolgálatában nem sok ideje maradt pihenni. Robogni kellett mindig. Örült iramban, ahogy csak bírta a gép. És még így se volt a hajsza soha elég sebes. Mert ebben a kocsiban is, mint mindenütt, kegyetlen zsarnokként ott ült a háború, halálosan sujtva ostorával, lángoló, mérges lehelletével megkergetve embert, állatot, gépet... szüntelenül... nyughatatlanul...

Az ablak függönyei ismét összecukódtak. Az uralkodó megjelenése jó hatással volt a bakákra. Nem érezték már a dermesztő időt. Szégyeltek, hogy húsz esztendő óta szitkozódtak az éjjeli szolgálat miatt, míg odafenn öreg királyuk sem talált nyugalmat, hanem jóságos, tiszteletreméltó arcával komoly munka fölé görnyedve ült íróasztala előtt.

A király várt. Bizalmas komornyikja útján meghagyta, hogy összes hadsegédei, parancsértisztjei és mindazok, akik személye körül napi szolgálatot teljesítenek, vonuljanak vissza. Iránta való kötelességérzetből meg ne zavarják éjszakájuk nyugalma. Ilyen parancs nélkül senkinek se jutott volna eszébe elhagyni szolgálatát, amíg a komornyik azt nem jelenti, hogy a felséges úr hálószobájába vonult.

Przemysl...

Oda kalandoztak a király gondolatai, mióta, délelőtt, meghozták neki a hírt, hogy vitéz várát másodszer is körülzárta az ellenség. A tudósítások hiányosak voltak és nem adtak teljes képet. Megbizást, adott tehát, hogy drótnélküli távirón keressenek összeköttetést a várral és azonnal közöljék vele a kérdezősködés eredményét.

Ez a vár és személyzete a gigászi küzdelemben tanúsított rendkívüli hősiességével különösképpen kivívta a király szeretetét. Amíg pontosabb híreket nem kapott róla, nem tudott volna nyugalmat találni. Türelmetlensége vitte székéből, íróasztala mellől az ablak elé, ahol a két őrszem megláthatta.

Ketten ültek a király előszobájában.

A régi, öreg komornyik, urának bizalmasa és Arnóti István, a fiatal repülőhadnagy. Az utóbbi szorosan a kandalló mellé telepedett, belemeredt a pattogó hasábfák tüzebe és szívta a király kedvenc virgóniáját, melyet az uralkodó íróasztaláról hozott neki a komornyik. Szívta pedig már a tizediket és merengve nézett a kék füstkarikák után, melyek hosszú sávokra felbomolva beszívódtak a kandallóba, rövid küzdelmet vívtak az égő tölgyhasábokkal, hogy végre is belevessenek a lángforgatagba. - A semmiségbe - gondolta és hozzáfűzte gondolatában, hogy valamikor az élet is úgy foszlik szét semmivé, mint annak a virgóniának a füstje.

Ugyanez volt az érzése olyankor is, amikor repülőgéppel fölszállt, amikor az emberek és a tárgyak egyre kisebbek lettek alatta és amikor végre, a felhők közé érve, elszabadulva mindentől, ami földi, az éggel szemben találta magát.

Este 6 óra óta ült itt az előszobában, várva a király parancsát, hogy a felség óhajait és rendelkezéseit még az éjjel továbbítsa légi úton az oroszok szorongatta várba. Idegölő volt ez a várakozás. Pedig neki a viharos délkeleti szélben szüksége volt még minden idegére a veszedelmes úton.

A komornyik megvendégelte a király konyhájából. Ő pedig az ifjúság egészséges étvágyával látott hozzá. Csak az italokat utasította vissza. Ennek pedig az öreg komornyik nagyon örült. Szeretett mindenkit, aki a szeszt nem szerette. Pedig ez az éjszakai várakozó még fiatal tiszt volt, aki bizony nem vetett meg egy kis bort vagy egyébb italt.

De Arnóti István repülőhadnagy mind félretolta azokat a palackokat, melyeket a komornyik a kandalló mellé helyezett asztalkán elébe rakott Kijelentette:

- Tisztelt uram, szolgálatban vagyok. Meg kell bocsátania, ha legjobb itókáját is érintetlenül hagyom. Legföljebb útravalónak adhat egy kis üveg óbort. Ezt odafönn, amikor nagyon is kiveri az embert az Isten hidege, mintha orvos rendelte volna, kávéskanalanként nem rossz ám becsöpögtetni. Egy kis enivalót is hozzá. Mert nekem nem volt időm, hogy effélével ellássam magamat.

Ezek ketten egyebet alig is beszéltek. De amikor megjöttek az estilapok, a komornyik egynéhányat odanyújtott a tisztnek. És örültek mind a ketten, hogy német részről Hindenburg hadserege megint jelentékenyen előrenyomult az oroszokkal szemben.

Arnóti István csak délután 2 órakor érkezett repülőgépen Krakóból. A harcvonalról hozott híreket és jelentéseket átadta a hadügyminisztériumban. Azután hazasietett bécsi lakásába, holtfáradtan ágyára vetette magát és nyomban elaludt. Észre sem vette, amikor anyja, aki háztartását vezette, legényével együtt szép óvatosan, hogy meg ne zavartassék, leszedegette róla a nehéz bőrfelszerelést. Pedig milyen boldog volt az anya, hogy egyetlen fiát a veszedelmes út végeztével ismét maga mellett tudta. Hány imája, áldása kísérte őt mindenhol és hány ideges,

aggodalmas órát kellett a koros hölgynek átélnie, amíg fia vissza-visszatért. A lakása közvetlen közelében lévő Mária-templomban bizony egy misét sem tartottak nélküle.

Sokat eljárógatott a Nikolai-utcába is, ebbe a bájos kis óbécsi zugba, ahová a világváros életéből, zajából semmi el nem jutott. Fiának menyasszonyát és ennek szüleit kereste ott fel, hogy Istvánról beszélgessenek egymással. Az öregeknek, István anyjának, valamint jövőbeli apósának és anyósának, Bechner Márton székesegyházi gondnoknak és feleségének, bizony sehogy se volt kedvükre, hogy István, két évvel ezelőtt, amikor hadnagy lett, belépett a repülőosztaghoz. Hiszen katona létére, most, ebben a borzasztó háborúban, kettős veszedelem leselkedett reá.

-9-

Ha figyelmeztették erre, jóízűen nevetett, ragyogó fehér fogait mutogatta rövidre nyírt kis fekete bajusza alól, mely az időjárás viszontagságaitól kiélezett, lesóványodott arcának amerikaias jelleget adott és így szólt:

- Uraságtok, kiki a maga módján. Én modern gondolkodású katona vagyok. Nem tudok arról lemondani, hogy ura legyek egy repülőgépnél és ezzel szolgáljam a földön masírozó bajtársaim ügyét. Mert hát mit csináljanak ők szegények, ha valamikor háború lesz és nem lesznek bajtársaik a levegőben, akik mint őrangyalok fölöttük lebegvén, közölhetnek velük minden gonosz ravaszsgot, amit az ellenség eldugott ütegekben, rejtett hadállásokban számukra tartogat? Hiszen akkor vakon belerohannánk minden egérfogóba és nem is tudnánk védekezni. Ha azt mondjátok, hogy a repülőgépet golyó is, bukás is érheti, azt felelem, hogy csak a képzelődésben van meg ez a kettős veszedelem. Gyerekek, akit a halál meg akar ragadni, annak igazán mindegy lehet, mi módon jut a föld alá.

Az öreg hölgyek persze szörnyűködve csapták össze a kezeiket az ilyen felfogás hallatára és kijelentették neki, hogy javíthatatlan bűnös, aki meg sem érdemli az ő nagy szeretetüket. De ezt csak a szájuk mondta. A szívük hangja szerint az ő Istvánjuk a bátorságával, az erejével, a csinos, jóképű megjelenésével, mind a két család büszkesége volt.

-10-

Hedvig pedig, a menyasszonya, mindig az ő oldalán állt.

Ha egyszer-másszor néhány nappal tovább kimaradt, ha már a legsúlyosabb lehetőségeket kezdték számba venni, akkor ő volt az egyetlen, aki megőrizte nyugalmát, higgadtságát és tudta, hogy nem illik addig panasza nyitni száját, míg az elkerülhetetlen sors át nem adja kegyetlen üzenetét. Mindezt azonban boldog reménységgel volt eltelve és sziklaszilárd bizalommal jegyesének ereje és ügyessége iránt.

És akkor kiütött a háború és Arnóti István repülőhadnagy kísérleteit, gyakorlatait a hazának minden erőt fölemészítő, szigorú szolgálatába állította.

Az anya a legénnyel halkan kilopózkodott a hálószobából. Még egy pillanatig hallgatózott, figyelte fiának szabályos, mély lélegzetét. Azután azt mondta a legénynek, hogy elmegy a Nikolai-utcába, a menyasszonnyal közölni, hogy István szerencsésen megérkezett.

-11-

A jóra való dunántúli sváb gyerek csak intett és hozzálátott a hadnagy felszerelésének tisztogatásához. Ez bizony ilyenkor, háborúnak idején, nem volt könnyű feladat. Valahányszor a hadnagy hazakerült, a ruházata olyanformán festett, mintha valami orosz-lengyelországi falu utcájának térdig érő sarában hempergett volna benne. A bőrneműekről úgy kellett az agyagréteget késsel lekaparni, hogy az eredeti anyag megint napvilágra kerüljön.

Még el sem készült a munkájával, amikor a ház előtt megállt egy automobil. A gép szava az ablakhoz csalogatta a kíváncsi legényt. Bizonyosra vette, hogy a zakatoló kocsik csak őhozzájuk hozhat látogatót. Mert a csendes kis utcába úgyszólván csak a hadüzenet óta jártak gépkocsik és ezek is rendszerint ott álltak meg a repülőtiszt lakása előtt. Siető, lihegő ordonáncok szokták a csukaszürke autókba kiugrálni, hogy éppen úgy, mint a most érkezett látogató, idegesen nekirontsanak a csengettyűsinórnak és azt majdnem leszaggatva, sürgessék a bebocsátást.

Ez aztán mindig bosszantotta a derék sváb fiút. Ezek a tiszt uracskák úgy tettek, mintha neki egyéb dolga se lenne, mint mindent félrelökni és az ajtóhoz rohanni. Egészen lassan, kopogó katonaléptekkel ment tehát végig a deszkapadlón az ajtóig, lassan, körülményesen félrehúzta a reteszt és amellet olyan hangosan, hogy a kívül álló is meghallotta, motyogta:

-12-

- Wart a biszl. No, mindjá. Mintha égne! Az ember nem is hinné. Hogy sietnek. Nem köll úgy lármázni. Ekelhaft.

Végre engedett a retesz, az ajtó föl pattant, ő pedig hüvelykujjával a nadrág szegélyén, nekivágta magát nyílegyenes állásban a falnak - jobbra arc! Mert az ajtóban a király hadsegéde állt.

Ismerte az egyenruhát. Ott állt egynéhányszor a »burg« udvarán. De ismerte régebben is. Akkorról, amikor még nem volt katona, hanem kovácslegény. Bécsben dolgozott és olykor elment délben az őrségváltáshoz, elmafládkodni. Ilyenkor aztán látta a sietősdolgu segédtiszteket is.

A tiszt az ajtó előtt mulatott a legény zsörtölődésén, belépve pedig röviden utasította, hogy gazdájának, Arnóti István hadnagynak, azonnal jelentse be a király egyik hadsegédét. A legény föltárta a századosné asszony fehér-lakkos szalonjának ajtaját és betessékelvén a látogatót, szaladt fel a hálószobába, urát fölkelteni.

-13-

Kihallatszott az elülső szobába, a hadsegédhez, amint a legény tüdejének minden erejét

megfeszítette, hogy gazdáját kiragadja álmából.

- Hadnagy úúúrrr - -

Mogorva dörmögés a válasz.

- Hadnagy urrramm - -

Megpróbálta lehúzni a takarót. Ezért belérúgott az alvó. Most félretett minden köteles tiszteletet. Megragadta gazdájának vállait és úgy húzta ki az ágyból. Ez hatott. Volt vagy egy méter hosszú az a kacsaringós terringettét, melyet a hadnagy úr végigropogtatott, mikor fölébredve, a szőnyegen ülve találta magát. Nem tudta, mi történt vele. Félálomban azt hitte, hogy repülőgépeinek pilótaüléséből kissé gyengédtenül kipenderült valami vetés közé. De csakhamar fölismerte legényét, aki tovább ordított rá:

- Hadnagy uram! Hadnagy uram!

- Nó, viziló - mi bajod?

- Jelentem alásan, egy tiszt úr várja a hadnagy urat az elülső szobában.

Fell... egy ugrással a mosdótál előtt. - Kár, a fürdőből nem lett semmi... Ördög tudja, már megint mit akarhatnak tőle. A hideg víz végleg elűzte a fáradtságot. Még gyorsan végigtörli a kefével rövidre nyírt haját. Felkapja a blúzt, melyet a legény készen tart. Azután futólépésben előre.

-14-

A százados úr, a király parancsörtisztje, barátságosan üdvözölte fiatal bajtársát és mindjárt áttért a szolgálati ügyre. Arnóti István repülőhadnagynak mégis csak nagyot dobant a szíve, amikor röviden, katonásan átadták neki a parancsot, hogy azonnal jelentkezzék Ófelsége személyes szolgálatára, mivelhogy a király eddigi repülő futárja, Bélaváry gróf, az ellenség előtt elesett.

Erről Arnóti István még nem tudott. Csak azt tudta, hogy Bélaváry gróf egyik legkörülményesebb, legszerencsésebb, de egyúttal legvakmerőbb pilótája volt a hadseregnek, akinek nem egy nyaktörő kalandjáról beszéltek szakkörökben.

A király parancsörtisztje, amint megbízásának eleget tett, rögtön el is távozott. A háború nagy idő, minden pillanatban új tetteket követel. Arnóti István az órájára nézett. Szűken mért egy óra ideje volt öltözködni, gépét indulásra elkészíteni és elmenni a palotába a királyi parancsért. Egypár pillanatig gondolkozott. Aztán a telefonhoz... Repülőtér... Az ő hangárjának a száma... A szerelő...

-15-

- Mindent elkészíteni... A gép valószínűleg egy óra múlva felszál.

A kagylót leteszi. Majd új számot kér. Katonai gépkocsiszin.

- Azonnal egy autót... Arnóti István hadnagy, repülőosztag... Címemet tudják.

Megint letenni a kagylót... egy kis türelmi próba... újra fel lehet venni... Bechner székesegyházi gondnok.

- Arnóti István beszél, kérem sürgősen az anyámat... Ott vagy? Kézcsók... kérlek, gyere rögtön... Nagyon fontos eset... rohannom kell... Nincs több időm, jöjjetek ide... Ha soká késnek, már nem találhatok itt... Szervusz.

A telefon pihenhet, de a hadnagy, mintha az utolsó 24 órát nyugodtan, zavartalanul végigaludta volna, úgy szaladt a hálósobájába.

- Rajta! Péter, - kiált legényére, - igyekezz. Ide a bőrruhát. Remélem tiszta... A bunda olyan lehet, mintha disznók háltak volna rajta... Utoljára átázott szántásban értem a földet. Előre, előre! nincs időm.

-16-

Ment minden, mint a karikacsapás. Alig telt el 10 perc és a hadnagy készen állt, bőrgúnyában, fölötte a tiszt köpenyeg. A kapu előtt is most zakatolt a gépkocsi és megadta a jelzést.

- Le a bundát, takarókat... itt a kézitáska.

A hálósobán keresztül repültek a tárgyak a legény felé, aki ügyesen elfogta őket. Szaladt le velük, nyomában a hadnaggyal. A lépcsőn szembe jött vele az anyja, a menyasszonya, apósa, anyósa.

- Gyerek... István, - szól az anyja lihegve, - hová sietsz?

- No, ez ugyan szép dolog, - nyöszörög fáradtan az após, - állj hát meg egy pillanatra.

- Gyere ide, Hédikém, nesze csók, - felel a hadnagy és átkarolja jegyesét ott a lépcsőházban. Csokolóznak, mit sem törődve a házmesterrel és a többiekkel, akik körülállják. Mintha egyedül lennének. Arnóti István nevet:

- Hadijog, - mondja, - nem érünk rá a lakásba visszamenni.

- De hát hová sietsz, édes Pistikém? - faggatja anyja.

-17-

- Lenn vár az autó. Elvisz a burgba, a királyhoz. Ki vagyok nevezve repülőfutárnak. Mától fogva Ófelsége személyes szolgálatában. Bélaváry gróf elesett vagy lezuhant. Tudom is én... Isten

veletek, valamennyietekkel. Szervusz, kedves apósom, istenveled, kedves anyós, és te, édes jó anyám gyere ide, csók nélkül már csak el nem eresztetted a fiadat.

Anyja két lépcsőfokkal feljebb állt és ő látta, hogy most, amint lejött feléje, meg kellett fogózkodnia a lépcső karfáján, mert egész testében reszketett.

Azt hitte, örömtől reszket. Örül annak a megtisztelő megbízásnak, mely fiát az uralkodó személyes szolgálatába szólította. Elébe nyújtotta kezét és felkiáltott:

- De hát mi bajod van?... Hiszen krétafehér lettél... rá sem ismerek az én bátor anyácskámra.

Szorosan előtte állt az öreg asszony, akinek haját már át-átfonták az ezüst szálak és a szeme közé nézett még mindig szép kék szemeivel:

- A király hítt?

- Igen, édesanyám.

- Személyes szolgálatára?

- Hiszen hallod, édesanyám!

- Egy Arnótit.

Hangtalanul mondta ezt és a hadnagynak, ha nyugodtabb lett volna, kétségkívül feltűnt volna a különös hangsúly, anyjának meglepő viselkedése és bizonyára kutatta volna mindezeknek az okát. Így azonban semmit sem hallott, semmit sem látott, hanem ujjongva mondta: - Bizony a polgári származású Arnóti István hadnagy lett Bélaváry gróf utódja.

Ekkor az após megköszöri a torkát és beleszólt:

- Bélaváry? Nem az volt az a vakmerő ember, aki elsőnek repült itt Bécsben a Szent István-tornyán keresztül a burg udvarára? Akkor mindenki azt hitte, hogy a nyakát törö.

Arnóti István kacagott.

- No, egy kicsit soká tartott, amíg ez a hit bevált. Előbb a háborúnak kellett kitörni. De most igazán ég veletek. Gyerekek, Istenemre mondom, nincs már egy percem sem. - Még egy csókot váltott a menyasszonyával és mielőtt ez még egy búcsúsózt ejtett volna, a kapun, melyet a házmester szolgálatkészen nyitvatartott, kisetett a gépkocsihoz, egy ugrással az ülésen termett és odaszólt a soffőrnek:

- Repülőtelep. - És még egy utolsó búcsúszó: - Szervusz, Péter - a legény odanyújtja még csupa piszok széles kezét a gazdájának, aki szívélyesen megszorítja. Azután egy zökkenés - mintha egyet ugrott volna - nekiindul a kocsi maga mögött vonszolva a benzingőznek felhővé sűrűsödő uszályát.

Pont 6 órakor jelentkezett Arnóti István repülőhadnagy a burgban, a király szolgálattévó segédtsíztjénél és parancsot kapott, hogy a felség előszobájában tartózkodjék. Ott várt most órától órára arra a nagy pillanatra, amikor először léphet a királynak, hön szeretett uralkodójának, színe elé, hogy meghallgassa azt, amit neki, csak neki mondani fog.

Szebbnek találta ezt minden érdemrendnél, melyet vakmerő röpködéseivel bizonyára még meg fog szerezni. Fenségesebb volt ez mindannál a dícséretnél, elismerésnél, melyben feljebbvalóitól részesült.

Nem is sejtette, hogy a király, mint ember, milyen közel állott hozzá az éjnek ebben az órájában. Hiszen olyan feladat megoldását várta tőle, hogy ilyent régebben a képzelet országába utaltak volna. Azt, hogy repüljön be egy várba, melyet az ellenség körülzárt.

A palota órája tizenkettőt ütött. Az öreg komornyik odalépett a hadnagyhoz, aki épen azzal foglalatoskodott, hogy rágyújtott a tizenegyedik virgóniára.

- Parancsol a hadnagy úr egy kis teát süteménnyel?

- Inkább kávét.

- Amint a hadnagy úr kívánja.

Még el sem hangzottak a szavak, amikor a király szobájából egy finom ezüst harangocska halk hangja csendült ki. A komornyik belépett a szobába, ahol halvány világításban, íróasztala előtt ült a király. A belépő felé fordulva, mondotta:

- Amenyiben a hadnagy úr még nem szítta el valamennyi virgóniát, melyet íróasztalomról kiküldtem neki, kérje meg, legyen szíves nekem egy-két darabot átengedni. Egy kis könnyű kávét is megrendelhet.

A komornyik kiment és mosolyogva fordult Arnóti Istvánhoz:

- Bocsásson meg, hadnagy úr, Ófelsége megjegyezte, hogy az Önnek küldött virgóniaszivarok az utolsóak voltak, melyek legfelső személyes használatára az íróasztalra voltak készítve. Ófelsége kéri a hadnagy urat, engedné meg, hogy két szivart Ófelségének visszavigyek.

Ez a beszédmód egészen idegen volt a hadnagy számára. Szinte zavarosnak találta. De azért megértette, hogy a királynak, miután egy ládika szivart kiküldött neki, most későn éjjel magának

nincs több szivarja és tőle kér kettőt. Egészen belepirult ebbe a példatlannak talált kérelembe.

A király, az ő királya, akinek szívesen feláldozta volna minden csepp véré, két virgóniát kér tőle. Őtőle, Arnóti Istvántól kér a király szivarokat, még pedig azokból, amelyeket ő épen a felséges úr jóságának köszönhet. Felugrott a kandalló mellől, kipattant kényelmes karosszékéből, odanyújtotta a szivardobozt a komornyiknak és így szólt:

- Bocsánat, ha helytelenül viselkedtem és nem adtam a dobozt rögtön vissza, azt hittem, hogy tetszés szerint élhetek vele.

A komornyik könnyedén meghajtotta magát:

- Igenis, hadnagy úr. Erre a célra küldte Őfelsége a szivarokat. De ön bizonyára hallott róla, hogy Őfelsége, ami legkegyelmesebb urunk, aki szenvedélyesen szeretett virgóniaszivarokat színi, néhány évvel ezelőtt orvosi rendelkezésre kénytelen volt ezt az élvezetet korlátozni. Mindamellettt állandóan ott kell tartanunk egy dobozt a megszokott szivarokkal a felséges úr íróasztalán, mert ő egyszer-másszor az orvosi tilalom ellenére is kegyeskedik egy-egy szivart elfüstölni.

-22-

- Hála Istennek - Arnóti István föllélegzett. Tehát nem követett el hibát, amikor olyan mélyen belemarkolt a király kitűnő szivarjai közé. Mert csakugyan jók voltak. Meg tudta ítélni, mivel neki is a virgónia volt a kedvenc szivarja.

Lakájok felhozták az udvari konyhából a komornyik megrendelte kávé apró süteménnyel. Tálaltak a hadnagynak. A királyt a komornyik szolgálta ki. Benn maradt nála, amíg megitta kávéját. Azután rágyújtott a szivarra, melyet ura megkívánt.

Elgondolkozva nézett a király a felszálló kékes füstfelhők után, azután így szólt komornyikjának:

- Kérem, adja ide onnan az asztról a zöld táskát.

A komornyik odanyújtotta. A király egy kis kulccsal kinyitotta a táskát és kivett belőle néhány iratot. A negyedik darabot megtartotta kezében, a többi maga elé tette az asztrára. Átfutotta a sárga, kemény papirosból készült borítékot:

-23-

»Mínősítési jelentés. Ezredszám, zászlóalj és század... Azután: Arnóti István József, hadnagy, született Bécsben, 1886 február 10.«

A király szétnyitotta az akták borítékát...

Tulajdonképen felesleges volt elolvasnia, hogy mit jelentettek Arnóti István hadnagyról a fellebbvalói. Magától értetődik, hogy az a tiszt, akit a király személyes szolgálatára kirendelnek, csakis rendkívüli tehetség és kifogástalan jellem lehet.

A királynak azonban volt oka mégis érdeklődni az iránt, amit Arnóti István hadnagyról a feljebbvalói szürke, katonás rövidséggel jelentenek, mert épen neki, a királynak, mint embernek, különös joga volt megerősítését keresni annak a dícséretnek, mellyel ezek a jelentések a hadnagyot elhalmozták.

Öröm töltötte el, hogy az, amit sok évvel azelőtt uralkodói kegyből és emberi jószívúságból Arnóti Istvánért cselekedett, ilyen szép gyümölcsöket érlelt. Jóságos mosoly surrant át az örökké ifjú agg királynak friss kinézésű arcán, amikor az ezredparancsnok utolsó jelentéseiben a következőket olvasta:

-24-

»Arnóti István hadnagy mai napon áthelyeztetik a repülőosztaghoz. A hadnagy az utóbbi időben repülősportbeli gyakorlatai kedvéért fel volt mentve a szolgálattól, minek folytán századparancsnokának nem volt alkalma róla szolgálati és magánszemponból ítéletet alkotni.«

A király összecsukta az aktát és félig lehúnyt szemei előtt elvonult egy régi kép... 25 év előtt:

Egy bájos, fiatal asszony... ifjú házas... Arnóthy Ferenc gyalogos százados felesége.

Ugyanebben a szobában volt... ugyanezek a bútorok és ugyanez a király. Ott pedig, ahol most a komornyik áll, reszketve tántorgott be a szobába a fiatal századosné, akit rendkívüli magánkihallgatáson fogadott. Az asszony térdre akarta vetni magát előtte, de az ő lovagiassága ezt nem engedte. Igyekezett a kétségbeesetten síró nőt megnyugtatni.

Milyen jelenet! Micsoda dráma! Milyen vitéz egy nő!

És most ott ült kinn, tőle csak egy ajtó által elválasztva, az előszobában, személyes szolgálatára kirendelve, az, aki csak akkor jött a világra és akit elsősorban illetett a királyi kegy, mely bámulatos, határtalan jóságában mindent megbocsátott, amit Arnóthy Ferenc százados menthetetlen eltévelyedésében elkövetett.

-25-

Akinek az élete fölött egykor itt mondatott ki az ítélet, annak a vére a király tiszteletreméltó egyenruhájában kinn ült, a sorsdöntő szoba ajtaja előtt. A régi magyar nemesi család sarjából egyszerű polgárgyerek lett. Így akarta a király, az új sarj érdemlje ki újra azt a nemességet, melyre apja méltatlannak bizonyult.

Ő nem tudta, hogy polgári nevét a vér kötelékei fűzik egybe a hasonló hangzású magyar nemesi családnévvel. Arnóthy Ferenc százados családja számára meghalt. Feleségéről nem

tudták, hová lett. A gazdag mágnás családban senkinek fogalma sem volt róla, hogy Bécsben él egy egyszerű, igénytelen polgárosszony, Arnóti századosné, akinek szerény nyugdíjat juttatott a királyi kegy és aki fiának az uralkodó jósağa lehetővé tette, hogy katonai pályára léphessen.

Az asszony maga pedig egy teremtet lélek előtt egyetlen szót sem ejtett arról a szerencsétlen titokról, mely most már 29 esztendő óta rejtve maradt, mintha mély sírba földelték volna el. A férje halott volt... Számára... fia számára... mindenki számára, aki tudni akarta, vagy akinek tudnia kellett.

Akkoriban, az első években, amikor még rajta látszottak a bánat sujtó kezének nyomai, elég sokszor faggatták a fiatal századosnét hirtelen eltűnt urának holléte felől. Mindenkinek ugyanazt felelte: Az uram kilépett a szolgálatból, de kalandos természete belekergette egy-balkáni fölkelésbe és ott elesett.

Jóformán maga is elhitte már. Annál is inkább, mert hiszen ő sem tudta, hogy egykor hön szeretett férjének maradványait a világ melyik sarkában lelhetné fel. Ez az asszony sohase hitte volna, hogy a mult valaha még kézzelfoghatóan közel, visszatérhessen hozzá.

De ma, mikor ott a lépcsőn fia szájából hallotta, hogy ez a király személyes szolgálatára rendeltetett, a kebléből majd kiugrott a szíve. Egymást kergették, ütötték, egymást elnyelték azok a képek, azok a rémes jelenetek, melyekről azt hitte, hogy régen túltette rajtuk magát. Láta önmagát azon a nehéz, nehéz úton, mely odavezette a nagy palotába, a király elé, hogy az emberi jósağtól új alapot nyerjen egy új élet számára...

A király intett. A komornyik a szoba félhomályából az asztal mellé lépett, urához, aki így szólt:

- Kérem, hívja be a kinn várakozó Arnóti István hadnagyot.

A komornyik meghajtotta magát és hangtalanul kiment a szobából.

II.

Ugyanebben az órában, éjfél körül, ott ült a századosné öreg bidermeier-írásztala előtt, melyet még apjától örökölt. Kinyitotta a titkos fiókokat és a simára csiszolt asztallapon maga elé teregette képeit, leveleit.

Órák óta azzal foglalkozott, hogy újra átkutatta a kezdetben annyira boldog, később annyira súlyossá vált multat. Azon kezdte, hogy előszedte a fiókból István apjának arcképeit, fölējük hajolt és könybeborult tekintettel belenezett az ott ábrázolt javakorbéli katonatiszt nevető szeméibe.

Ezek a nevető szemek... ez a büszke, parancsoló száj!... hogyan szerette mindezt valamikor és hogyan tartotta magát akkor a legboldogabb asszonynak. Igaz, a férfi családja nem szívesen vette, hogy magyar főnemes létére elvett egy polgári származású szegény leányt, egyszerű bécsi hivatalnok szép gyermekét. Jobbnak találta volna, ha a fiatal Arnóthy gróf, akire az ifjabb mágnásfiúk cifra nyomorúsága várt, kissé könnyelműbben és egyúttal kissé számítóbban gondolkodik.

Kedélybetegnek mondták, amikor közölte velük komoly szándékát, hogy meglehetősen sok adóssága és veszületett előkelő kedvtelése mellett is pénz nélkül házasodik. De nevető szemei veszedelmesen föllángoltak, ha legkevésbé is kétségbe vonták ennek a szándékának komolysağát. Hamar készen volt azt, akinek viselkedése sértette, a zöld gyepre hívni. Hajnalban 4 és 5 óra közt, pisztolyra vagy kardra. Neki mindegy volt.

Így hát visszavonultak tőle. Kevéssel lakodalma után észrevette, hogy nem tekintik többé szalonképesnek régi köreiben. Ekkor ki akarta dacolni jogát magának és asszonyának. Hiába. Néhány nagyon kínos nyilvános botrány következett. Ezek miatt áthelyezték egy vidéki ezredhez. És fölszállt benne a keserű gyűlölet, mely épen a kis csehországi helység magányában talált a legtáplálóbb talajra.

Ameddig még az előkelő bécsi ezrednél állt, hitelezői türelmesek maradtak. De amikor Jungbunzlau hepehupás kövezetén kezdett csörtetni kardja, egyszerre csak ott termettek ők is.

Hajszolták. Megfenyegették, hogy elszedik tőle az utolsót is, amije még volt, a három tiszti csillagját.

Ekkor ő, aki addig ellenszenvvel viseltetett a szesz iránt, elkezdett esténkint a piactéri vendéglőbe járni, hogy leöblögesse búbánatát. Ezt a korcsmát, a kis város legelőkelőbb helyiséğét, nemcsak tiszték, hanem mindenféle átutazó egyének is látogatták.

Ott ismerkedett meg egy emberrel, aki ezután a százados életének, halálának ura lett. Nem igen tudták, kicsoda. Csak többhónapos időközökben jött Jungbunzlauba, azt mondta: üzleti dolga van ott.

Tarokkozott a századossal. Így ismerkedtek meg. Másnap már a lakására is ellátogatott.

Ez az idegen, aki éles, oroszos kiejtéssel beszélt, a vidéki városban meglehetősen feltűnést keltett. Választékos ruházata, jó modora, drága bundája, gyémántjai miatt vagyonos embernek tarthatták. Megjelenése szerint katonatiszt lehetett valamikor, mert bár ötven körül járt, peckesen tartotta magát. Mozdulatai kimértebbek, keményebbek voltak, mint polgári egyéneknek lenni szokott.

-31-

Arcának ellenben visszataszító brutális kifejezése volt, mely az angol John Bull karrikaturájára emlékeztetett. Buldogszerű képén széles nevetés ült, mely feltolta húsos ajkait és felfedte erős, sárgás fogsorát.

Férjének képe mellett ennek az embernek a képe is fölmerült a századosné előtt. Látta őt, amint először átlépte szerény lakásuk küszöbét és kifogástalan meghajlással udvariasan kezét csókolva neki, keményen fölnevetett, mondván:

- Nagyságos asszonyom, bocsássa meg nevetésemet, de komikus dolog ilyen szép asszonyt ilyen gyönyörű férfi oldalán egy ilyen, bocsánat őszinteségemért, orosz-lengyel szálláson találni.

Ezek a szavak juttatták az asszonynak legelőször eszébe otthonuk szegényességét. Eddig ügyet sem vetett rá. Az ő világa nem fényűzésből, nem elegáns bútorokból, szőnyegekkel állt. Az ő világa - a férje volt. Hiszen nem lett volna igazi asszony, ha nem kívánt volna magának egy tiszta, rendes otthont. De hiszen ez az otthon is tiszta és rendes volt. Szobáinak padlója olyan fehérre volt surolva, hogy enni lehetett volna róla. Hogy nem álltak benne bársonyszékek, puha pamlagok, hogy a bútortart csak olcsó nyírfaszékekből állt, melyeknek egy kis axminster-szőnyeg adott alapot, arra eddig semmi súlyt nem helyezett. Beérte azzal, hogy apró ablakai előtt hófehér függönyök díszlettek és hogy egypár tarka virág festette barátságosra a rideg tisztaluk levegőjét. Illatuk minden drága divatszagosítónál kellemesebben töltötte be a kis szobát. Az idegen ebédre maradt. Férje kívánságára néhány drága szezónételt kellett sovány konyhapénzének terhére feltálcázni.

-32-

Ezután, amikor már a szivarra, likőrre, kávéra került a sor, férje, házasságuk óta legelőször, kérte, hogy a vendéggel, akivel fontos megbeszélni valója van, hagyja egyedül.

Fontos...! Néhány hónappal később átkozta önmagát, amiért olyan ostoba volt, hogy férje óhajának eleget tett. Halálra büntette volna magát érte, ha nem hordta volna magában a súlyos felelősséget egy második életért.

Ha legalább hallgatódzott volna, amint kíváncsiságában sok más asszony szokta, ha valami érdekes dolgot lehet megtudni. De nem. Nyugodtan, minden balsejtelem nélkül hagyta el a szobát és kinézett az ablakon Bogislaw herceg öreg várának durcás falai felé.

-33-

Észre sem vette, hogy órákig ült ott. Csak akkor kelt fel, amikor besötétedett. Kiment a konyhába, hogy világításról gondoskodjék. Beküldte a cselédlányt a lámpával, megkérdezte, van-e az uraknak a vacsorára vonatkozólag valami különös óhajuk.

A cseléd visszajött a válasszal. Hogy menjen át a szállodába és hozzon egypár üveg pezsgőt. Az Istenért! Alaposan megrémült az asszony. Az ő kasszájából asztali borra is alig telt. Adósságból pedig elég volt. Ezt megígérte az ura. A hitelezőkkel való izgalmaknak egyszer már véget kell vetni.

Még így tépelődött, a cseléd felkötötte a kendőjét és fogta a kosarát.

- Hát van pénze?

- Hogyne, nagyságos asszony. Adott a százados úr 50 forintot.

- Ötven forint! - Ennyi pénzt a fiatal asszony régóta látott egy rakáson. Az ura pedig javíthatatlan könnyelműségében pezsgőre költötte...

A lány visszajött. Bevitte a pezsgőt a szobába... jeget is kellett hoznia. Várta, hogy most csak behívják őt is.

-34-

Nem hívták. Tanácstalanul ült szobájában. Nem gyújtott lámpát. Sötétségbe burkolta magát és gondolatait. Végre elaludt. Csak éjfél után ébredt fel. Kopogó lépteket hallott és gyertyafény lobogott a szemébe.

Előtte állt a férje. Szájában cigaretta, nevetve dadogta:

- Még fenn vagy, Rézikém? Vagy elaludtál? Ejnye, te vártál. Az ördögbe is, add csak azt a széket... de nehéz a csizmám... mégis csak sok volt. Hiszen... az em-bernek... már... egészen... szokatlan... a pezsgő.

Fölkelt, elvette tőle a gyertyát, széket tolt neki, gyorsan, mert tántorgott. Ilyen állapotban még nem is látta az urát soha.

Részeg!... Lefektette.

A legényt nem akarta híni, sem a cselédlányt. Holtra szégyelte volna magát.

A százados zajosan kacagva, értelmetlenül fecsegve, végre az ágyba került és rögtön elaludt. Ő pedig összeszedte a földre szórt egyenruhadarabokat. Amint máskor a százados maga szokta. Szép tisztán, rendesen a ruhafogasra aggatva valamennyit.

-35-

A kabát belső zsebéből kezébe hullt egy vastag bankjegycsomag...

- Szent Isten! - Eleresztette, mintha lángra kapott volna. Rábámult, mint valami kísértetre. Azután alvó férjére nézett, mintha tőle várná a rejtély megoldását. Honnan jutott a pénzhez?

Percek multak, amíg föl merte szedni, meg merte olvasni. Elállt a lélegzete, mikor a végére ért:

- Tízezer forint.

Csöndesen ült most, kezében a pénz, fejét törve, miként juthatott a férje ehhez? Holott épen aznap reggel, mikor konyhapénzt kért tőle, nevetve mondta:

- Édesem, minthogy becsületszóra megfogadtam neked, hogy többé adósságot nem csinállok, tehát, sajnos, csak üres századosi zsebekkel szolgálhatok. Isten tudja, hogyan jövünk ki elsejéig. Magadnak kell rá módot találnod.

Erre aztán délelőtt levelet írt apjának egy kis pénzért. Ha nem is volt neki sok, számukra szerény fizetéséből is mindig le tudott csípni valamicskét.

És most... Honnan került ez a pénz?

A bádogtartóban utolsót lobogott a gyertyaláng.

A sötétség, a fekete éjszaka, mely szemeire borult, megsugta a választ.

A százados nem tudta, hogy a felesége ezen az éjszakán csak reggeli szürkületkor feküdt le, akkor is csak azért, hogy a cselédlánynak ne legyen a szokatlan virrasztásáról semmi pletykálni valója.

Pont hétkor jött a legény gazdáját fölébreszteni. Fölkelt. Mielőtt még jóreggelt mondott volna a feleségének, tekintete az éjjeli szekrényre esett, melynek horgolt takaróján ott feküdt a bankjegycsomó. Egypár pillanatig rábámult, aztán felkapta a pénzt és lapozgatta, forgatta ujjai közt. Majd ránézett a feleségére, találkozott ennek kérdő tekintetével. Ránevetett:

- Csodálkozol, úgy-e? No de, ne aggódj, szerelmem, nem kölcsön. Mit is akartam mondani, ne nagyon törd a fejcskédet rajta, holnap Bécsbe utazom és kifizetem kínzóim falkáját. De persze nem teljes összegben. Jó kereskedő leszek. Igyekszem egyezkedni. Hadd maradjon belőle valami. Kár, hogy nem maradhat meg az egész áldás. De ez persze magunk közt marad. Hallod? Szigorúan magunk közt.

Gépiesen ismételte az asszony: - Teljesen magunk közt. - De aztán bátorságot vett magának:

- Miért kaptad ezt a pénzt?

- Hiszen mondtam már, se nem kölcsön, se nem ajándék. Dolgoznom kell érte. Úgyszólván előleg. Katonai tudományos munka.

- Attól az idegentől, aki tegnap vendéged volt?

A férfi elfordította fejét, mintha nem bírná az asszony nézését elviselni. Azután felelt:

- Természetesen. Az az ember katonai szakkönyveket ad ki. Valószínűleg jó üzletet csinál velük. Krakóban székel. No hát, - megint feléje fordult, - most már mindent tudsz. Remélem ad az öreg három nap szabadságot, hogy Bécsbe utazzak. Erre föltétlen szükségem van. Nehéz lesz elválnunk egymástól, úgy-e? Először történik. De nem kell azért sírni. Hiszen nem megyek háborúba. Épen egészségesen kerülök vissza. És az a három nap nem a világ.

Dél felé visszajött az ura a szolgálatból. Közölte vele, hogy a szabadságot megkapta. Ebédre meghívta barátját, Micislaw urat, akivel délután még sok megbeszélni valója van. Az asszony egész délelőtt megmagyarázhatatlan izgalomban volt. És annyira idegessé lett, hogy végül olyan volt, mint a lázbeteg. Valami belső hang dübörgött benne. Retteneteset mondott neki: Urad hazudik... Le akarta küzdeni ezt az érzést. Nem akarta hallani ezt a hangot. Menekült előle. De mindig utána hangzott:

...Hazudik...

Körmeit belevéste tenyerébe, föllázadt a rettenetes szó ellen. Végre azonban kénytelen volt megnyugodni annak túlerejében és kutatni kezdte, hogyan jusson a hazugság nyomára. Mikor most férje bejelentette, hogy az idegen ismét vendége lesz, ráakadt a módra. Közel lesz megint hozzá. Ahhoz, aki nézete szerint férjét az első hazugságba kergette. Mennyire gyűlölte azt az embert! Milyen szívesen megölte volna ezért a borzasztó gonosztettért, amely szétzúzta minden időkre legszentebb bizalmát! Nem ismert önmagára. Minden női művészettel azon volt, hogy az ebédhez lehetőleg kicsinosítsa magát. Megnyerő szeretetreméltósággal mulattatta az idegent az asztal mellett. Szinte túlzott szeretetreméltósággal. Úgy hogy a százados többször élesen fürkészte tekintetével, a vendég pedig nem volt tisztában vele, vajjon az a sok kedvesség, csak a személyének szól-e, vagy talán a férj szegte-e meg adott becsületszavát és mégis eljárt a szája annak a kis gazdagságnak a forrása felől, mely a nőt annyira megörvendeztette.

Mikor feltálaták a kávé, az asszony fölkelt, kezet nyújtott a vendégnek és így szólt:

- Most magukra hagyom az urakat és pihenni megyek. Talán lesznek oly kedvesek, hogy engem nem hanyagolnak el megint annyira, mint tegnap.

Az idegen kézcsokkal udvariaskodott.

-36-

-37-

-38-

-39-

- Boldog leszek, ha mielőtt ismét szerencsém lesz a nagyságos asszony társaságához.

Még megcsókolta a férjét és ment. Besurrant a hálószobába, levetette a cipőjét, papucsot vett fel és zajtalan léptekkel a konyhába ment. Mindent átgondolt előre, A cselédlányt elküldte a szénkereskedőhöz, aki messze kinn lakott a város előtt, a legényt pedig a kaszárnyába menesztette, hogy hozza rendbe a százados úr lovát, ha netalán ki akarna lovagolni. Megkönnyebbülten föllélegzett. Biztos volt benne, hogy senki meg nem lepheti. Egyedül volt a konyhában. Még egy pillanatig várt, amíg a kapu becsukódott a távozók mögött. Azután zajtalanul, mint az árnyék, végig lopódzott a folyosón, férje dolgozószobájának ajtajáig.

-40-

Odabenn ugyan halkán beszéltek, de ő világosan hallott és megértett minden szót. Forróság öntötte el, azután a hideg rázta. Tántorogva, nagynehezen visszavánszorgott hálószobájába. De megtört az ereje. Még be tudott menekülni az ágyba. Arcára vonta a dunnát, beletemetkezett a párnákba, hogy senki meg ne hallja görcsös, elcsukló zokogását. Úgy feküdt ott, mint egy halálra sebzett vad. Eddig derűs égboltjára örök éjszaka borult. Egy nagy, szép világ elveszett számára. Azt hitte, hogy belehal. Kívánta a halált. De megsemmisítő fájdalomából felkorbácsolta az a tudat, hogy nem áll jogában önkezével véget vetni életének. Szíve alatt új élet sarjadzott. Az hatalmasabb volt, elnémitotta az ő óhajait, nyugalomra kényszerítette. Így sikerült annyira magához térnie, hogy amikor férje kijött és behívta, mit sem fedezett fel arcán abból a rémes viharból, mely lelkében tombolt.

-41-

Ekkor hallotta, hogy az idegen még ma éjjel utazik férjével együtt Bécsbe. Elsápadt. Ura azt hitte, hogy az elválás gondolata miatt. Megölelte, hogy csókjaival megnyugtassa. Ő pedig legszívesebben eltaszította volna magától. Azt a férfit, akit röviddel azelőtt még mint legkedvesebbet, legjobbat szeretett minden emberek felett. De uralkodott magán és mosolyogva hallgatta az idegent:

- Nagyságos asszonyom, becsületszavamra, épen, egészségesen hozom haza az urát. Szerencsés véletlen folytán nekem is Bécsben van üzleti dolgom.

Úgy tűnik fel neki ez az ember, mint a testet öltött sátán. Csöppet sem terhelte volna a lelkiismeretét, ha ezt, aki mindent szétrombolt benne, mint egy veszett kutyát, lepuffanthatja.

Szeretetreméltó mosolyának álarcában kikísérte az urakat az éjjeli vonathoz és aztán megállt a védetlen, széles pályatesten, utána nézett a vonatnak, melyet mint valami gonosz kísértetet, mely szárnyaira emeli a gáztettét, elnyelt az éjszaka.

-42-

Üresen csillogtak előtte a vassínek. Az állomásfőnökhöz ment:

- Mikor indul a következő vonat Bécsbe?

- Reggel 4 óra 30-kor, nagyságos asszonyom.

Most 11 óra volt. Hazament. Egy kékításkába becsomagolta a legszükségesebbeket. Aztán éjjel 3 órakor kigyalogolt a pályaudvarra. Csúnya idő. Méltó a gondolataihoz. Vihar és eső.

Egyedül ő szállt fel a vonatra. Fagyos, mozdulatlan arccal ült a második osztályú szakaszban. Mereven kibámult az ablak előtt elvonuló sötét képekre, amíg a hajnal derengett. Mikor más utasok jöttek a szakaszába, lehunyta szeméit és ki se nyitotta őket Bécsig. Ott meg volt ijedve, hogy amire rászánta magát, azt most meg is kell cselekednie. Becstelenné lett férjéből talán még az utolsó pillanatban becsületes embert csinálni, legalább a világ előtt.

A világ előtt igen... Ő előtte soha.

Mert abból, amit hallott, jól tudta most már, hogy mit akart a férje Bécsben. Hogy az idegen, pénzének csábító hatalmával, mit parancsolt rá. És hogy a magyar és osztrák hadsereg tisztje, házasságáig folytatott könnyelmű életmódjának rabja, hitelezőinek áldozata, mit akart elkövetni.

-43-

Hazaárulás!

Töprengett férje könnyelműségén. Az indító okon, azon a kövön, mely a borzalmas lavinát meggörgette.

Nem volt ő könnyelmű abban az értelemben, hogy túlsokat áldozott volna szépségnek, játéknak, italnak. Nem... másokon segített... A mások adósságát fizette ki olyan adósságokkal, melyeket ő csinált. Remélte persze, hogy bátyja, a hitbizomány örököse, vagy valamelyik dúsgazdag rokona az utolsó pillanatban segítségére lesz. Az a pár ezres, mely számára egy vagyon volt, nekik csak egy kis kocspénz- vagy szivarpénzszámba ment. De azok úgy gondolkodtak: minék született valaki Arnóthy grófnak, ha ezzel se tudja megcsinálni a szerencsésjét? Azután jött a szerelmi házassága, melyet az egész család hadüzenetnek tekintett.

Mikor az asszony ott ült a Bécs felé robogó vonatban, szemrehányásokkal illette önmagát, hogy mindjárt kezdetben mért is nem utasította vissza a fiatal tiszt udvarlását. Megtört szíveiket túléltek volna mind a ketten és a férfinak legalább meg lett volna mentve a pályafutása.

-44-

Megérkezett, kocsiba ült és behajtatott a városba. A pályaudvarról kijövet ott állt előtte a Tegetthoff-szobor. Itt ismerkedtek meg. Alig egy éve. Ma is, mint akkor, ragyogó napfény. De számára már nincsen ragyogása.

Hazaérkezett az apjához, aki tisztviselő volt a rendőrség bünyügi osztályán és elmondta neki, hogy mi kergette őt Bécsbe. Az öreg azt hitte, hogy lázas és félrebeszél. Nem akart hinni a leleplezés horderejében. De mikor lassanként megértette gyermekének rettentő helyzetét,

fölébredt benne a hivatása. Fagyos önuralommal fogta a kalapját, botját és röviden így szólt:

- Gyere!

Végighajszolták valamennyi szállodát... Órák hosszat. Valahol csak megszállt az a két ember. Apjának tisztviselői segítségükre voltak. Mindhiába. Délután már-már bátortalanul feladták a további kutatást. Nem maradt más hátra, mint elmenni a hadügyminisztériumba és férjének ott alkalmazott barátjánál, Wartensberg századosnál, talán az utolsó percben meggátolni a legrosszabbat.

-45-

Ezt kellett Arnóthynak fölkeresnie és az idegennel összehoznia. Ezért kapta a 10,000 forintot. Warstenberg százados nagy bizalom letéteményese volt. Ő volt a titkos mozgósítási tervek és térképek őre. Ott kellett volna az idegen akarata szerint valaminek történnie.

A hadügyminisztériumba megérkezve, hallották, hogy Arnóthy százados egy idegen úrral már több óra óta benn van Wartensberg százados szobájában és a szolga nem tudja, szabad-e a megérkezetteket bejelentenie.

Az asszony azonban nem sokat teketóriázott. Lenyomta a kilincset és belépett a nagy szobába, melyet betöltött a sűrű dohányfüst és amelynek falait nehéz vasszekrények, a titkok letéteményesei borították. Érdekes beszélgetés közepén toppant be. Wartensberg százados örült barátja látogatásának és nem gyanított semmit. Hiszen bajtársával, tisztársával állt szemben, aki még személyes jóbarátja is volt.

Ezért teljesen közömbösnek tartotta, hogy a különböző osztályfőnökök titkárai ilyenkor hozták vissza a napközben kivett aktákat és megőrzés végett visszatették őket a százados asztalára. Ennek minden egyes darabnál meg kellett győződnie róla, hogy visszajött minden, amit kiadott és hogy az illető csomóból nem hiányzik egy irat sem. Az a titkár, aki visszahozott egy aktacsomót, egészen bizonyos lehetett benne, hogy Wartensberg százados, mielőtt elismeri a visszaszolgáltatást, előbb minden egyes darabot átnéz. És ez csak természetes volt, mert hiszen sokszor a legkisebb lapnak is megbecsülhetetlen értéke lehetett az ellenség részére.

-46-

Most hát itt állt az asszony a százados előtt, akit váratlan belépése ugyancsak megijesztett. A zöld ernyővel borított asztali lámpa fénye még sápadtabbnak mutatta arcát és természetfölötti módon megnagyobbítani látszott úgyszólván tágra nyílt szeméit.

Wartensberg százados fölugrott ültőhelyéből. Csak akkor ismert az asszonyra, mikor már közvetlenül előtte állt:

- Nagyságos asszonyom...

És a férje, reszketve, mintha valami rémképet látna, székében megfogódzott:

- Hogyan kerülsz te ide?

És végül az idegen, aki egyszerre megfélemedezett rendes brutális nevetéséről és idegesen harapdálta ajkát.

- Bocsásson meg, százados úr, - szólt az asszony, - de az urammal kell egypár nagyon fontos szót váltanom.

-47-

Arnóthy százados kurtán fölnevetett:

- És ezért utánam utaztál?

- Igen, ezért és azért az úrért ott.

- Sajnálom, nagyságos asszonyom, - szólt Wartensberg százados, - hogy a férjével való megbeszélés céljára még önnek sem engedhetem át szobámat. Más helyiség pedig nem áll rendelkezésemre.

- Tudom, százados úr - felelt, azután, keményen szeme közé nézve az idegennel, éles hangsúlyozással hozzátette:

- Ez a szoba, mely az ön gondjára és óvatosságára van bízva, ellenségeink számára nagyon értékes titkokat foglal magában. Éppen ezért kérem az urakat, szíveskedjenek engem apám lakására követni.

- Megengedik, uraim, hogy most szállodámba menjek - szólt most az idegen - és hogy holnap folytassam a megbeszéléseket arról a katonai múról, melyet önök ketten közösen fognak megalkotni.

Erre az asszony metsző gúnnyal föl kacagott.

- Nem, nem uram. Éppen az ön jelenlétét kívánom akkor, amikor urammal beszélgetni fogok. Ön igen fontos, becses tanu.

-48-

Tekintetük összetalálkozott, mintha két éles penge keresztezte volna egymást.

Wartensberg százados kezdte észrevenni, hogy itt valami veszedelmes dolog akar lejátszódni. Még nem volt biztos benne, van-e abban neki is szerepe. Könnyed meghajlással mondta:

- Nagyságos asszonyom izgatott. Nem óhajt helyet parancsolni?

- Köszönöm, százados úr, talán szabad kérem az elintézendők tartamára szíves védelmét.
- Megbolondultál? - tört ki a férj.
- Csak félttem, hogy meg fogok bolondulni - válaszolt hidegen.
- De hát mi az, nagyságos asszonyom? - kérdezte most Wartensberg idegesen. - Én természetesen, óhaja szerint, szívesen állok rendelkezésére.

Az idegen azonban majdnem a szavába vágott. Dühösen kiáltotta:

- Nevetséges! Igazán nem tudom, mit keresnék én Arnóthy úr és neje intim megbeszélésénél. Megengedik uraim, hogy távozzam... Viszontlátásra holnap öt órakor.

-49-

- Ön nem fog távozni, - szólt az asszony, - különben is láthatja, hogy az ajtó meg van szállva. Az az úr, aki ott áll, rendőrtisztviselő és azonkívül az apám.

Néhány pillanatra mindenki mintha megbénult volna. Szünet állt be. Arnóthy százados hallhatóan csikorgatta a fogait és a széktámla recsegett görcsösen belekapaszkodó ujjai között. Az idegen tehetetlenül ráncigálta kezére a keztyűjét. Wartensberg százados pedig, akinek kínos kezdett lenni a jelenet, becsöngette ordonáncját és behívatta azt a tisztársát, akivel közösen szokta lezárni a titkos fiókokat.

Miután a százados eleget tett szolgálati kötelességének, szótlánul hagyták el a hadügyminisztériumot, hogy a kapu előtt várakozó bérkocsin elhajtassanak az apa lakására.

Az idegen, mielőtt a kocsiba szállt volna, egy gyanus mozdulatot tett, mintha el akarna ódalogni. De azonnal útját állta a rendőrtisztviselő, aki most már nem a családtag, az apa, hanem csakis a tisztviselő szerepében érezte magát. Anélkül hogy a két férfi csak egy szót is váltott volna, az idegen beszállt a kocsiba.

-50-

Wartensberg százados már útközben remélt egy felvilágosító szót barátjának feleségétől. De csak amikor hazaértek, tudta meg azt, ami rosszabb volt mindennél, amit elgondolhatott. Az idegen dühös felkiáltással fogadta a századosnénak róla és férjéről tett leleplezését. Rövid birokra került a sor. Nem akarta engedni, hogy belső zsebét átkutassák.

Azt hitte, hogy elbír Wartensberg századossal. Lebecsülte ennek erejét. Úgy lefogta ez, mintha csavarok közé szorította volna. Addig pedig a rendőrtisztviselő kiürítette az idegen zsebet. Wartensberg szemei természetellenesen kitágultak: - már mai látogatását is arra használta ez az ember, hogy az orosz akták mappájából két fontos iratot magához vett.

Birkózás közben senki se vette észre, hogy Arnóthy százados elhagyta a szobát. Csak most... odalenn elindult egy kocsis és szédületes iramban robogott a városon keresztül...

Arnóthy százados eltűnt.

És elő sem került többé soha. Egyetlenegy levél jött tőle külföldről. Azt írta benne, hogy öngyilkos lett és ne kutassanak utána.

Ezzel azonban nem javította meg feleségének helyzetét. Neki most el kellett viselnie mindent.

-51-

Végtelen tanukihallgatásokat a letartóztatott, veszedelmes orosz ügynök bűnperében. Nevét meghurcolták a nyilvánosság előtt.

Ez volt az az időpont, amikor Istvánt a világra hozta. Eleinte úgy tekintette a fiú születését, mint valami borzasztó csapást. Egy év múlva, mikor a nyilvánosság már napirendre tért az eset felett, elment a királyhoz, gyermekének nevet és jövőt könyörögni. Apja, egyetlen támasza, a nagy izgalmakba belebetegedett. Megölte egy szívszélhűdés. Minden segédeszköz nélkül maradt, a gyermekről is gondoskodnia kellett és nem tanult volt semmit, amiből a házat kenyérrel elláthatná.

Elment hát a királyhoz.

Az ismerte történetét. És az asszony nem tudta, hogy ő uralkodójának szemében hősnő. Mert hiszen az ő közbelépése óvta meg a hazát egy veszedelmes árulástól.

A király fölemelte az előtte térdre bocsátkozó, keservesen zokogó asszonyt és meleg, jóságos szavakkal vigasztalta. A szegény asszony szinte meg is feledkezett róla, hogy ez a kedves, jóságos ember: az uralkodója.

-52-

Kapott a király magánpénztárából egy szerény nyugdíjat és mikor István fölserdült, a király költségén nevelkedett katonatisztnak.

És most, ezen az éjszakán, szorosan egymás mellé került ez a három ember: a király, az anya és Arnóthy István hadnagy. És csak épen ez az utóbbi, aki körül és akiért minden történt, nem tudott semmiről semmit.

Arnóti István fölrezzent. Míg a komornyik odabenn volt, elnyomta a fáradtság. Kezét a kandalló szélére, fejét a tenyerébe támasztva, félálomba merült. A repülőgépén, szélben, viharban, veszedelemben nem fogott volna ki rajta semmi fáradtság. De ennek az üldögélésnek, ennek a tétlen várakozásnak, ennek a síri csendnek, mely körülvette, senki sem lett volna képes ellentállni. A komornyik hangja ijesztette fel:

- Őfelsége beszélni kíván önnel.

Föl... egy ugrás... elröppen minden fáradtság... ez a szó: a király... gyorsabban megkergette a vérét, mint a légcsavarok üvöltő, zúgó zöngéje. Követte a komornyikot és teljesült katonaeletének legforróbb vágya: szemben állt szeretett királyával.

Csak homályosan látta. Mint valami szétfoszló árnyékát az íróasztal letakart lámpájának. Megállt a nagy szárnyasajtó előtt feszesen, mintha ércből lenne öntve. A komornyik bejelentette és ő látta, amint a király intett a fejével, föltekintett hozzá és kellemesen csengő hangján, lassan, világosan ejtve a szavakat, így szólott hozzá:

- Lépjen közelebb, Arnóti István hadnagy úr!

Ruganyos léptekkel lépett a legfelső hadúr elé és az előírás szerint kétlépésnyi távolságban ismét »vigyázz«-állásba vágta magát. A király intett a komornyiknak:

- Hívja fel telefonon a szikratávíróállomást és kérdezze meg, van-e új hír Przemyslből.

A komornyik kiment és Arnóti István egyes-egyedül volt hőn szeretett uralkodójával. A király végignézett rajta és örült derék külsejének. Jótette nem veszett kárba, meg lehetett elégedve.

- Kérem, legyen szíves a villamos lámpát felcsavarni. Szeretném önt egyszer teljes világításban szemügyre venni.

Egyszerű, csekély szolgálat volt csak, amit a király tőle kívánt, de Arnóti Istvánt ideges szívdobogás fogta el, mikor súrolnia kellett az uralkodó térdét, hogy az íróasztalon, a kis dolgozólámpa mellett álló nagy villamos lámpát meggyújthassa. A világosság ráesett. Úgy állt ott, mint egy fényoszlop sugarában.

- Köszönöm, - szólt a király, - megint lecsavarhatja. Beérem a gyengébb fénnel. Csak azt akartam látni, hogy az ön ifjú arca mit mond nekem. Szeretek az emberek szemében olvasni és ebből megalkotni véleményemet.

Egyet-kettőt szippantott szivarján, kissé követte a füst útját, majd folytatta:

- Önt egy nekem nagyon kedves, de, sajnos, elesett tiszt helyébe állították. Ön tudni fogja, hogy amit megbízásomból teljesítenie kell, annak a legnagyobb fontossága van. Írásainak soha ellenség kezére jutniok nem szabad. Parancsolom, hogy szerencsétlenség esetében az önre bízott papirokat, ha csak lehetséges, semmisítse meg. Élnek még szülei?

- Parancsára, felséges uram, anyám él.

Rövid szünet. A király ki akarta kutatni, vajjon a fiú tud-e valamit apja súlyos eltévelyedéséről. Ismét szippantott néhányat, mielőtt tovább kérdezett:

- Itt, Bécsben?

- Parancsára, felséges uram.

- És apja?

Különösen rövidnek, szigorúnak hangzott a kérdés.

- Parancsára, felséges uram, apám, Arnóti Ferenc százados, aki azelőtt a hadsereg szolgálatában állt, részt vett egy szerb-montenegrói fölkelésben és ott elesett.

- Mikor?

- Parancsára, felség, nem sokat tudok róla, mert ez még akkor történt, amikor én születtem.

- Sohasem kutatott utána?

- Parancsára, felség, nem kutattam.

- És miért nem?

- Parancsára, felség, anyám teljesen kilátástalannak mondta, mert ő maga már megtett minden lehetőt.

Nem hallotta, amint a király, aki előtt megelevenedett anyjának képe, halkán rámondta: - Derék asszony.

- Ön katonai nevelésben részesült?

- Parancsára, felség.

- Ennek örülök. Anyja gond nélkül él?

- Parancsára, felség, jövedelmével szerényen beéri.

- És ön nála él?

- Parancsára, felség.

- Van talán már jegyese?

- Parancsára, felség, van. Bechner Márton, székesegyházi gondnok, egyetlen leánya, Hedvig.

- Igen, igen?... Nagyon tekintélyes ember... olyan család, melynek minden jót kívánok.

A komornyik belépett.

- Nos?

- Felség, a szikratávíróállomás, legnagyobb sajnálatára, szakadatlanul folytatott kísérletei ellenére, sem képes az éjjel Przemysl-lel összeköttetést kapni. Azt hiszik, hogy az ottani szikratávíróállomáson valami zavar állhatott be.

- Köszönöm.

A komornyik visszalépett és a király ismét a repülőhadnagyhoz fordult:

- Akkor nem marad más hátra, mint hogy ön azonnal Przemyslbe repül és ezt a mappát, mely óhajaimat és parancsaimat tartalmazza, átadja a vár parancsnokának.

- Parancsára, felség.

A király átnyújtott neki egy vaskos bőrtáskát és fölkelte székéből.

Még egyszer a szeme közé nézett az előtte állónak, azután kezet nyújtott neki és így szólt:

- Induljon hát, Isten nevében.

El volt bocsátva.

A komornyik elkísérte az ajtóig, kinyitotta előtte, becsukta utána. Arnóti István gyors léptekkel végighaladt a burg folyosóján és lépcsőin. Az őrszemek némán üdvözölték. Odalenn az udvaron pedig a két magyar baka látta, amint a királyi szoba ablakai most már elsötétedtek.

A király most már aludni térhetett. Fiatal, új futárja belevetette magát az órák óta várakozó katonai gépkocsiba, rákiáltott az alvó vezetőre, aki rögtön a harmadik sebességet állította be. A kocszi zúgva, zakatolva kiszáguldott az udvarból a viharos időbe. Az őrtiszt nem tartóztatta fel, mert tudta, hogy a bennülő a király repülőfutárja. Egyrészt irigyelte ennek a bajtársának vakmerő hősiességét, mely becsületet és rangot szerző teljesítményekre képesítette, másrészt azonban, bár épen nem volt gyáva, sőt a mellén viselte a harctéren szerzett katonai érdemkeresztet, megvallotta önmagának, hogy ebben az örült időben nem merészkednék a levegőbe felszállni.

Sötét éjszaka borult a repülőtérré és csak a hetes számú hangáron világító villamos lámpa jelezte, hogy ott még ezen az éjjelen történendő lesz valami. Ott állt Arnóti István kétfedelű repülőgépe indulásra készen. A villamos világítás rideg fényében úgy festett, mint valami fantasztikus, esetlen, őskori szörnyeteg.

A hangár félig nyitott ajtajában egy kis ládika mellett ültek Arnóti István munkásai: két szerelő és egy gépész. Olajtól zsíros bőrruháik fölé kurta, vékony kék vászonblúzokat öltöttek. Kávét ittak.

A gépész fölkelte, még egypár lámpát gyújtott.

- Jön. Nyissátok szét a tolóajtókat.

A szerelők nem akarták hinni. Azt hitték, hogy a gépész csalódott. Ez azonban szitkozódni kezdett.

- Tudjátok, hogy minden perc drága. Az ördög elvisz mindnyájunkat, ha nem úgy megy minden, mint a karikacsapás. Megérkezni, a nyeregbe pattanni, a gépet kitolni, csavarját elindítani és aztán... start!

Most mégis hozzáláttak. A nyitott kapun egész fényzuhatag áramlott ki a szabad térre. És a viharon, esőn keresztül, mezőkön át, toronyirányt jött a gépkocsi. Megállt a hangár mellett. Egy ugrással ott állt Arnóti a gépnél.

Mindent még egyszer végigvizsgált. Olajozót, gáztartót, a csavarokat, a feszítődrótokat, aztán a felszerelési tárgyakat. Végül kinyitotta a vezetőnyereg alatt lévő szekrényszerű mélyedést és oda helyezte a király mappáját. Ekkor a gépésze, aki némileg bizalmas viszonyban volt vele, oldalba lökte és kifelé mutatott a repülőtérré:

- Ott is jön még valaki, hadnagy úr.

Arnóti István fürkészve nézett ki a sötétségbe és hallgatódzott. Tényleg egy gépkocsi közeledett. Hozzá igyekezett-e? Most már igazán nem volt több ideje. A szeles időben úgymint idővesztéssel kellett számolnia; már pedig szeretett urának üzenetét a lehető leggyorsabban akarta elvinni a várba.

- Halló! - kiáltotta már messziről egy hang, átharsogva a viharon. - Még ne induljon!

- Miért... miért? - Arnóti a hangárja elé lépett. Az autó megérkezett. Katonai gépkocsi. Olyan mint az övé. Két fiatal tiszt ugrott ki belőle. Tisztelegtek és bemutatkoztak. Alig értette meg a neveket. De bajtársak voltak, tehát szeretreméltóan viszonzta üdvözlésüket.

- Bajtárs úr, - szólt az idősebbik, - a hadügyminisztériumból jövünk, Jenő főhercegtől kell fontos rendelkezéseket vinnünk Przemysl vár parancsnokának. Parancsom volt a palotába sietni és reméltem, hogy még ott találok és csatlakozhatom önhöz. El kell vállalnia, hogy elvisz magával mint kísérőt a várba. Hiszen ebben a rémidőben talán jobb is kettesben repülni. A gépének pedig mit sem tesz a súlyom. Könnyűterhű vagyok: 72 kiló.

-61-

Arnótiban egymást kergették a gondolatok két bajtársának váratlan, hirtelen föllépése felől. Katonai pályafutása alatt talán most történt először, hogy nem tudta, mit kell csinálnia. Új teendőire vonatkozólag utasításokat senkitől sem kapott. A király pedig csak azt kötötte a lelkére, hogy valami szerencsétlenség esetén a rábízott akatátását tartalmával együtt semmisítse meg.

- Kihez van szerencsém? - Kérdezte még egyszer attól a bajtársától, aki útitársául ajánlkozott.

Ez nevetett és horvátországi származásra emlékeztető kiejtéssel szólt:

- Trachendorf György kapitány, huszár vagyok. Bemutassam megbízásomat?

- Bocsánat, nem szükséges. Nem kételkedem.

- Hát, akkor rajta!

Arnóti a gépéhez lépett, kijelölte kísérője számára a pilótanyereg mögött lévő, utasnak szánt helyet, fölvette a bundáját, fejére kötötte a jól bélelt bórsapkát, felhúzta a pamutkegtyűt, baslikot kötött a nyakára és amikor észrevette, hogy útitársa egyáltalában nincs ilyen útra felszerelve, beküldte az egyik szerelőt, hogy kerítsen hasonló bundát és egyéb ruhaneműt a kapitány részére.

-62-

Most aztán készen voltak. Arnóti, már a nyeregben ülve, még egyszer végiggondolta, nem feledkezett-e meg valamiről. Ekkor a gépésze fölmászott hozzá és odaadta neki, amit csakugyan elfelejtett, a browningját. Ezt bedugta a bunda szertáskájába, balról, úgy, hogy jól kézhez álljon. Azután még egy utolsó: - Szerencsés utat, hadnagy úr - a motor már bűgött, kattogása elnyelte a viszonzásul mondott - szervusz-t.

Kitolták a gépet. Egy utolsó vezényszó: - rajta! A csavarok üvöltve felujjonganak. Arnóti a legmagasabb forgásszámra állítja be a motort. A legmodernebb hadigép még egynéhány métert ugrik a földön. Azután mint egy óriásmadár, egy ugrással elhagyja a talajt és zúgva, berregve útra kél a levegőben.

A gépész és a két szerelő ott álltak és utánanézték a gépnek, ameddig csak hallhatták csavarjának bűgását. Azután visszafordultak, hogy lefeküdjének a hangárban felállított tábori ágyakra.

-63-

- Már el is ment. No bizony, hagyhatott volna nekünk egy virgóniát - szidta az egyik szerelő azt a tisztelet, aki Arnóti útitársát idekísérte, de azóta már eltávozott. Bezáródtak mögöttük az ajtók és csakhamar a hetes hangár előtt is kialudt az utolsó lámpa, mely életet jelzett a repülőtéren.

Az a szürke automobil, mely a repülőtérről visszahozta a tisztelet, a belvárosban, a Kärntnerstrasse egyik háza előtt állt meg. A tiszt kiszállt. Jó borraivalót adott a soffőrnek, aki hálás köszönetet rebegett. Azután ment a kapu felé, mely előtt a kocsit megállította. Itt várnia kellett, hogy a házmester kinyissa a kaput.

A soffőr minden további érdeklődés nélkül elhajtott. Nem vetett ügyet rá, hogy a tiszt lopva figyelte őt és hogy, amint a gépkocsi eltűnt, gyors léptekkel továbbment az utcán. Befordult egy sötét kis melléksikátorba és megállt egy ház előtt, melynek elsőemelete még meg volt világítva.

Egy halk fütty... fenn kinyílt és rögtön megint bezárult egy ablak. Néhány másodperc telt el. A tiszt a ház árnyékában várt. Azután kinyílt a kapu. Gyorsan besurrant rajta. Gyorsan bezárták utána a kaput. Mindez olyan zajtalanul történt, hogy aki éppen arra ment, az is alig vette volna észre.

-64-

Most fenn volt. Ott egy gázláng világított, melynek fényét vörös selyemfátyol tompította. Szemben vele az, aki ajtót nyitott. Egy karcsú, fiatal asszony. Arca határozottan szláv jellegű.

- Elment, Sasa... becsaptuk a kis hülyét. Sikerült.

- Reszkettem mindkettőtökért. Még az utolsó pillanatban is közbejöhethetett volna valami előre nem látható dolog.

- Itt ki volt zárva. De most segíts, hogy minél előbb kibujjak ebből az egyenruhából. Aztán a legelső reggeli vonattal elutazunk Bécsből. Prágában biztosabbak vagyunk.

Reggel felé bementek a házmesterhez, aki fiatal házasoknak tartotta őket, beadták hozzá a lakás kulcsát és azt mondták, hogy egy hétre Budapestre utaznak. Rábízták a lakást, vigyázzon rá. Ez volt az utolsó, amit a házmester a fejedelmi borraivalókat osztogató elsőemeleti lakókról ebben az életben hallott.

-65-

Arnóti István azonban útban volt már néhány óra óta és örült, amikor a fölkelő nap szikrázó,

vörös színekkel megfestette a ködtengert, mely fölött 2000 méternyi magasságban lebegett. Ez a csodás látvány, a napfölkeltének ez a földönjáró emberek előtt ismeretlen képe volt számára minden repülés alkalmával a napnak legfelemelőbb, legmagasztosabb pillanata. Ilyenkor még az alatta dühöngő háborúról is meg tudott feledkezni és az az érzése volt, mintha el nem múltó, csodálatos vágyakba burkolná az örökkévalóság.

Abban a magasságban, melyben most repült, a délkeleti szél már nem volt annyira érezhető. Csak most, a fölkelő nap első hősugarai okoztak a levegőben erős, váratlan és ellenőrizhetetlen hullámokat, melyek oldalt fenyegették készülékét és amelyekkel minden lélekjelenlétét, minden erejét szembe kellett helyeznie.

A csavarok dörgő zúgása elfojtott minden hangot. A mögötte ülő százados tehát egy cédulát nyújtott oda neki. Ez állt rajta:

»Mit gondol, mikor leszünk a várban?«

Laikus kérdése. Arnótinak nevetnie kellett rajta. Kivette bundájának zsebéből jegyzőblokkját. Amint kivette, keze a browningot érte. Fölírta papírra: -66-

»Lehetetlen válaszolni. Ha jó utunk lesz, délben.«

Most egy kissé lejjebb bocsátkozott a géppel, hogy könnyebben tájékozódjék. Ezer méternyi magasságban megállapodott. A levegő tisztult. A szél szétrongyolta a felhőket és a ködöt. Tisztán, mint valami játékszerszkatulyából kirakva, terült el alatta a tájék. Délelőtt 10 óra volt. Ekkor úgy vélte, hogy a csavar danáját áttöri egy másik hang. Olyan hang, melyet utolsó repülései alatt elég gyakran hallott.

Ágyúdörgés... Olyan közel lenne már Przemysl? Megint belenyúlt a nagy zsebbe, hogy kivegye látcsövét. A browning hideg vasa megint keze ügyébe került. Szeméhez emelte az üveget és előre nézett. Tényleg - ott kellett lenni Przemyslnek. Ott, ahol a láthatáron vastag, fekete füsttömegek emelkedtek égnek.

Nem látta, amint mögötte a vélt bajtárs ugyancsak látcsövén át fürkészte a tájt, majd eltette az üveget és helyette egy revolvvert vett elő. Egy ökölben elrejtendő, mellényzsebben elférő kis browningot, mely mégis elég ahhoz, hogy ilyen közvetlen közelből egy emberéletet kioltson. -67-

Ekkor - egy szélroham! - Szent Isten! - A gép meginog. Arnóti nagynehezen lesz ura az oldalkormányának. Már balfelé lejt az egész készülék. Még egy-két foknyi elhajlás és - a nagy zuhanás következik. Átok állt a fiatal pilóta ajkán. Csak később látta be, hogy inkább imát kellett volna rebegni. Hálaimát - megmentett életéért.

Mert mögötte ült: a halál. Abban a pillanatban, amelyben félrelibbent a gép, egy éles csattanás, süvítés. Az útitársát majd kivetette üléséből a szélroham. Csak a feszítődrótokba kapaszkodva tudott helyére visszacsúszni. Golyója, az előtte ülő fejének szánva, célt tévesztett.

Arnóti hallotta a lövést és közvetlen maga mögött látta az idegen fegyveres kezét. Egy pillanatig elfogta a rémület. De rögtön megint hatalmában volt a gép. Jobbkezét rátette a magassági kormányra. Ha végveszedelemben kerül siklórepüléssel leszáll. Balkézével előrántotta a browningot. A csavar zúgásán keresztül is meghallotta azt az orosz káromkodást, melyet az idegen a félreröppent golyó után küldött. Látta, amint az a kéz ismét erősebben megragadja a zökkenésben majdnem elejtett fegyvert. -68-

Hidegvérrel, a jó repülő legbecsesebb tulajdonságával, fölemelte balkezeivel a browningot. Egy lövés: az idegen fenyegető keze lehanyatlott, a kis pisztoly kiesett belőle a pilóta nyergére. Most egy vasmarok megragadta nyakát. Hatalmas erővel húzta hátra, fojtogatta. Még egy orosz káromkodás, közvetlenül maga fölött egy gyűlöletet villámló tekintet, egy meglazult, lehulló, álszakáll és még egy nyugodt célzású lövés, balkézével, a feje fölé. A két szikrázó szem közé. Vér és agyvelő fröccsent Arnóti István arcába. Egy utolsó természetfeletti kiáltás. Az acélujjak szétváltak, leváltak a megtámadott nyakáról. Arnóti mélyen fellelegzett, ölébe ejtette a browningot, balkezeivel ismét megragadta a kormányt - és tudta, hogy most már örökké csendes utassal folytatja repülését.

Csak most dobogott a szíve. Most látta tisztán azt a veszedelmet, melyből kimenekült. Egyúttal azonban keserves szemrehányásokat tett önmagának, hogy ő, aki a király kitüntető szolgálatában állt, ilyen könnyelmű volt és így rá hagyta szedni magát. -69-

Az ostromlott vár körül álló pokoli zenebona mind közelebb került. Szabad szemmel is világosan meg tudta különböztetni a szétrobbanó srapnelek fehér felhőcskéit. Azután megérkezett a gép Przemysl fölé; egy emberek csinálta pokol kavardásába. Hogy füttyült és zengett, hogy ropogott és durrant, hogy üvöltött és sivített, őrvongott és zajongott, mintha százezer ördög rémületes zenekara húzná a nótáját.

Az oroszok felfedezték. Remélték, hogy mihelyt 1000 méternél alább száll, elérik és leszedik vaszaporukkal. Most cselekedni kellett. Minden ideg, minden izom a végsőig megfeszült. Itt csak az ő híres meredek siklórepülése segíthetett, melynél bajtársai gyakran hitték, hogy gépeivel együtt apróra zúzva éri a földet.

Elhallgattatta a motort. Egy pillanatig majdnem mozdulatlanul állt a gép a vár fölött. Élesen nézett maga alá. Leszállásra alkalmas helyet keresett. Most felfedezte, a város közepén.

- Rajta! - adta ki a vezényszót önmagának. A büszke kétfedelű szinte kelletlenül kezdett -70-

sülyedni, hogy aztán a motor súlyától elragadva, meredek görbében csúszszék lefelé. Azok a tisztek és katonák, akik a várból figyelték az érkező gépet, azt hitték, lezuhant. Megállt a szívverésük, amint figyelték a soha nem látott vakmerő lesiklást. Ezeket a katonákat, akiket az orosz gránátok zápora sem tudott megfélemlíteni, dermesztő rémületbe ejtette ez a zuhanó leszállás.

Nem ismerték Arnóti István acélizmait, csodás lélekjelenlétét, mesteri tudását. Ez a fiatal ember, mintha maga lett volna a gép, annyira minden idegével, minden inával kezelte, vezényelte a kormány emelőrúdjait. Meredek siklórepülésében is mindig tartott a készülék repülőfelületei alatt annyi levegőt, hogy bármikor ismét rendes helyzetbe egyensúlyozhassa magát.

A lehetetlennek látszó vállalkozás sikerrel járt. Keményen, de biztosan földet ért a gép a tér kellő közepén... Dörgő éljenzés, hurrázás fogadta mindenfelől. Tisztek, katonák odaszaladtak minden oldalról.

Lelkendezve futottak a géphez és ott - az üdvözlés torkukon akadt - látták, amint Arnóti István rámutatott a háta mögött heverő halottra... Aki merev, kitárt szemekkel feküdt és beszédes tanuságot tett egy átélt veszedelmes drámáról.

-71-

A repülőhadnagy fölemelkedett üléséből:

- Adjon Isten, bajtársak, és most mindenekelőtt ezt a muszkát szedjétek le innen. Meg akart gyilkolni. Kétezer méter magasságban.

Feloldódott a dermedtség... hozzáláttak és a halott nemsokára ott feküdt a gép mellett. Arnóti s a többi tiszt átkutatta: belső zsebében megtalálták igazoló papírjait. Pitrokowski Ivanovnak, az orosz császári kémszolgálatához beosztott őrnagynak az orosz főhadiszállás kiállította meghatalmazásait és egy jelentékeny pénzszeget.

Arnóti István elindult a várparancsnokhoz. Tisztársai elkísérték. Útközben mondta el nekik veszedelmes légi kalandjának részleteit. Amint megérkezett, azonnal a parancsnok elé került. Aznap délután Arnótinak egy pilóta kollégája kirepült a várból, hogy egyfedelű gépén továbbítsa a körülzárt vár személyzetének postáját. Este érkezett Krakóba, ahol a lapok tudósítói természetesen megostromolták a legújabb hírekért. Elmondta nekik a király repülőfutárjának esetét az orosz kémekkel. Így került a hír még aznap éjjel hosszú táviratok útján az összes lapokba. Másnap reggel hatalmas betűk, hangzatos címek hirdették a rémesen érdekes eseményt. Egy órával bajtársa után Arnóti is felszállt, hogy visszarepüljön Bécsbe. Magával vitte a parancsnoknak a vár helyzetéről szóló jelentését és egy csomó helyőrségi tiszt levelét családjukhoz.

-72-

Mikor Arnóti István túl került az orosz srapnelek lőtávolán, nem tudott a kísértésnek ellentállni: hosszú nyolcast írt le gépével az orosz ostromló csapatok hadállásai felett. Nagy érdeklődéssel szemlélődött és büszkén látta ott állni az osztrák-magyar monarchia dacos védőbástyáját, Przemyslt, melyet most másodszor körülözönlött a muszka. A vitéz vár be volt burkolva ezer haláltokádó ágyú gőzébe és füstjébe.

Milyen érdekes volt ez a látvány! Mindenhonnan, a legkisebb sáncokból és a legnagyobb védőművekből egyaránt ki-kiugrottak a piros tűznyelvek, mintha egy ott rejtőzködő hatalmas kígyó egyszer-másszor kipattantaná rejtekéből lángokat lehelő fejét. Túlhan pedig, az oroszok oldalán, sötét, esővel fenyegető fellegek keretében, mintha annak a látványnak tükörképe tárult volna eléje. Nevetett, amikor az oroszokat, kiket a gépe megijesztett, úgy látta nyüzsögni, ide-oda futkosni lövészárkaikban, mint a megzavart hangyaboly fürge lakóit.

-73-

Mindenfelől fegyvercsövek irányultak feléje, aki elérhetetlenül, biztos, fenséges magasságban lebegett felettük. Látott maga előtt egy hevesen tüzelő üteget. De erre már nem állhatta meg, hogy ne tegyen ő is valamit a várért. Tapogatózó keze ráakadt az acélburokban csillogó anelinit-bombákra, melyek közvetlenül a pilóta nyerge mellett voltak megerősítve. Kikapcsolt egyet és az éles zúgással vetette magát egy ütegre. Arnóti István világosan látta a robbanás hatását, a fellobbanó fényt, hallotta a durranás robaját, mely úgy hangzott, mintha egy üveggel megrakott vasúti vonat izzé-porrá zuzódott volna. Azután egy magasra fellobbanó fekete füstgomolyag zárta el előle az okozott pusztítás képét. Repült egy második bomba, süvített egy harmadik. A gép szűk körökben keringett az üteg fölött és addig el nem hagyta ezt a pontot, amíg meglepéssel meg nem állapíthatta, hogy szerencsés kézzel hajított bombái azt a helyet, melyen az imént még egy orosz üteg állt, néhány formátlan, tölcseralakú, mélyen, feketén tátongó lyukká alakították át.

-74-

A láthatáron két orosz biplán emelkedett fel, hogy üldözőbe vegye. Ezeket el kellett kerülnie, a király részére rábízott fontos jelentések érdekében. Hogy fedezete legyen, visszatért még egyszer a vár fölé, kirántotta zsebéből jegyzőblokkját és rövid jelentést írt a parancsnok részére bombázásának eredményéről. A cédulát egy ilyen célra szánt kis pléhdobozba helyezte és ledobta. Látcsövén megfigyelhette, hogy odalenn megtalálták levelét és búcsút intettek neki.

Most, meglepéssel az eredménnyel, a legrövidebb úton repült Bécs felé. Az éjszaka nyugodt és csendes volt. A szélvihar elült. A tiszta csillagos égboltozat megkönnyítette a repülőgép vezetését.

Ott ült nyergében. Nem történt semmi. A motor ütemes zenéje és a csavarok egyhangú zúgása majdnem elaltatta. És amikor keleten ismét fölkelte csodálatosan színdús pompájában a nap, ott látta maga alatt Bécs városát. A hetes hangár előtt álltak munkásai. Fürkészték a hajnal kék egét, nem látnak-e valahol északkelet felé egy fehér pontocskát, melybe gyakorlott pilótaszemük

-75-

felismerhetné visszatérő gazdájuk kétfedelű repülőgépét. Mellettük álltak mások, gépészek, gépmunkások. És valamennyi a csodálat hangján róla beszélt, a távollévőről, akinek hóstettét fennen hirdették a városból már korán reggel kihozott újságlapok.

Most megszólal a jelzőállomás beszélőkürtje. A jelzőtorony zászlóbeszédje azt jelenti, hogy repülőgép közeledik. Ott fenn, látcsóval, messzebbre látnak, mint ideleenn Arnóti István emberei. De egy kis idő múlva meglátják ők is. Eleinte kicsiny, ezüstösen ragyogó pont. Azután igen gyorsan, egy másodperc törtrészében megnő madárrá. Még egy pár pillanat és a nagy embermadár, a kétfedelű repülőgép bontakozik ki belőle.

A gépész és a szerelők odarohannak, ahol valószínűleg le fog szállni.

- Ő az! Ő az! - ordít a gépész, teljes tüdőből, hangban jelezve gazdájáért való lelkesedésének fokát.

A biplán siklórepülésben leereszkedik a térre és alig pár száz méternyire tőlük földet ér. Még egypár métert gördül a talajon, azután megáll. Mire a gépész odaér, Arnóti már kiszállt és messziről kiáltja:

- Autót!

Egyik embere rögtön a gépkocsiszínhez vágat, hogy kocsit hozzon.

- Isten hozta, hadnagy úr! - üdvözlí a gépész és elébe nyújtja munkától kemény, kérges tenyerű, olajos kezét.

- Adjon Isten, fiúk!

Mindenfelől odafutnak az emberek és nyújtogatják feléje kezüket. Ő még nem tudta, miért üdvözlik ilyen ujjongással. Ekkor gépésze előveszi az újságot, mely még Arnóti képét is közölte és kiált:

- Ezt aztán jól csinálta, hadnagy úr! Ezért érdemkereszt lesz. Ezt egyhamar nem csinálja utána senki!

- Mi bajotok? - kérdi Arnóti és az újság után nyúl. Igazán nem is képzelte, hogy kalandja már aznap ki legyen szerkesztve egy bécsi lapban. Még alig nézett bele, már megérkezett az autó. Benne két fiatal repülőtsízt. Csak azért jöttek vele, hogy üdvözöljék bajtársukat hóstettéhez. Arnóti jóformán szégyelte magát. Leintette őket.

- Ugyan, ne csináljatok feltűnést. Mindegyik közületek ugyanígy cselekedett volna.

De azt mégsem akadályozhatta meg, hogy dörgő hurrát ne kiáltssanak utána, mikor gépkocsija gyors iramban elindult a burg felé.

A király megint a dolgozószobájában volt és a hadügyminiszter előadását hallgatta. Mint mindennap, ma is korán reggel talpon volt és végighallgatta összes minisztériumainak jelentéseit, közölvén mindegyikkel utasításait.

Milyen más a palota nappal, mint éjjel, amikor Arnóti István az óriási hallgatag épületből távozva, az összes lépcsőkön és csarnokokban csupán az őrszemekkel találkozott.

Jóformán hajnal óta egyik autó a másik után robogott a belső udvarra. Közismert, híres emberek, az állammal és az uralkodóval szoros kapcsolatban álló férfiak szálltak ki belőlük. És ezekhez az udvari tisztviselők és szolgák nagy tömege. Rengeteg katona és polgáregyén. A felséges király pedig, aki körül mind ez a szorgos, hatalmas, nyüzsgő élet keringett, ült, hallgatott, figyelt, fontolgatott, óhajokat, javaslatokat hallgatott, vagy pedig parancsolt.

Az előszobák zsúfolva voltak hadsegédekkel, parancsörtisztekkel és udvari civilszemélyzettel. Ők terelték be a munka dagadó árját a királyhoz, hogy bölcs tanácsaival, rendelkezéseivel ő jelölje ki az elintézés irányát, medrét. Mennyi rengeteg tudást, milyen gyors felfogást, sokszor száraz, műszaki anyagnak milyen pontos ismeretét kellett ennek a fejedelemnek egy hosszú uralkodás éve alatt elsajátítania.

És most a hosszú békekorszakot követő háború még meg is kétszerezte a rendes munkaterhet.

Akármilyen sokan voltak is itt, a termekben csend honolt. Az emberek udvariasan köszöntötték egymást, néhány halk szót váltottak egymással, azután mindegyik elmerült a maga dolgába.

Ekkor valahonnan nekiindulva valami nézelődés, valami suttogás hullámmozott végig a kihallgatási terem hosszú során. Talán a nagy lépcsőház felől jött, ahová még ki sem tisztított repülőgúnyjában most lépett be a sok jól kiöltözött udvari személyiség közé Arnóti István hadnagy, a király repülőhadnagyja.

A főkapuban halkán egymást figyelmeztették a lakájok:

- Itt jön a király repülőhadnagyja.

Mint a futótűz, terjedt tőlük tovább. Nemsokára mindenki tudta, az egyszerű őrszemtől a miniszterig, a lakájtól a valóságos titkos tanácsosig, sőt egészen a felség főhadsegédekig, hogy az a fiatal tiszt, akinek a neve ma mindenké szájában volt, épen belépett a palotába és mindjárt szemtől szembe fog állni velük.

A szolgák mélyen meghajtották magukat az egyszerű repülőhadnagy előtt. Az őrszemek különös ünnepélyességgel tiszteltek. És azután, mintha tiszteletére sorfalat állnának, úgy kellett hajlongó urak közt egészen addig a szobáig végighaladnia, melyben az utolsóelőtti éjszakán a király parancsát várta.

Kényelmetlenül érezte magát. A jelentéseket tartalmazó táskát keményen szorongatta a hóna alatt. Színte vesszőfutásnak érezte útját. Ugyan miért báméskodnak rajta! Hiszen láttak az emberek Bécsben elég tisztet. Akár repülőisztet is.

Ez ugyan igaz volt. De Arnóti Istvánt még keveset láttak. Azt a repülőhadnagyot, akinek olyan hőstettét közölték a lapok, hogy ahhoz hasonlót a legelevenebb képzelettel is alig lehetett volna kigondolni.

Mindezeknek, akik megbámulták, tulajdonképpen hallatlan dolog volt, hogy ez az ember úgy sétált végig köztük, mintha nem is történt volna vele semmi és hozzá még olyan fiatalos, majdnem gyermeketeg mosoly ül üde száján, hogy ez már sehogyan sem való egy hőshöz. Csak a ruházata volt háborúsán piszkos és a belőle kiáradó benzinszag valami ellenséges áramlatot kevert az udvari termek gondosan ápoltságába.

-80-

Az előszobában várnia kellett. Előírás szerint jelentkezett a király főhadsegédénél, aki, erre várakozó százak irigységét felkeltve, bizalmas kézzel váltott vele. Azután a főhadsegéd, aki mindig beléphet a királyhoz, bement a jövevényt bejelenteni.

Azonnal ismét kijött. Velejött egy idősebb udvari tanácsos, akinek meg kellett szakítania előadását. A főhadsegéd egy kézmozdulattal belépésre szólította fel Arnótit.

És most mindenkinek várnia kellett. Még a legmagasabb méltóság viselőjének is.

A király jóságos, kegyes mosollyal fogadta a jelentést, átvette a mappát és elolvasta a vitéz várparancsnokának írásait.

Kedvező hírek voltak. Az oroszokat napról napra nagy veszteségek érték, anélkül hogy még ezek árán is akár csak egyetlenegy előretolt új földszántót is be tudtak volna venni. Néhány orosz zászlóalj megtagadta a rohamra adott parancs teljesítését. Nem akarták magukat belekergetni a biztos halálba, mely arra, akit a golyózápor megkímélt, a sáncárokban és az éles drótsövények közt várakozott. Aknák, farkasvermek, erősáramú villamos vezetékek, csapdák mindenfelé. Ezek mögött pedig a páncéltornyok és betonsáncok, melyeket egy hősies őrsereg védelmez. Orosz foglyok beszélték, hogy ezeket a zászlóaljakat bilincsre verték, úgy vezették el és hogy ezentúl a rohamra vezényelt csapatok háta mögött felállított gépfegyverek fogják az engedelmesség megtagadását a saját legénységben nyomban megtorolni.

-81-

Azóta a muszkák inkább megadták magukat kirohanások alkalmával a vár őrseregének, úgy hogy a jelentés napjáig több ezer foglyot, sok ágyút és gépfegyvert őrzött a vár mint hadizsákmányt.

A király letette a jelentést és intett Arnótinak, hogy lépjen közelebb. A mellette levő újságtartóból kivett egy reggeli lapot, még egyszer végigfutotta a címdalt, megrázta a fejét és ránézett az előtte álló hadnagyra.

-82-

- Hogyan történhetett ez? Beszélje el.

Arnóti István rövidesen és világosan elmondta királyi urának a repülőtéren történt esetet. Hogyan érkezett meg lihegve a két tiszt, hogyan beszéltek Jenő főherceg állítólagos fontos üzenetéről, mely a várparancsnoknak sürgősen átadandó és hogyan nem támadhatott benne semmi kétely, amikor azt a két embert annyira tájékozottnak látta útjának célja, rendeltetése, előzményei, indulásának időpontja felől, hogy még azt is tudták, hogy kevéssel azelőtt a király előszobájában lehetett volna ráakadni. Mindezt a lapok persze nem tudták és nem is közölhették.

A király megköszönte az előadást. Arca, mely a kérdés föltevésénél elkomolyodott, ismét felderült. Belátta, hogy a hadnagy helyében, ő sem cselekedhetett volna másképpen.

- Most menjen haza és pihenjen, amíg új megbízásom lesz az ön részére, Arnóti István... főhadnagy úr. Azért a magatartásért, melyet repülés közben az orosz kémekkel szemben tanúsított, fogadja a legjobbat, amit önnek, mint legfőbb hadura, adhatok: a vitéz katonák érdemkeresztjét. Isten, aki kegyesen megóvta, vegye tovább is védelmébe!

-83-

Arnóti Istvánnak forrón fejébe szállt a vér. Kavargott minden a szemei előtt. Minden erejét meg kellett feszítenie, hogy az előírt tartását megőrizze. Lehajolt a királynak odanyújtott keze fölé és megcsókolta azt. Azután ment. A főhadsegéd követte. Az ajtónál megrázta a kezét:

- Üdvözlöm előléptetéséhez, főhadnagy úr és mindenkinek felett az önt ért királyi kitüntetéshez. Megengedi, hogy átvezettessem a felség katonai irodájába, ahol kézhez veheti érdemkeresztjét.

Egy parancsörtszót vezetett, egy udvari tanácsos tűzte mellé az ellenség előtt tanúsított hősiesség büszke jelét. Azt sem tudta, hogyan került vissza gépkocsijába és hogyan adta meg a vezetőnek lakása címét. Mintha álomban lenne, úgy repült végig az utcákon, elérkezve végre abba a csendes síkatorba, ahol egy aggódó anya várt rá.

Bechner Hedvig reggeli misén volt jegyesének anyjával. A templomból kijövet szótlanul mentek hazafelé. El voltak mélyedve gondolataikba, melyek egyazon helyen jártak. A parton haladva, ebben az időben nem épen szokatlan hang ütötte meg fülüket. Egy nagy néptömeg moraja volt, amelyből ki-kicsendült egy-egy katonanóta. A hang után mentek és a nagy napoknak mindennapos, de mégis minden nap megrendítő és fölemelő látványa tárult eléjük. Egy tiroli vadászászlóalj indult a harctérre. Éjjel érkeztek a legények. Egy bécsi kaszárnyában háltak. Most pedig mentek a vasúthoz. Ismerték rendeltetési helyüket. A muszka ellen!...

A város lakossága pedig, mint ilyenkor mindig, ezrivel kísérte a vitéz tiroli fiúkat. Fölpántlikázták a fegyverüket, virágot tűztek a sapkájukra, elhalmozták őket szivarral, cigarettával, ennivalóval. És boldog volt a sok-sok ezer ember közt mindegyik, ha a markos tiroliak egy-egy hosszú rikkantással köszönték meg a lelkes ünneplést. Menetközben pedig énekeltek. Szikráztak szemek. Azok az éles szemek, melyekről minden bajtárs tudta, hogy soha el nem hibázzák a céljukat. Nem pocsékolták a töltnyelveket. De ha leadták a sortüzet, akkor aztán:

»Ahány puska, annyi muszka!«

Szögestálpú csizmájuk döngette az utca kövezetét. Siralom volt rá is gondolni, hogy ezek a szép szál legények a muszka csordáknak áldozatul eshetnének. Aki ilyen gondolt, annak vad dühben ökölbe szorult a keze, körmei pedig belevésődtek a tenyerébe. De sokan voltak a tömegben, akik átkozták éveik sokaságát, vagy sopánkodtak testi gyengeségük miatt, mely lehetetlenné tette számukra, hogy fegyvert ragadva vessék magukat az ellenség elé.

Félúton megállt a zászlóalj pihenni. Szembejött vele egy gépkocsisor. A vörös kereszt jelvénye volt minden kocsin. Sebesülteket hoztak a pályaudvarról. A tiroli csapat szótlanul nézte a menetet. Elnémult a tömeg is. Csak akkor menekült a lidércnyomás alól, amikor az egyik kocsiból egy magyar huszár kidugta bekötözött fejét és odaszólt a harcba indulóknak: - Rajta pajtások! Grisz Gott! - Mint egy ember, úgy mennydörgött a tömeg utána: - Grüss Gott! Éljen! Éljen! - Sebesültek, útrakész katonák és az utca tömege: együtt lelkesedtek, együtt kiáltoztak és a pillanatnyi megdöbbenésnek vége volt.

Bechner Hedvig és jövődöbéli anyósa végignézték ezt a jelenetet.

A sebesültszállítmány elvonult. A tiroli zászlóalj újra kezdte az éneket és tovább masírozott. A tömeg oszladozni kezdett, amikor egy csomó rikkancs furakodott az emberek közé. Éles hangon kínálgatták a reggeli lapokat. És hogy fokozzák a vásárlási kedvet, hangosan kikiáltották a főszenzáció címét.

Az anya hirtelen meghökkent és megmarkolta fia menyasszonyának karját. Az utca zaján keresztül füleihez hatolt az Arnóti név. És újra:

- Arnóti István repülőhadnagy hőstette.

A két asszony egész testében remegett. Alig volt annyi erejük, hogy odaszólítsák a rikkancsot és megvásároljanak tőle egy újságot. Azután, mint valami becses zsákmánnyal, kimenekültek a lappal a tömegből. Megálltak egy kapu alatt és lázas sietséggel végigolvasták, ami ott meg volt írva Istvánjuk przemysli repüléséről és úti élményeiről. Hogy dobogott a szíve mind a kettőnek! Szemük könnyezett. Az anya nekitámaszkodott a falnak, mert hirtelen gyengeség fogta el és lábai felmondták a szolgálatot.

- Menjünk, anyám, - mondta Bechner Hedvig, - nem állhatunk itt. Támaszkodj rám. Adjunk hálát az égnek, hogy megoltalmazta Istvánt.

A Szent István-székesegyház mellett mentek el. Az anya még nem akart hazamenni. Imádkoznia kellett. Az óriási épületben csend honolt. Csak az oltárokon fénylettek a lámpák. Hallatszott a misét mondó papok mormolása, a ministráns fiúk válasza. Elmosódottan látni lehetett az oltárok előtt csoportosuló ájtatos emberek sötét tömegét.

A két asszony térdre hanyatlott egy imaszékben. Nem sóvárogtak a pap szavára Magukban imádkoztak. Olyan szavakat intézve Istenükhöz, amilyeneket a szívük adott az ajkukra.

Majdnem egy órát töltöttek itt. Hedvig szülei ezalatt elolvasták a hírt és türelmetlenül várták haza lányukat. Kimaradásukat nem tudták megmagyarázni. Az apa már ideges lett. Fogta a kalapját, felöltőjét és elment a századosnéhoz, megnézni, mi történt.

Mikor odaért, a két hölgy még nem volt odahaza. Várnia kellett és megkönnyebbülten lélegzett fel, mikor hallotta őket a lakásba lépni. Ez ugyanabban az órában volt, amikor Arnóti István a király előtt állt és jelentést tett neki repüléséről. Ők hárman nem tudták, hogy már visszaérkezett és még tele voltak gonddal, aggodalommal miatta, amikor egy odalenn megérkező autó az ablakhoz kergette őket.

Már csak az üres kocsit látták ott.

Arnóti István már bement a házba, felrohant a lépcsőn, kinyitotta az előszoba ajtaját és egyszerre csak köztük termett.

Ujjongva kívánt nekik jó reggelt, összecsókolta az anyját és a menyasszonyát, mielőtt csak még a szájukat is kinyithatták volna és aztán az öreg gondnokot megborzongató hidegvérrel leült a

reggelihez terített asztal mellé és vidáman szolt:

- Reggel óta folyton arra gondolok, milyen kedélyes lesz itt ülni az asztalnál és egy kis meleg kávét inni puha kenyérrel. Nagyszerű! Épen jókor jöttem. De jövet nagyszerű időm is volt. Gyönyörű, hogy te is itt vagy, Hédi. Ezt nem is vártam. No de, most már üljetek ide ti is. Hiszen látjátok, hogy már töltöttem magamnak kávét. Add csak azt a cukortartót, édes Hédikém és te, anyuska, szelhetsz nekem egypár vaskos kenyérdarabot. Hadiszeleteket, hiszen tudod már. Farkasétvágy számára. És ha netalán lenne az éléskamrában egy kis húsmaradék. Hedvigkém, ide mellém, apa pedig üljön anyus mellé a tekintélyes pamlagra.

-89-

Úgy hadart, alig tudták követni. Anyja sietett neki kenyeret vágni és örült, mikor sietve utánakapott és jóízűen falt. Épen másodszor kért kávét, mikor apósa hirtelen felpattant helyéről és rábámult leendő vejének mellére. Csak most vette észre a ragyogó, aranyos érdemjelet, mely oda volt tűzve.

- István, - rebegette az öreg úr, és a hangja még reszketett az izgatottságtól és a megindulástól, hogy alig lehetett hallani: - István, édes Istvánkám... én... én üdvözöllek! Hédi, te nem látsz semmit?

- Nem, - A lány eddig, épen úgy mint az anya, csak István szemeibe nézett és a kitüntetést nem vette észre. Csak most látták mind a ketten, amire a gondnok mutatott.

-90-

- Igenis, édeseim, - szolt István és becézve, szeretettel simogatta a mellén csillogó jelvényt, - felséges urunktól, a mi jószágos Ferenc József királyunktól. Épen most kaptam. Még olyan friss, mint itt ez a kenyér. - És egyúttal fölkel, tréfásan haptákba vágta magát menyasszonya előtt, - egyúttal van szerencsém tisztelettel jelenteni, hogy Ófelsége kegyelméből főhadnaggyá léptem elő.

Erre megkapta a katona vitézségének legszebb jutalmát: Két telt, gömbölyű lánykar átfonta a nyakát, két forró, piros ajk kínálta csókkal és két boldogságtól ragyogó kék szem nevetett rá, olyan kedvesen, olyan édesen, hogy ez mégis csak még szebb volt a főhadnagyi rangnál, sőt még az érdemkeresztnél is.

- No, gyerekek, - kiáltott az apa, - menjetek szét legalább egy pillanatra, hogy kezet nyújthassak neki.

A két fiatal lény már nem is gondolt az öregekkel, ifjú szerelmük újjongásában megfeledkeztek az egész világról.

-91-

- Hagyjál no, Hédi! - szolt István, - mert az öreged még megharagszik és az anyám is azt akarja, hogy neki is maradjon valami belőlem.

A gondnok úr nem mulasztotta el az alkalmat: egy kis ünnepi szónoklatot rögtönzött, melynek István alig értette meg a felét. Amikor pedig megsokalta, hirtelen átölelte az érdekes apóst, úgy magához szorította, hogy annak elállt a lélegzete, aztán megcsókolta mind a két arcát és azt mondta:

- No de most édes anyuskámon a sor.

Az pedig csöndesen ült a székében és összekulcsolta kezeit. Eltűnt előle a szoba, más kép merült fel előtte, mely fia helyett ijesztő elevenséggel tárult eléje: a férje. Mennyire hasonlított István az apjára. Ugyanaz a hang, ugyanaz az alak, ugyanaz a modor. A fiú elúzta a látomást, hozzásietett, megcsókolta.

- Édes, édes fiam - és egészen akaratlanul hozzátette: - Ha ezt az apád megérte volna.

Alig mondta ki, már meg is bánta. István elbocsátotta a kezét. Arcáról eltűnt a sugárzó boldogság. Komolyan nézett anyjára.

- Az apám - halkan mondta, de meghallották mindannyian. Azután tovább rámeredve anyjára:

-92-

- A király kérdezősködött apámról. Ófelsége szemmeláthatólag csodálkozott, hogy sohasem igyekeztem apám utolsó nyugvóhelyét felkutatni. Nagyon elhagyatottnak érezheti magát ott a föld mélyén, akinek a sírját senki fel nem keresi.

- Bizonyára kemény sors az, - szolt a gondnok, - hogy sohasem láthattad apádat és hogy nem is vagy képes magadnak róla képet alkotni. Vannak az életben órák, melyekben nehezen nélkülözzük azokat a kedveseinket, akik elköltöztek és legnehezebben azokat, akik nagyon közel álltak hozzánk és akiket még sem láthattunk soha.

Ekkor menyasszonya megint hozzá simult és megint vállaira tette karjait. Érezte, hogy ebben a pillanatban szerelmesének épen óráá van szüksége.

- István, - mondta halkan, - apád nem fekszik elhagyatottan. Istenben nyugszik és a mi gondolataink nála időznek. Hallottam egyszer egy szép mondást: »Csak azt kell halála után megsajnálni, akire többé nem gondol senki.« Gyere, István, most pihenjed kell. Nehéz órák vannak mögöttem... Kérlek, pihenj most; délután hozzád jövök és ha nem leszel szolgálatban, akkor felhasználjuk a gyönyörű időt, megyünk sétálni, valahol kinn uzsonnázunk, este pedig megyünk az öregekkel színházba. Ilyen nehéz szolgálat mellett kell néha egy kis szórakozás. Mert mikor vége lesz a háborúnak, ha Isten is úgy akarja, mint egészséges és remélem, boldog férjem fogsz mellettem állni. Akkor majd megajándékoz téged az élet sok-sok száppal és jóval, hogy elfeledtesse veled azt a sok nehéz, kegyetlen dolgot, melybe a háború belesodort.

-93-

Megcsókolta a férfit, akinek szavaival visszaadta a nyugalmát.

- Te csodalány, - kiáltott fel, - milyen boldog is vagyok, hogy ilyen menyasszonyt mondhatok a magaménak.

A lány elment apjával. István magára maradt édesanyjával. Ez pedig, mivel félt, hogy esetleg megint apjára találja terelni a beszélgetést, maga vezette hálószozájába és kényszerítette, hogy lefeküdjék. Ő is most kezdte érezni, hogy mindaddig csupán izgatottsága tartotta talpon. A vetkőzésnél alig tudta a szemét nyitva tartani és csak a legény segítségével került az ágyba. És alig hogy lefeküdt, máris mély álmatlan álomba merült.

-94-

Delet harangoztak. És ő még mindig aludt. Fogalma sem volt róla, hogy kinn az utcán megint az ő nevét kiáltották és megint az ő neve jött ki a déli lapokban. Meg volt pedig írva, hogy főhadnagy lett és hogy kitüntette a király. Volt azonban Bécsben egy egészen új bulevardlap. Csak a háború alatt keletkezett és mindig külön szenzációkat keresett. Ez a lap reggel óta érdeklődött a nap szenzációjának hőse felől. Tudakozódott, adatokat gyűjtött személyéről, multjáról. És hozott egy cikket, mely mindenkit meghökkentett, aki Arnóti Istvánt ismerte.

A gondnok is megvette ezt a lapot, mikor irodájából a Szent István-téren keresztül hazament. Szivarral a szájában ment és útközben olvasott. Néha neki is ment egyik-másik szembejövőnek. De az öreg úrtól nem vette rossz néven senki és ő sem törődött vele, ha valaki egy kissé keményebben hozzádörgölődött.

Olvasás közben mind bizonytalanabb lett a járása. Meg is állt, mélyen lélegzetet vett. Eldobta alig megkezdett szivarját. Azután kezével a fejéhez kapott, mintha szédülne. Gyors elhatározással bement a szomszédos kávéházba. Ott ilyenkor még nem sokan voltak. Könnyű volt csendes helyet találni. Megrendelt egy konyakot. Egyszerre csak szeszre volt szüksége. Előbb lehörpintette az erős italt, csak azután vette megint elő a lapot. Lopva körülnézett az üres asztalok között, mint aki valamit titkol vagy rejteget. Azután még egyszer elolvasta:

-95-

»Arnóti István repülőhadnagy visszaérkezett. A király délelőtt fogadta és, amint vártuk, előléptette főhadnaggyá. Egyúttal a katonai érdemkereszttel is kitüntette a fiatal tisztet a királyi kegy.

El kell ismerni, hogy a hadsereg büszke lehet ifjú hősére. Ilyen tisztekkel ki kell vívunk a végleges győzelmet.

Rettenetes pillanat lehetett, mikor Arnóti István hadnagy az orosz kém kezében közvetlenül feje fölött látta lebegni a fenyegető halált. Ennek az ifjúnak acélból lehetnek az idegei!...

Kétezer méter magasságban! A repülőgép szűk nyergében, ahol minden erősebb mozdulat maga is - halál. És mégis győzött. Legyűrte a támadót. Örökre ártalmatlanná tett egy veszedelmes kémet. Kétszeresen is szolgálta a hazát.«

-96-

Eddig minden szép volt és jó volt. A gondnok itt szünetet tartott. Mert most jött az, aminek elolvasása előtt egy kicsit rendbe kellett szednie az idegeit:

»Érdeklődünk a hős tiszt családja iránt. Már csak az is fölkelte érdeklődésünket, hogy az Arnóti nevet viseli, mely, bár itt csak polgári formában van írva, mégis erősen emlékeztet a magyar Arnóthy grófok hasonló hangzású ősi nevére.

Megtudtuk, hogy a fiatal tiszt apja csakugyan rokonságban állt a grófi családdal. Azonban olyan okból, melyet még nem ismerünk, letette rangját és nemességét, hogy mint polgári származású tiszt, valami montenegrói fölkelésben fejezze be katonaeletét.

Rendkívül érdekes lenne megtudni és megállapítani, vajjon az a régen elesett Arnóthy százados nem azonos-e azzal a hasonló nevű tiszttel, aki összeköttetésben állt az itt huszonkilenc év előtt elítélt Micrislow Iván nevű orosz kémekkel. És hogy vajjon nem ez az életfogytiglani fegyházra ítélt egyén volt-e az okozója annak, hogy a néhai Arnóthy százados letette a grófi címet és Montenegróba ment meghalni.

-97-

A jelenlegi Arnóti István hadnagy kezdettől fogva katonai nevelésben részesült és mint zászlós annak idején a bécsi »Deutschmeister«-ezrednél kezdte katonai pályafutását. Mindenesetre egyik legderékabb és legtehetségesebb repülő tisztünk, kitűnő és méltó utóda az elesett Bélaváry grófnak, aki eddig mint repülőfutár szolgálta a királyt.«

Az öreg ember homlokára kiült a hideg verejték. Reszkető kézzel még egyszer teletöltötte poharát az elébe tett üvegből... Ő, aki máskor semmit sem ivott. Ott ült az asztal előtt és annyira megzavarta az eset, hogy merően bámulta a márványlapot. A főpincér, aki ismerte, sajnálkozva nézte szenvedő vonásait. Azt hitte, hogy valami nagy szerencsétlenség érte. Talán valami közeli rokona elesett a háborúban.

Egy fél óráig tartott, amíg annyira volt, hogy folytathatta útját. Lakásának ajtaja előtt kissé habozott. Mintha nehezére esett volna átlépni otthonának küszöbét. Míg az ajtót nyitotta, azon gondolkodott, megmutassa-e azt az újságcikket feleségének és gyermekének. Hiszen ezzel világos nappalón kísértetet hozott a házba. Hedvig kijött az előszobába. Várta apját. Lesegítette róla a

-98-

felső kabátot. Jól ismerte apját. Azonnal észrevette rajta, hogy valami rendkívüli dolog történhetett vele. Már kérdezni akart, amikor apja ajkára téve ujját, hallgatásra intette, majd magához vonva őt, a fülébe súgta:

- Foglalkoztasd anyát a konyhában egy darabig. Négy szemközt a szobámban akarok neked valamit mondani. Anyának nem szabad róla tudnia.

- Az Isten szerelméért, mi történt?

- Majd azután - kinyitotta szobájának ajtaját és a lány igyekezett kívánságának eleget tenni.

- Siess, siess, anyuska, - szólt édesanyjához, - ki kell menned a konyhába, mert apuska a kedvenc tésztáját kéri. Nagyon megkívánta és tudod, hogy azt csak te csinálod a szája íze szerint.

Ez el volt intézve. Bement apjához. Az öreg úr cigarettára gyújtott és sűrűn fujta maga körül a füstöt. Hosszú léptekkel fel és alá járt a szobában, hogy a padló csak úgy recsegett és nyögött belé. Az íróasztalra mutatott:

- Ülj oda, gyermekem, a székemre és olvasd. Aztán megbeszéljük, hogy itt mit lehet csinálni. De mindenekelőtt, anya ne tudjon meg semmit.

A lányt hirtelen hideg borzongatta. Elsápadt. Aztán leült és olvasott. Apja figyelte. Látta, amint még egyszer átfutja a cikket és a vállait rázza, izgatott, heves lihegése. És akkor egymásra néztek.

- Csúnya cikk - szólalt meg az apa. - Valóságos orgyilkosság. Olyan bátor tiszt, mint István, nem érdemelt ilyen. Ez egyike azoknak a vad különkiadásoknak, melyek most a háború szenzációiból csinálnak üzletet. Ilyesmit nem is lenne szabad megengedni.

- Ha István megtudja! - felelt a leány. - Az Istenért, csak ne kerüljön ez a szeme elé. Ebéd után ketten elmegyünk anyjához. Neki tudnia kell róla.

- És ha a cikk igaz?

- Nem hiszem, apám. Gondold csak meg. A király személyes szolgálatába fogadta Istvánt. A mi szeretett, jóságos királyunk csak jobban tudja, mint ez az utca lapja. Ebből az irigyei beszélnek, akik útját szeretnék állni pályafutásának.

- Nekem is ez a nézetem, Hedvigkém.

A szomszéd szobában az asszony csörgette a tálakat és tányérokat az ebédlőasztalon, Hedvig leküzdötte izgalmát. Hangosan felkacagott. Hadd higgye anyja, hogy jókedvűen beszélgetett apjával. Az apa pedig többszörösen összehajtogatta azt a szerencsétlen lapot és mint valami nagyon veszedelmes dolgot, nagyon óvatosan elhelyezte kabátjának belső zsebében.

Az ebéd úgy folyt le, mint máskor. Az asszony semmit sem vett észre. Ebéd után pedig szokása szerint egy kicsit lefeküdt. Ezt az időt felhasználta Hedvig és apja, hogy átmenjenek a százasodnéhoz. Mikor szemben ültek vele, mindenekelőtt megkérdezték, István alszik-e még.

- Azt hiszem, - nevetett anyja, - azt most ágyúkkal sem keltenék fel.

- Annál jobb, - szólt Hedvig, - mert valami fontos megbeszélni valónk van veled, amiről neki nem szabad tudnia. Anyám sem tud róla, de neked tudnod kell, hogy esetleg távol tarthasd Istvántól a talán keletkezőben lévő bajt.

Rémülten nézett az asszony leendő menyére és felelt:

- De hát mi az? Hiszen ez titokzatos. Sőt veszedelmes? Mit mondtál? Istvánra baj?

A gondnok elővette az újságot és odaadta István anyjának. Az pedig majdnem elájult, mikor csaknem három évtizeden keresztül féltve őrzött titkát így odavetve látta a nyilvánosság elé.

Úgy csapott le rá ez a leleplezés, mint egy villámcsapás élte legboldogabb napjának derült egeről.

Huszonkilenc év bizonyára nagy idő. És íme még sem elég nagy ahhoz, hogy az emberek felejtessenek. Aki ezt a cikket írta, valószínűleg nem fogja ennyivel beérni, hanem tovább fog kutatni. És akkor mindent megtud a világ és az ő Istvánjának jövője odavan. Egy hazaáruló fiával egyetlenegy bajtársa sem fog közösséget vallani.

A két látogató nem zavarta meg gondolatait. Tanácstalanul nézte még egyszer azt a papírdarabot, mely kevés szóval egy reményteljes fiatal ember becsületére, életére tört. És ekkor Ferenc József király képe derengett előtte. Az ő királya! Akire annyi millió ember közt is egészen külön jogot formált magának. A múlt éjjelen is ónála jártak gondolatai. Félt, reszketett, hogy talán nem fog visszaemlékezni a nagy jóra, melyet vele és fiával tett. De a király emlékezett és jól tudta, hogy ki az az Arnóti István.

És a király előtt az ő fia becsületes ember volt. Ez a tudat megint kiegyenesítette. Ez megszilárdította hitét. Tekintete megnyugodott. Tisztán, biztonsággal nézett fiának menyasszonyára és ennek apjára. Sőt, még mindig szép szájára részvételtjes mosoly ült, amikor így szólt hozzájuk:

- A mi Istvánunk a királyt szolgálja. A király előléptette és kitüntette. A mi királyunk pedig

csak derék, becsületes tisztakat ismer. Ez legyen nektek elég. István apja pedig, az én uram, Ferenc százados, még az ő születése előtt elesett Montenegróban. Az itt megnevezett kémpör csak akkor kezdődött, mikor ő már kilépett volt a hadseregből. Uram és én ismertük azt az embert. Én magam hozzájárultam lealcázásához. Talán ezért hozzák a mi nevünkkel kapcsolatba. Most pedig többet ne kérdezzetek, mert bántana. Halottakról ne beszéljünk. Istvánnak, sajnos, sohasem volt apja, ami elég keserves volt reá nézve. Nekem pedig... nem volt férjem. Adja Isten, hogy a cikk mögött ne álljon Istvánomnak valami ellensége, aki további módokon töpreng az ő megsemmisítésére.

-103-

- Igazad van, kedves anyám, - szólt Hedvig, - én is ezen gondolkozom.

De az apja felfortyant:

- Az ilyen aljasságot virgáccsal kellene megtorolni. Ilyen alakot nyilvánosan meg kellene vesszőztetni. Isten mentse meg attól, hogy megismerkedjem vele.

Arnóti István mit sem tudott róla, hogy ellene, aki most egyszerre nyilvánosan szerepelt és a király különös kegyének örvendezett, az irigység milyen sötéten fenyegető fellegetket tornyosít.

Délután, a megbeszélte órában, anyjánál várta menyasszonya. Jókedvben, vidáman indultak sétájukra. A délutánnak abban a különösen hangulatos órájában mentek el, amelyben a nap utolsó sugarai pompázó színekkel festik meg az utcát, amikor a nagy város szabályosságát, palotáinak kemény sorát valami selymes, jóleső puhaság enyhíti.

A belváros díszes kirakatainak kristályüvegein itt-ott már kiragyogott a villamos lámpák csillogó tüzijátéka, átjárva a szürkületbe boruló utcák homályát. Ez a nagyváros órája, amikor kibontakozva a komoly munka forgatagából, pihenésre készül és újra föléleszti az emberek fáradt, elfásult arcvonásait.

-104-

A kávéházak, cukrászdák zsúfoltak. Egész hintósorok érkeznek be a préterből, a város szép kertjéből, a járdákon jól öltözött hölgyek és urak sűrű tömege tolong, színházba vagy jó vacsorához sietve, az estét kellemesen eltöltendő.

Mikor Arnóti István menyasszonyával végigsétált a belváros legszebb utcáin, meg is jegyezte:

- Ha a tömeg közt nem találkoznánk mankón járó, felkötött kezű, bekötözött fejű sebesültjeinkkel, az ember el sem hinné, hogy milyen nagy és veszedelmes háborúba vagyunk belekeveredve.

- Igazad van, édesem, - szólt a leány, - de én mint nő figyelmeztetek még valamire, amiből a háborús idők felismerhetők.

- No, erre kíváncsi vagyok.

- Hát nézd csak. Látod itt a sok szép asszonyt. De a mi híres fényűzésünket, pompás öltözékeinket nem látod sehol. Egyszerűen járunk. Mindegyikünk szégyenlené, ilyen időkben ékszerrel, ruhával, cicomával törődni.

-105-

Bementek egy cukrászdába. A háború ott ült az ajtó mellett. Hedvignek a markába nyomott pamutot és kötőtűket, hogy ott üldögélve, úgy mint a többi hölgy, érmelegítő kössön katonáinknak. A kötőtűk csengése hallatszott minden asztalnál. Szép, ápolt kezek végezték buzgón a szokatlan munkát.

Két szűk helyre akadtak. Kávéztak és közbe azon tanácskoztak, hol töltsék szüleikkel az estét.

Színházba megyünk, - javasolta a leány, - kérd el a főpincértől a napi műsort. Talán akad valahol valami kedvedre való.

Belenézett a műsorba és fölfedezett valamelyik színházban egy estére kitűzött premiért.

- No, ezt megnézzük - kiáltott fel a leány látszólag örömpesve. És most már nem sok türelemmel időzött a cukrászdában, mert hiszen szólni kellett szüleinek, hogy a színházba el ne késsenek.

Este pedig ott ültek mindnyájan a nézőtérén. Mosolygott, vidám arcot vágott mind. Arnóti István nem vehette észre, hogy anyjának, apósának, menyasszonyának mesterséges a vidámsága. Ott volt az egész város. Mindenki, aki számít. Amennyiben nem állt szemben az ellenséggel. Sok volt az egyenruha. Több mint máskor. Sok volt a nézőtérén a sebesült katona is, aki annyira volt már, hogy színházba mehetett.

-106-

Milyen más volt ezeknél a mai látvány benyomása ahhoz képest, amit az utolsó hetekben átéltek. Hiszen csak nemrég civilruhában járt a legtöbbje. És egyszerre, máról holnapra, egyenruhába került, hogy éljenezve, hurrázva, dalolva, nótázva, a katonabanda lelkesítő hangjai mellett, százezernyi embertömeg kíséretében elvonuljon oda, ahonnan nincs mindenkinek visszatérés.

Betört a muszka a határon. Ezek menekültek a kozákok elől. Vértfagyasztó gyalázatosságok híre jött. Haragra, gyűlöletre lobbantották katonáink szívét.

- Boszúra a muszka ellen!

Sokalták az utat, az időt, amíg a tűzvonalba értek. Szívesen elhallgatták a halálhozó orosz srapnelek fütyülő, üvöltő muzsikáját. Bizony, az másként szólt, mint a nyitányba épen most

belekezdő színházi zenekar lágyan csengő dallamos összhangja. A sebesültek szinte elcsodálkozva hallgatták. Mintha bámulnának azon, hogy ilyen is van még ezen a világon. Ők odakinn a lövészárkok elkeseredett harcaiban már el is felejtették. Már jóformán nem is gondoltak arra az ezernyi szépségben pompázó dicső hazára, mely ott terült el mögöttük. Az ő szemük csak előre volt szegezve a tudatlan csordára, melynek barbár uralmától, nagajka-kormányzatától nekik kellett ezt a gyönyörű, édes hazát megoltalmazniok.

-107-

De most mindent láttak. Jól esett látni mindazt, amiért öröm és büszkeség volt odafönn megszenvedni. Nemes, lelkesítő gondolat volt hősi fegyverrel védelmezni ezt a sok szépséget, ezt a sok értéket, ennek a szellemi kincstárnak minden pompáját. Pedig milyen nehéz volt sokszor az a vitézi védelem. Ott feküdt az ember piszokban, iszapban, mocskos volt tetőtől talpig, nem ismert se vizet, se szappant és ma, puha, piros bársonyszékben terpeszkedett, mindenfelől mint hőst ünnepelték és mindenfelé belenézhetett szép, jóságos, kedvesen mosolygó asszonyok, lányok szemeibe.

Az embert szinte meg is szégyenítette mindez. Fölemelő, büszke helyzet volt. Nem egy most fogadta meg, hogy visszakerülve a harctérre, még az eddigit is megkettőző vitézséggel, kitartással fog lesújtani az oroszra.

-108-

Még a nyitányt játszották, amikor éppen az az udvari tanácsos, aki délelőtt a király meghagyásából István mellére tűzte vitézségének fejedelmi jutalmát, páholyából kihajolva, észrevette a fiatal repülő tisztet szerény elsőemeleti helyén. És mint a futótűz, úgy járta be a színházat:

- Ott fenn ül. - Kicsoda? - A király repülőfutárja, Arnóti István, ma lett főhadnagy... megkapta az érdemkeresztet. Nem olvasta az újságban? - Hogyne, hogyne! Az orosz kém. Rendkívül érdekes, - gyönyörű dolog. Hát ő az? - Nagyon fess ember.

Ez a szó szép asszonyi ajkáról jött. És most már az első erkély felé fordult minden látcső a fényes teremben. Megvolt az est hőse, még pedig a nézőtéren és nem a színpadon.

V.

-109-

Arnóti Istvánnak másnap délelőtt sem volt szolgálata. Egy királyi ordonánctiszt meghozta neki a parancsot, hogy délután 4 órakor a gépe legyen indulóra kész, ő pedig jelentkezék ugyanakkor a királyi palota hadsegédi hivatalában.

Mindjárt reggeli után eljött érte a menyasszonya és ketten együtt felhasználták a szép időt egy kis kirándulásra. Amint elmentek hazulról, az anyát rögtön elhagyta mesterkéltnél jókedve. Egész éjjel álmatlanul feküdt, azon gondolkozva, hogyan segíthetné ki fiát a feje fölött tornyosuló viharfelhők veszedelméből. Megvallotta önmagának, hogy tartósan nem lesz lehetséges előtte bujócskát játszani. Mert hiszen akkor egy napon keserves szemrehányással léphetne eléje fia:

- Miért tetted ezt? Miért hagytál katonatisztté lennem? Hiszen tudod, hogy köztünk, tiszték közt, milyen szigorú, megdönthetetlen fogalmak irányadók becsület és származás tekintetében. Nem lett volna szabad megengedned, hogy tiszt legyek. Tudnod kellett, hogy valamikor önhibámon kívül mélyen megalázhatnak, anélkül hogy jogom lenne védekezni. A hazaáruló fia éppen olyan becstelen itt, mint akár az apja maga.

-110-

Fel szeretett volna sikítani kínjában és nem tudta, hogyan legyen urrá rettenetes gondolatai fölött. Zokogva vetette magát párnáira és éppen olyan kétségbeesetten fojtotta beléjük meggyötört lelkének jajszavát, mint akkor, amikor férje szétzúzta minden boldogságát. Mint egy örült, úgy meredt bele a sötétségbe. Majd az imában keresett vigasztalást. Azután ismét széttépte a rózsafüzért, hogy a gyöngyök ezerfelé is szétszaladtak, mintha tettétől megrémülve menekülnének. Elátkozta önmagát, amiért a kínálkozó új jövő kedvéért, el nem dobta magától életét. Most már minden hiába. Most kiderült, hogy csak halasztás volt az egész. És most, huszonkilenc év után, két életnek kell, még sokkal kegyetlenebbül, bűnhődnie egy helyet.

- Édes Istenem - segíts hát rajtam.

Felkelt, felöltözködött. Alig várta a reggelt. Hogy a templomba menekülhessen önmaga elől. Hátha a misén talál vigasztalást. Félt egyedül lenni. Aztán az ablak előtt ült, egészen csendesen. Kibámult a sötét utcára. Számolgatta a szomszédos templom órájának kongó ütését. És még annyi órán át kellett gyötörődnie, amíg emberek közé mehetett. És az, akiért annyit szenvedett, akiért örületes kétségbeesés szorongatta anyai szívét - nyugodtan aludta az erőteljes ifjúság egészséges álmát.

-111-

A templomban kissé megnyugodott. Már a sok ember látása is elterelte egy kicsit gondolataitól. Mikor pedig teljesen megvirradt és a cseléddel együtt takarításhoz láthatott, majd amikor megterítette az asztalt a reggelihez, megint földérintette arcát a rendes, jóságos mosoly, mely eltörölte a gyötrelmek éjszakájának nyomát. De azért volt olyan óvatos, hogy a lapokat, mielőtt fiának helyére tette, előbb végignézte, nincs-e bennük valami újabb, nyugtalanító közlemény. Nem volt semmi. Csak rossz hírek a harcterről. Az oroszok friss túlerővel igyekeztek a

magyar és osztrák arcvonalat áttörni, hogy Krakó elé kerüljenek.

István vidáman jött reggelizni. Megcsókolta anyját. Jó étvággal evett, azután rágyújtott és elolvasta az újságokat. A fogait csikorgatta, mikor a megújult orosz előtörésről olvasott. Az ellenség így akarta ellensúlyozni azokat a súlyos vereségeket, melyeket a németektől Hindenburg alatt szenvedett.

-112-

- No megálljatok csak, - szólt Arnóti István és lecsapta az újságot, - majd elbánunk veletek. Nem jöttök keresztül. Ha százszor annyi szerencsétlen muzsikot fogtok is gépfegyvereitekkel és kozákjaitokkal tüzünk alá kergetni.

Csakhamar megjött a menyasszonya. Karonfogta és boldogan elmentek. Kimentek Schönbrunnba és amíg ott sétáltak a királyi kastély szép kertjében, így szólt a leányhoz:

- Tudod, az éjjel még sokáig feküdtem ébren és apámra gondoltam, akiről nem is tudok magamnak képet alkotni. Pedig de sokszor és milyen nagyon sóvárogtam utána, hogy bárcsak lenne apám, akihez hazajöhetnék, aki édesanyám mellett lenne, aki dícsérne vagy korholna. És ez a sóvárgás még fokozódott az utóbbi időben, mióta kitört a háború. Most még inkább szerettem volna, ha lett volna apám, akinek megbizonyíthatnám, hogy méltó vagyok hozzá. És ma éjjel végre megtaláltam azt, aki mindenben, amire sóvárgok, megfelel számomra az apának. És tudod-e, hogy ki az?

-113-

A lány fejét rázta. Hogy élhesse bele magát az ő férfigondolataiba? Ő nagyon szerette apját, de mint lány, anyjában is megtalált mindent, ami gyermeki szükségleteit kielégíthette. Nem tudta másképpen elképzelni Istvánnál sem. Sőt, ő az anyát az apa fölé helyezte. Úgy képzelte, hogy ha már valamelyiket nélkülözni kell, még kevésbé keserves az apa hiánya, mint az anyáé. A férfi pedig tovább mondta:

- Talán vakmerőnek fog hangzani, hisz magamnak is úgy hangzik. Mert mi jogom van nekem arra, hogy ennyire megkülönböztessem magamat két ország annyi millió embere felett. És mégis úgy éreztem ma éjjel, mintha hirtelen megtaláltam volna a hiányzó apát. Még pedig a mi hőn szeretett Ferenc József királyunk személyében.

A leány csodálkozva nézett rá.

- De, István, hiszen ő a mi uralkodónk.

A férfi intett:

- Igazad van, Hédi, nektek császárotok, királyotok, uralkodótok. Én azonban olyan csodálatos adományban részesültem tőle, hogy csak azzal az egy érzéssel tudok betelni. Velem szemben úgy alakult át ez a király - emberré, mintha az apám állt volna előttem és beszélt volna hozzám. De, Hédikém, ezt persze nehéz szavakban megértetni. Ez az én legsajátabb érzelmi ügyem. Eddig a királyt csak úgy ismertem, mint a nép szeretetének fényétől beragyogott uralkodót. Sokszor, mikor még nem voltam az ezrednél, hanem még az iskolába jártam, kiszaladtam a Mariahilferstrassera, hogy lássam a királyt, mikor Schönbrunnból bejön. »Éljen« kiáltottam és meglepődötten mentem tovább, ha láttam barátságos mosolyát és találkoztam jóságos tekintetével. De azért akkor még csak a király volt ő számomra is. Azon az éjjelen, amikor a palota előszobájában vártam parancsait és amikor megjelenhettem előtte, azon az éjjelen nyertem más képet róla. Istenem! Hálából legszívesebben letérdepeltem volna előtte. Akkor egyszerre betelt szívemben az apának üresen maradt helye és a király töltötte be. Nem az a király, akinek mint katona engedelmességgel tartozom, nem az a király, akinek mint alattvalója szeretek, tisztelek, hanem az a király, aki mint ember az ő kimondhatatlan jóságában megnyerte a lelkemet és azt az érzést töltötte belém, hogy nála minden, de minden ellen oltalomra találok. Itt van a te apai védelmeződ, aki rólad gondoskodik, akiért fentartás nélkül helyt állhatsz életeddel.

-114-

- Igazad van, kedves István, - szólt a lány, - értem nagy tiszteletedet a király iránt, annál is inkább, mert hiszen az ő személyes szolgálatában állsz.

- Nem, nem úgy, kedves Hédikém, tévedsz érzelmem okaiban. Ezzel semmi dolga nincs a személyes szolgálatnak. De mondtam már, ezt nem tudja senki más megérteni, de nem is kell, hogy megértse más. Ma éjjel óta, hogy ez a megismerés derengett bennem hiánytalanul boldog vagyok.

-115-

Ettől az utolsó mondástól megijedt a lány. Ilyesmit nem volna szabad kimondani. Úgy hangzik, mintha az ember kihívná a sorsot. Legszívesebben meg is mondta volna ezt a vőlegényének. De uralkodott magán, hogy el ne rontsa kitünő hangulatát.

Ellenben hirtelen nagyon csöndes lett. A férfi azonban észre sem vette, hanem mesélt neki utolsó útjának szépségeiről. Milyen gyönyörű látvány az, amikor magasan lebeg a fellegek fölött, maga alatt a föld még az ég leplébe burkolva, míg őt ott a magasban már simogatják a fölkelő nap első sugarai. - Olyan ez, mint a rózsás szűzi ajkak csókja, - ömlengett, - ha valaki megpillant odafenn, amint szép gépmadaram fehér szárnyai visszaverik a rózsaszínű sugarakat, valami új, tarkán lebegő csillagnak nézhet. Amelyik számára jött valahonnan és elmegy tőle valahová. És aztán látnod kellett volna, amikor közeledtem Przemyslhez és épen a Kárpátokon repültem keresztül, a Magas-Tátra hóföfde bércei hogyan ragyogtak fel époly színesen, mint magam, az első sugárkévek csókjai alatt. És a felhőket, hogy díszítették a szivárványszerű tarka színszalagok. Alattam pedig a fekete éjszaka lassanként hogy alakult át zöldeskék légtengerré, mely egyre világosabb lett, amíg földanyó végre teljes fehér fényében ragyogott felém.

-116-

- Ez igazán nagyon szép lehet.

- Bizony, nagyon szép. Szeretném, ha egyszer elkísérnél, hogy odafenn, Isten véghetetlen, nagy székesegyházában ujjongó reggeli imádság töltsse el lelkedet. Azt mondom neked, Hédikém, ez tisztít, ez felszabadít minden földi gond, minden vágyakozás alól.

Letelt az idő, vissza kellett menni a városi vasúthoz, hogy hazainduljanak. A kocsihoz érve látták, amint előttük felszállt két tiszt, mind a kettő sebesült, karjuk felkötve. Az egyik, egy csehországi dzsidás, régi ismerőse volt. Ugyanabban a kerületben nőttek fel és nem egyszer tettek meg közös kirándulásokat. Az apja nagybirtokos volt; gazdag ember, akinek vagyoni viszonyai megengedték, hogy fia versenyllovakat tartson és tagja lehessen az előkelő osztrák automobil-egyletnek.

-117-

Mikor István belépett a kocsiba, ez már annyira megtelt, hogy menyasszonyával ott kellett helyet foglalnia közvetlenül az ajtó mellett és így nem jutott két bajtársával közelebbi érintkezésbe. Ezek látták őt felszállni és Arnóti István tisztelegve üdvözölte őket. Még a sapka szélén volt a keze, amikor máris átfutotta a hideg, borsódzott a háta, mert a dzsidás úgy tett, mintha nem venné észre köszöntését és a mellette ülő tiszt figyelmét is elterelte, hirtelen figyelmeztetvén azt valamire az ablak előtt. Ez félbeszakította már megkezdett tisztelgését és a megjelölt irányba tekintett. Ez a tiszt gyalogos volt a deutschmeister ezrednél. Arnóti merően ránézve a két tisztre, egész lassan ült le és menyasszonya észrevette, hogy hirtelen nagyon nehéz lett a lélegzete.

-118-

- Valami bajod van? - kérdezte aggódva.

- Nem, nem, - szólt idegesen, - már jobban vagyok, valószínűleg tévedtem.

- Sápadt vagy, kedves Istvánom.

- Igen?... Sebaj, majd elmúlik.

- Ismered azt a két tisztet?

- A dzsidást igen jól ismerem. Kohut András... az apjának nagy petroleumtisztítója van. Nagyon gazdag ember. A másikat csak látásból ismerem.

A kocsi elindult és mind a ketten kinéztek az ablakon. Mikor odaértek, ahol ki kellett szállniok, Arnóti István az ajtóból még egyszer visszafordult, hogy bajtársait köszöntse. Ezek megint nem látták, mélyen ráhajoltak egy könyvre, melyből a dzsidás magyarázott a másíknak valamit. Arnóti István kiszállt és mikor ott állt az utca forgatagában, cigarettára gyújtott. Majd így szólt:

- Azt hiszem, kísértetet láttam. Hisz ez nevetséges lenne.

A lány karon fogta és tovább vonta.

- Nem mondanád meg, István, hogy az utolsó félórában mi van veled? Micsoda kísértetet láttál és mi az, ami nevetséges lenne?

Görcsösen szívta a cigarettát.

-119-

- Én Istenem, hát mért ne mondanám meg neked. Mikor beléptem a kocsiba és köszöntem két tisztársamnak, nem viszonzták tisztelgésemet, hanem kinéztek az ablakon. Úgy éreztem, mintha készakarva tették volna és súlyosan meg akartak volna sérteni. De hát ez csak nevetséges!

A lány szívdobogást kapott... egyszerre besötétült előtte, minden boldogsága oda volt. De uralkodott magán, rámosolygott és úgy mondta:

- De, édes István, ugyan miért ne üdvözlőnének téged a tisztársaid. Hiszen az képtelenség.

- Persze-persze. Megérdemlem, hogy összeszidjál. Valószínűleg nem láttak.

De a lány jobban tudta. Ez annak a cikknek a következménye volt. A méreg már hatott. Istenem, hogy fog ez végződni! Hazakísérte vőlegényét és nála maradt addig, amíg el kellett mennie a palotába; azután fölkereste édesapját és elmondta neki az esetet.

Az nyugodtan végighallgatta, majd felírta magának a dzsidástiszt nevét és nem szólt semmit. De amikor a leány később megint benézett hozzá, már nem találta odahaza. Azt hitte, hogy apja megszokott esti sétájára ment és ezért távozása nem keltett benne semmiféle aggodalmat.

-120-

Az apa azonban a legközelebbi kávéházban kikereste a címtárból Kohut hadnagy lakását és ez néhány perc múlva csodálkozva forgatta ujjai közt azt a névjegyet, melyet legénye elébe tett és amelyen ez volt olvasható: Bechner Mihály Alajos, a Szent István-székesegyház gondnoka. Az öreg úr pedig belépett a szobába.

- Miben lehetek szolgálatára, gondnok úr?

Az pedig nem sokat kertelt, hanem elmondta, amit hallott és felvilágosítást kért a hadnagytól. Meglehetősen kihívó volt a hangja és a dzsidáshadnagyot csupán látogatójának ősz feje tartotta vissza a hasonlóan éles választól. Így szólt:

- Tiszt vagyok és jól tudom, mi a tennivalóm. Arnóti István hadnagy úr nem téved, ha felteszi, hogy én nem akartam köszöntését fogadni. Ha így cselekedtem, bizonyára van erre okom. Ezt

azonban nem tartozom önnel közölni, hanem csak a becsületbírósnak mondom meg.

Az öreg úrnak főtt a feje. Homlokát előntötte a verejték. Ugy kellett zsebkendőjével megtörölnie. Fölkelt.

- Kohut hadnagy úr.

- Parancsára, gondnok úr.

- Nekem is volt szerencsém tiszti rangban szolgálni és harcolni. Csak súlyos sebesülésem kényszerített rá, hogy kilépjek a hadseregből. Ez azonban nem gátol meg abban, hogy jövődóbeli vóm megsértéséért önnek hasonlóval ne fizessek. Vegye tudomásul, hogy én, mint egykori tiszt, ugyancsak kitűnően tudom, hogy mi a tennivalóm. Amennyiben ön holnap délelőtt 10 óráig ezért az engem is ért sértésért nem kér bocsánatot, akkor, öreg voltom mellett is, meg fogja hallani a továbbiakat. Van szerencsém.

A fiatal hadnagynak torkán akadt a búcsúszó, tanácstalanul nézett a szobát elhagyó gondnok magas, szikár alakja után. Mikor az ajtó bezárult, egy nótával próbálta e látogatás nyomán támadt rossz hangulatát elfütyülni. De nem igen sikerült. Cigaretára gyújtott, de az is csütörtököt mondott. Végre, mind kényelmetlenebbül érezvén magát, felöltözködött és elment egy kávéházba.

Jóideig ült ott egyedül, elgondolkozva. Az ő nézete szerint teljesen korrekt cselekedet volt Arnóti hadnagytól a köszöntést megtagadni. Mikor az a cikk megjelent, több tisztársával beszélgettek róla. Még aznap átkutatták a szóbanforgó ezred harminc év előtti irattárát. Így jutottak arra a megdönthetetlen meggyőződésre, hogy Arnóti István hadnagy kétségtelenül a néhai Arnóthy gróf fia. Ez utóbbi pedig egy orosz kémvel való, hitelesen megállapított összeköttetése folytán épen csak annyira kerülhetne el sorsát, hogy állami segítség nélkül végezhetett magával. Ilyen körülmények közt tulajdonképpen skandalum volt, hogy ennek az embernek fia tiszti kardbojtot viselhessen. Itt minden követ meg kellett mozdítani, hogy a tisztikar mielőbb megszabaduljon ettől az embertől.

Hiszen Kohut András mint ember határozottan rokonszenvezett Arnóti Istvánnal. Ifjúkorában kedves játszótársa volt, nem egy csinytevésnél tartotta érte a hátát és volt oka őt föltétlenül becsületes és igazságszerető embernek tartani. Ha Arnóti civilruhában szállt volna fel a kocsira és köszöntötte volna, a rajta lévő egyenruha mellett is, hozzálépett volna, hogy megrázza kezét. Megtette volna, még ha tudja is róla mindazt, ami mostani magatartására kényszeríti.

De... Arnóti István nem mint civilista köszöntötte, hanem mint tiszt. Itt aztán nem lehetett neki többé akarata. Itt meg kellett mutatnia ennek a tisztnek, hogy mint tisztársát többé nem ismeri. Másra Kohut András dzsidástiszt nem volt képes kilyukadni. Most azonban a jövődóbeli após is beleavatkozott a dologba és mintegy megelőzte Arnóti Istvánt.

A dzsidáshadnagy megrendelt egy konyakot. Már a kávé sem tudta hangulatát emelni.

Az após - még egyszer elővette a névjegyet és olvasta - a Szent István-székesegyház gondnoka, szolgálaton kívüli katonatiszt... közbecsülésben álló férfi... idegesen ide-oda forgatta a névjegyet. Nem volt képes olyan utat kifürkészni, mely az öreg emberen keresztül napirendre vezethetne. Ez okvetlenül pisztolya elé állítja, ha nem kér bocsánatot.

Olyan keményen tette le az asztalra a konyakos poharat, hogy letörött a lába. Az öreg úrral, az sehogy se megy. Ezt nem tudta magára venni. Még ma fel kell keresnie egy barátját, hogy megbeszélhesse, mit tegyen. Elkáromkodta magát, azután odadobta a pincérnek a neki járó összeget, balkarjára huzatta köpenyét, még felkötött jobbkarjának oldalán a kabátujja üresen csüngött alá.

Egyanekkor Arnóti István, új királyi parancsokkal ellátva, néhány percre hazajött, hogy anyjának istenhozzádót mondjon és hogy összevágassa az útravalót a nagy főhadiszállásra, a főherceg-főparancsnokhoz vezető repüléséhez. Épen, amikor a dzsidáshadnagy összeült barátaival az eset megtárgyalására, Arnóti István nekilendítette a légcsavarokat és repülőgéppel fölemelkedett a földről.

VI.

Metsző hideg volt az éjszaka és Arnóti Istvánnak még a bundáját is átjárta a folytonos éles légvonat. Lebocsátotta sapkájának bőrrostélyát, mert a hideg vágta arcát. Reggel felé ködös lett az idő. Magasabbra kellett szállania, hogy a körülötte örvénylő ködtenger fölé próbáljon emelkedni. A földből nem látott semmit. Pedig ennél a repülésnél szüksége lett volna arra, hogy az alatta elterülő vidékből merítsen tájékoztatást. Hiszen más módon nem szerezhetett bizonyosságot a magyar és osztrák csapatok hadállásainak hollétéről.

Neki az volt a nézete, hogy már fölöttük lebegett. Mindamellet, hogy olyan magasan volt, mégis felhallatszott hozzá a földről a köd tompította ágyúdörej és kénytelen volt lejebb menni,

még ha ezzel a srapnelek fenyegető közelébe jutott is. A készülék lebocsátkozott. Mikor 3000 méternyi magasságba ért le, Arnóti István gyakorlott füle a csavar mennydörgésszerű robaján keresztül is kivette, hogy a motor már nem dolgozik egyenletesen.

Feszült érdeklődéssel fürkészte végig a kis csodagépet, mely a repüléshez szükséges óriási erőt szolgáltatva és igyekezett tisztába jönni a működési zavar oka felől. Mint az ember szívverését figyelő orvos, úgy hajolt a gép fölé és világosan megállapíthatta, hogy a motor elakadt.

Zúgva, ragyogva, mint egy szikrákat szóró acélnap, forgott ugyan még a légszavar és elvitte őt még egypár ezer méteren, ámde mit használt az? Le kellett szállni. Tekintet nélkül arra, hol köt ki. A magassági kormányt beállította a siklórepüléshez és a készülék pontosan engedelmeskedett. Kisiklott a sűrű ködfelhőből és alaposan megerőltette látását, nemcsak azért, hogy alkalmas kiszállási helyet találjon, hanem azért is, hogy meglássa, merre van.

Balról, jobbról égő tanyák. A magaslatokat beburkolja az ágyúk szürkésfehér gőze. Köztük egy völgsikátor húzódik, melyben világosan látott gyalogsági oszlopokat, mint valami szürke folyamot, keresztüláramlani. Azután ezernyi apró felhőcskét látott a rétekről felszállni és tudta, hogy a vonalak, melyeket ezek rajzolnak, a lövészárkok helyét jelölik meg.

-127-

Most felfedezték. Nem messze tőle felrobbant egy orosz srapnel. Olyan közel, hogy a légrázkódás megtaszította gépét, mint egy szélroham. Most komoly kezdett lenni a dolog. Nyilván túlhaladta már az osztrák-magyar arcvonalat és a világ semmilyen hatalma nem lett volna képes holt motorral a gépet megállítani és visszavinni. A magasságmérő 1500 métert mutatott és kérélnhetetlenül mászott lejjebb.

Most már a lövészárkokból is rátüzeltek. Világosan látta, hogy az árkokban lévő oroszok, hogy mutogatják a repülőgépet egymásnak és hogyan veszik célba. Fffü, fffü, hangzott minden pillanatban és ő tudta, hogy ez az orosz golyók hangja volt, amint készülékének hordfelületeit átlukasztották. Azután több éles, csattanó csörgés. Benzinszag vette körül... egy golyó eltalálta a motor benzincsatornáját.

Teljes hidegvérrel mérlegelte a helyzetet és azon volt, hogy biztosan kikössön a géppel. Fenyőerdőt látott maga alatt, mely láthatólag némi távolságban egy tó partjáig ért. Ekkor szűrő fájdalom járta át balkarját.

-128-

- Eltaláltak - mormogta magában és érezte, amint meleg vére lecsurog karján és a keztyűjébe folyik. Alatta hangos üvöltés. Látta, amint kozákok vagy más orosz lovascsapatok üldözik gépét a mezőn keresztül. Ha eléri az erdőt, ezek ellen is fedezetet talál. Már csak egypár méter választotta el a gépet az első fák koronájától. Most már arról van szó, vajjon a gonosan ráleselkedő ágak a felnyársalás kegyetlen halálát tartogatják-e számára, vagy pedig sikerül-e a gépnek maga alatt letörni a gallyakat és baj nélkül leérni a földre.

Egy reccsenés!... szilánkokra hasadnak köröskörül a faágak. A nehéz motor a ráerősített oszlopos csavarokkal erőszakosan utat tör magának. És most egy utolsó kemény zökkenés, mely kiveti őt üléséből. Az arcába csapódó gallyak után kapott és leereszkedett rajtuk a földre. A bőrkeztyű rongyokra szakadt. Egy métert még ugrani kell... és megmenekült a haláltól.

Most aztán gyorsan kellett cselekedni. Nem is törődött sebével, hanem újra fölmászva a gépre, kinyitotta a nyereg alatti szekrényt és kikapta belőle a király írásait tartalmazó mappát. Gyorsan vállára vetette a táská bőrszóját, újra belenyúlt a szekrénybe és kivett belőle egy robbantó patront a hozzátartozó gyújtózsínórral. Mielőtt megerősítette a motor alatt, szerető tekintettel simogatta még egyszer végig gépét, mely eddig oly hűséges volt hozzá. Azután fülelt, nem hallja-e az üldözőket és tényleg a távolból már kivette az őt kereső muszkák halkított hangját. Elhelyezte a patront, ráerősítette a zsinórt, elővette tűzszerszámát és meggyújtotta.

-129-

Aztán, amint a lábai vitték, befutott a fenyvesbe, abba az irányba, melyben a tópartot sejtette. Nem ért messzire, amikor maga mögött már felhangzott annak a robbanásnak dőreje, mely teljesen megsemmisítette készülékét. Ennek ugyan nem sok hasznát veszi az orosz. De most, amint ziháló mellel, fáradhatatlanul előrerohanva, keresztülvágta magát a sűrű fenyőerdőn, ráért önmagáról egy kicsit gondolkodni.

Nem volt-e tulajdonképpen órülség, itt, az orosz front mögött azt hinni, hogy megmenekülhet a fogságtól? Nem legjobb lett volna eleget tenni a király parancsának és megsemmisíteni a bizonyára igen értékes királyi közléseket tartalmazó táskát, mielőtt az oroszok kezébe esik?

-130-

Föllázadt a gondolat ellen. Még nem akarta magát megadni sorsának. Eddig mindig sikerrel szembehelyezte a sorssal a maga vasakarátát és mindent legyőző szellemét.

Kijutott az erdőből és maga előtt látta elterülni a tónak égerfákkal szegélyezett és sűrűn nádas, mocsaras partvidékét. A legközelebbi lépés már annak a veszedelemnek tette ki, hogy menthetetlenül besüpped a feneketlen mocsárba. Jól ismerte ezeket a galíciai ingoványokat azokról a kacsavadászatokról, melyekre egyszer-másszor egy barátja meghívta. Itt minden ballépés még veszedelmesebb volt, mint a havasokban egy gleccser jégfelületén. Ott még a mentőkötélen, a vezető segítségével ki lehetett kúszni abból a jégszakadékból, melybe az ember belezuhan, itt azonban a sülyedő fölött örökre összecsapódtak a fekete, iszapos hullámok és nem volt földi hatalom, mely az ingovány rettenetes öleléséből kiszabadíthatta volna.

- Vigyázz, István! - bátorította önmagát - ezúttal nem kacsára, hanem emberre megy a vadászat. És te magad vagy a vad.

-131-

Az egyik eperfától a másikhoz ugrált, jól tudva, hogy ott, ahol a karcsú, fehér fatörzsek ruganyos ágaikkal kiemelkednek a mocsárból, van a talajnak egy kis szilárdsága. Zegzugos utat követett. De azért örülhetett, hogy egyáltalában elérte az ingoványt, mely számára most védelmet nyújtott. Mert a part felől, az erdő széléről hallatszott már a kutyák ugatása, az üldöző kozákok hangos kiáltozása. Látni nem láthatta őket, mert sűrű nádfal állt közöttük, elrejtve őket szemei elől.

De most szünetet tartott a menekülésben. Térdei annyira reszkettek, hogy ugrása bizonytalanná vált. Leguggolt a szűk helyen és nekitámasztotta hátát egy nyírfa ezüstösen csillogó törzsének.

Ahol most állt, a talaj máris bizonytalanná vált. Az apró, zöldelő növények csalóka takarója alól a nehéztalpú csizma nyomása alatt nagy vízhólyagok buggyantak ki. Úgy néztek fel reá, iszapfödte szemeikkel, mint egy szörnyeteg, mely most készül felbukkanni a föld alól.

-132-

Most a fájdalom is megint belenyilalt a karjába, mert ugrálás közben, amint két karjával lendületet vett, a véres sebére rátapadt ing ismét levált és fölfakasztotta a sebet.

Azon gondolkozott, hogy mielőtt tovább menekül, a nála lévő kötszerrel bekötözze sebet. De akkor ismét odahallatszott a kozákok kiáltozása, akik kutyáiktól nyomra vezetve, benyomulni készültek a mocsaras bozótba.

Tehát tovább! Minden ugrás életkérdés. Ha egy negyedméterrel rövidebb, búcsút mondhat ennek a szép világnak. Verejtékes testén tapadt minden ruha.

Terhére volt a bunda és a súlyos aktatáska. De azért csak tovább! Ebben összepontosult minden gondolata. Még azt sem vette észre, hogy minden, amit itt csinált, régen meghaladta erejét.

És most egy akadály: Előtte egy négy méter széles árok, tele fekete iszappal. A túlsó parton egy nádsziget. Tanácstalanul botorkált az árok szélén, egy keskenyebb helyet keresve, ahol az ugrás sikerülhet. Hiszen, ha nem mocsár lenne, átúszná. De itt a felszín alatt a feneketlen ingovány leselkedett, feléje nyujtva, mint egy óriáspolyp, ezernyi karját. Izgatottan fürkészte a talajt. Hirtelen megállt és bámult, mintha csodát látna.

-133-

Vele szemben, a másik parton, le volt taposva a nád. Világosan látszott, hogy ott egy ember, esetleg több, utat taposott magának az ismeretlen felé. És most lábnyomokat látott ott is, ahol állt, egy eperfa tövében. De hogyan keltek át ezek az emberek a mocsár árkán? Hiába törte a fejét és kétségbeesetten föltekintett az égre, mintha onnan várná a mentő gondolatot. Ejha! Elbámulva kiáltott fel. Mert íme, odafenn megtalálta az utat.

A szomszédos nyírfa törzsén világosan látszott, hogy nemrég felkúszott rajta valaki, le voltak töredezve itt-ott az ágai. Követte a nyomot. Felmászott a fa tetejére, - ránehezedett a nádsziget felé és a karcsú nyírfatörzs engedett a nyomásnak. Törzsének felsőrésze, mint a megfeszített íj, meghajolt, áthidalva a víz tükkrét. Arnóti ott függött néhány méterrel a sziget fölött és egy ugrással földet ért. A fa visszapattant, mint a nyíl és zúgva, méltatlankodva rázta magát a rajta elkövetett erőszak miatt.

Arnóti István elkábult az ugrástól. Mozdulatlanul állt néhány pillanatig. Hallgatódzott, vajjon követik-e még az üldözők. Nem hallotta őket. Elindult a keskeny hasadékon, mely a bozót belsejébe vezetett.

-134-

Szilárd talajt érzett a lába alatt. A biztonság érzése szállta meg. Azután hirtelen kiszélesedett előtte az embermagasságú sásfalak szegélyezte út. Előtte csillogott a tó tükre. Balról, a nád között, egy deszkakunyhót látott rejtőzni. Előtte ki volt kötve egy bárka. A parton halászeszközök.

Hála Istennek, fellélegzett és a kunyhó felé ment, hogy annak védelmében lefeküdjék. Tele volt rakva ládákkal és hordókkal. Egy csomó takaró feküdt ott. Világot gyújtott és annak fényénél látta, hogy a ládák cukrot, dohányt és kávé tartalmaznak. Most tisztában volt a helyzettel. Galíciai csempészek rejtekhelyére akadt, akik innen csempészték át árujukat a tó vizén keresztül Oroszországba.

Letette az aktatáskát, levetette a bundát, a kabátot, a mellényt és látta, hogy ingének ujját teljesen átítatta a vér. A zsebéből előkerült az összecukható olló, amellyel levágta az ing ujját. Kinyitotta a kötszercsomagot és lement a pár lépésnyire lévő tópartra. Itt megvizsgálta a sebet. Hússeb volt, mely átjárta a felsőkar izmait. Most jött csak a fájdalomnak teljes tudatára, amikor a hideg vízzel megmosta és hűtötte sérülését. Ereje annyira fogytán volt, hogy a fájdalom első rohama majdnem elvette eszméletét. Alaposan össze kellett szednie magát, hogy a sebet rendszeresen megtisztítsa és bekötözze.

-135-

Erre kissé engedett a fájdalom. Bemászott a kunyhóba, az ott lévő takarókból fekhelyet készített magának és azon volt, hogy pihenjen, de el ne aludjék. Ez azonban nem sikerült neki. A vérvesztés és az izgalom túlságos nagy volt. Jótékony álomba merült.

Délutánig aludt és amikor felébredt, azt sem tudta, hol van. Lassan felemelkedett. A karjába nyiláló fájdalom ébresztette a valóság tudatára. És most újra elvonultak előtte a mai reggel borzalmas élményei. Emlékeztették veszedelmes helyzetére. Már besötétedett. Meggyújtott egy gyufát és megnézte, hány az óra. Fél négy volt. Tehát közel nyolc órát aludt. Azután hirtelen felnevetett:

- Hát még sem csíptek meg.

Most már csakugyan biztos lehetett benne, hogy az üldözők nem fognak ráakadni. Bizonyára azt hitték, hogy a mocsár ragadta ki a fogságból - mindörökre.

-136-

Éhség és szomjúság gyötörte. Ivott a tó vizéből. A bunda zsebében pedig akadt még egy kis kenyér, melyet anyja dugott oda és egy tábla csokoládé. Milyen jól esett! De legalább kétszer annyi lett volna. Átkutatta a bunda összes zsebeit és boldog volt, hogy a gondos anya egy csomag cigarettáról sem feledkezett meg.

Hogyan gondoskodott mindenről. Ő maga nem is gondolt volna erre.

Rágyújtott és kiülve a kunyhó elé, szemét a tó felületére szegezve, következőképen monológizált:

- Kedves Istvánkám, eddig szentelen szerencséd volt. Teljesen érdemetlenül. Mert kis híja és agyonlőttek volna, vagy felnyársalt volna egy faág, vagy legalább is orosz fogságban ülnél. No, épen belefelladhattál volna a mocsárba is. Mert hiszen az éféle ingovány mirevaló? És aztán, Isten tudja, lehetett volna itt, ahova olyan zseniális módon kiesztelt függő hidam elvezetett, valami más is, mint épen ez a csempészfészek.

- Ez a cigaretta azonban egy bécsi kávéházban sem esnék jobban, mint itt. Kár, hogy Hédi nem lát. Ha most nem lenne háború és nem csücsülnék egészen kétségtelenül az orosz front mögött, azt lehetne hinni, hogy itt, ez előtt a minden emberi zajtól védett idillikus halászkunyhóm előtt ülve, el vagyok telve a vadászat romantikájával. De most nézzük az érem másik oldalát: Kötelességem a király parancsát teljesíteni. Azaz el kell jutnom a nagy főhadiszállásra. Az pedig - és jobbkarjával kört irt le a levegőben - valahol itt hátul van. Köztem és közte van mindenesetre egy mocsár, amelyet nem szeretnék még egyszer kísértetni. Igazán nem. Az ember ne akarja kétszer egymás után megütni a főnyereményt. Marad tehát ez a csempészbárka, mely itt van kikötve, és a víz. Tehát, kedves István, szíveskedjél felkelni, cigarettádat úgyis elszívtad már, légy szíves hozzálátni annak a végrehajtásához, amit meg kell tenned és amihez Isten idenyújtotta neked a segítő karját.

-137-

Arcát megint előntötte az a napsugaras mosoly, melyet anyja úgy szeretett rajta, de amelyetől félt is, mert apjának emlékét keltette fel benne.

Lement a bárkához és megvizsgálta. Egy kicsit rozoga, de őt még valahogyan elbírja. Evezőt is talált. És aztán minden erejét meg kellett feszítenie, hogy az otromba csónakot a vízre taszítsa. Végre úszott. Most elhagyhatta robinsoni szigetét. De előbb előszedte térképét és megpróbálta, hátha tisztába tud jönni azzal, hogy hol van. Ez azonban nem sikerült. A ködben nem tudta megállapítani, kényszerű leszállása hol ért véget. Már el akarta magát lökni a parttól, amikor még valami eszébe jutott és újra kiszállt a csónakból. Visszament a kunyhóba és villamos zseblámpájával alaposan átkutatta minden zegét-zugát. Meg is találta, amit keresett. Egy ócska, piszkos nadrágot, hasonló kabátot, sőt még egy pár otromba, halzsírral megkent, szalmával kitömött csizmára is akadt az egyik sarokban.

-138-

- Nagyszerű, - nevetett maga elé, - most már világosan látom az utamat. Erre még nem is gondoltam. - Levetkőzött, felvette a rongyos, piszkos ruhát, felhúzta a hosszúszerű csizmát és egy pillanatig gondolkodott, mit csináljon az aktákkal. Kinyitotta a táskát, kivette a király leveleit és az inge alá rejtette őket.

-139-

Készen volt. Kár, - gondolta, - hogy itt nincs fényképész, jól festhetek.

Halkan evezett közvetlenül a sásfalak mentén. Cél gyanánt kijelölt magának egy kicsiny, vörös tűzpontot, mely ott szemközt a parton fel-felsillant mint egy törpe csillag. Vajjon mi lehetett? Tábortűz nem volt. Bizonyára ház. De ki volt benne? Ha muszkák, akkor csónakján még mindig visszamenekülhetett a víz sötétjébe, ha ugyan egy orosz golyó bele nem talál. Egy darabon a nádas fedezete nélkül kellett keresztüleveznie a tó tükrén, hogy odajusson.

Itt megszűnt a szélnek a nád közt folyton zümmögő zúgása. A csendben világosan hallotta az ágyúk távoli, tompa dörgését. Arra nézett. Tűzfényt tükrözött az ég. Ott volt a harcvonal. Ott folyt a küzdelem. Meglehetősen messze volt. A csónak orra csikorogva felfutott a part szemcsés homokjára. Egy kis galíciai parasztházikót látott maga előtt, csendesen, békésen állt a tó partján, egy kis kert közepén. Óvatosan odasompolygott és benézett az ablakon. A széles kemencénél, a kormos kémény alatt, a fatűznél melegedve, szorosan összebujva ült és állt egy paraszt család. Orosznak itt nyoma sem látszott.

-140-

Belépett. Ijedten rábámultak. A gyerekek felsikítottak. Az anya hangosan imádkozott: Üdvözlégy Mária. Bizonyára azt hitték, hogy jönnek a muszkák. A paraszt azonban nekiugrott, mint egy harapós kutya, káromkodással üdvözölte és a fejsze után nyult.

- Nyugodtan ember, - kiáltott rá Arnóti István, - nem vagyok ellenség. Magyar vagyok és megsebesültem.

A paraszt lebocsátotta a fejszét és morogva szólt:

- Ránk ijeszt, mintha nyomában járna az átkozott muszka. Mielőtt a házamat felégetik, feleségemet, gyermekeimet legyilkolják, előbb annyinak, amennyinek csak lehet, meglékelem a koponyáját. Akkor legalább megszolgáltam a neked szánt golyót.

- Hát erre vannak a muszkák?

- Még eddig nem. Különben maga jobban tudhatja, mint én. Kívülről jön és azt mondja, sebesült!

- Igen, jó ember, az vagyok. Nagynehezen menekültem előlük. Keresztüljöttem a mocsáron és csónakon áteveztem a tavon!

- No, akkor szerencséje volt. Ezen a parton még nem járt katona. Még a mieink sem, akik pedig megvédenék azt a kis vagyunkánkat és rongy életünket. Nézze csak, milyen vörös még ott a vizen túl. Már negyedik éjjel ilyen. A muszkák ott mindenfelé fölperzselik a parasztok házait. Az asszonyokat, gyermekeket agyonverik. Nem volt időnk elmenekülni előlük. Nincs ám erre mindenkinek kocsija, lova. Szegény a vidék. No üljön le hát.

-141-

Aztán feleségéhez fordult, hogy főzzön a vendégnek kávé és tegyen elébe kenyeret, szalonnát, amennyi még van a háznál.

- Ez az utolsó, uram, amink még van. De ne mondhasa, hogy földit szükségében elhagytam. Nem környékbeli paraszt úgy-e?

A kemence tüze lobogva bevilágította Arnóti István arcát, a paraszt jól szemügyre vehette.

- Miért kérdi, jó ember?

- Mert a kabátja alatt olyan inget látok, amelyet csak a városi urak viselnek. - Erre Arnóti nem is gondolt. A parasztnak igaza volt. Ez az ing árulója lehetett.

- Hát nem akarok magával bujósdit játszani, - felelt a parasztnak, - fölvilágosítom, kit fogadott házába vendégnek. Tiszt vagyok az osztrák-magyar hadseregben, és pedig repülőtiszt. A készülékem tönkrement és le kellett szállnom az oroszok közé. Sikerült elmenekülnöm. Odaát a nádas szigetén ráakadtam egy kunyhóra. Ott találtam ezt a holmit, ami rajtam van. Azonkívül, hogy megjutalmaztam a vendéglátást, elárulom magának, hogy ott abban a kunyhóban sok láda cukor, kávé, tea és liszt van felhalmozva. Ha elhozza, véget ér a nélkülözés.

-142-

- Szentséges szűz Mária, - kiáltott fel az asszony, - milyen Istenáldás! Az uram talán még ma éjjel átmehetne, ha ön megmutatná a rejtekhelyet. Mert holnapra nincs már egy falatunk sem.

- Ha az ura evezni tud, szívesen, - szólt Arnóti István, - de az én erőm elfogyott. Túlságos nagy volt a vérveszteség. Karom megdagadt. Már fel se tudom emelni.

- Nyisd ki a ládafiát, anyjuk, - utasította a paraszt nagybuzgón a feleségét, - tiszta vásznat szedjél elő, hadd kötözzük be a tiszt úr sebet.

- Köszönöm, azt már magam elvégeztem. Ha indulni akar, kész vagyok.

Megitták még előbb a forró kávé, mely Arnóti Istvánnak nagyon jól esett, aztán mentek a bárkába. Arnóti a kormány mellé ült, a paraszt nekifeküdt az evezőknek. Előttük a láthatáron sárga és vörös lángnyelvek cikáztak végig, mintha zivatar lenne. És a villámokra szakadatlanul felelgetett a távoli ágyúk mennydörgése. A sásrengetegben nem volt épen könnyű ráakadni arra a keskeny kikötőhelyre, ahonnan a szigetet meg lehetett közelíteni.

-143-

Bámult a paraszt, mikor meglátta a felhalmozott kincseket. Jól megrakta ládákkal a csónakot. Utolsónak Arnóti a hátrahagyott ruházatát dobta a bárkába rakott ládák tetejébe. Azután visszaeveztek.

Órákig tartott az út és a gyermekek aludtak már, amikor visszaértek. Ott feküdtek egy sorban, egymás mellett, a kemence oldalán, egy szalmazsákon: - hét darab, fiú és leány. A legidősebb talán tízéves, a legkisebb még nem volt egyesztendős. Arnóti István nézte az alvásban nekipirult, egészséges, pufók gyermekarcokat és valami szent érzés szállta meg. A paraszt és felesége mellette álltak és nem tudtak, mit néz annyira a gyermekeken. Ő pedig szólt:

- Ezekért harcolunk. Ez a jövő. Ezek lesznek hivatva az ezernyi elesett fölött, mindazok fölött, akik életüket és vérüket feláldozták, új erővel itt új világot teremteni. Isten óvja a gyermekeiteket!

-144-

Lassan, ünnepélyesen, szívrehatóan mondta. A paraszt levette hozzá a prémes sapkáját, az asszony pedig halkán utánarebekte: - Isten óvja őket, ámen.

Azután szalmaágyat vetett a vendég számára a kemence másik oldalán, leterítette magafonta durva vászonnal és saját kezével készített tarka pamuttakarót adott hozzá.

- Na, uram, most pihenjen le. Óvják meg a szentek, hogy semmi baj ne érje.

Az ajtót lezárták nehéz vasretesszel. A kemencén pattogtak a kialvó tűz utolsó szikrái. A sötét szoba kicsiny ablakán bevilágított a tűzpiros éjtszakai menyboltozat. És Arnóti István azon törte a fejét, hogyan juthatna vissza a hadsereghez.

Több órája feküdt már így ébren. Figyelte az alvók nyugodt szuszogását. Hirtelen fölrezzent, hallgatódzott és ijedten felült fekvőhelyén. Lódobogás, kardcsörtetés hallatszott. Rövid szünet. Azután kardmarkolattal dörömböltek az ajtón és parancsoló hangon követeltek bebocsáttatást.

Bechner gondnok a reggelinél ült feleségével és lányával. Kijelentette, hogy ma tovább marad itthon, ráér később bemenni hivatalába. Várta Kohut hadnagy válaszát.

Megjött a postás és levelet hozott. Felbontotta és mivel nem ismerte a kézírást, szokása szerint mindenekelőtt az aláírást nézte meg. Áhá, szólt magában, Kohut hadnagy úr írásra szánta magát. Elovasta. Tudta, hogy felesége és lánya ilyenkor figyelik az arcát, hogy abból állapíthassák meg, kellemes vagy kellemetlen volt-e a levél tartalma. Közönyt erőltetett tehát arcvonásaira. De nehezebbre esett ezt a közönyt tanusítani, mert a hadnagy levelének hangja és modora felforraltta véréét. Röviden, velősen így szólt a levél:

»Igen tisztelt Székesegyházi Gondnok Úr!

Sajnálom, de annak az óhajának, hogy Önnél megjelenjek, nem tehetek eleget. Megmaradok azon az állásponton, hogy Arnóti István jelenlegi főhadnagy úr nem való hadseregünk tisztikarába.

-146-

Kitünő tisztelettel

Kohut András.«

A gondnok zsebébe dugta a levelet, leánya elé tolta az üres kávéscsészét és így szólt:

- Innék még egy csészével.

Maga is csodálkozott nyugalmán. Meg sem remegett a keze, amikor a csészét szájához emelte. Azután rágyújtott és az újság után nyúlt.

- Hála Istennek! - most végre a lap mögé rejtőzhetett a két nő elől. Most már dühösen összeráncolhatta a homlokát és összeharaphatta az ajkait. Legszívesebben megpofozná azt a hadnagyocskát. Vagy a térdére fektetné, mint egy iskolásgyereket és megmagyarázná neki érthetően, kiadósan, jó sok példán, hogy apa és fiú mennyire két különböző ember ezen a világon.

Az lenne csak szép, ha azért, mert az apa semmirekellő volt, a fiúnak is okvetetlenül csirkefogónak kellene lennie. Holott milyen gyakori az ellenkezője. Hányszor tapasztalta, hogy tekintélyes, becsületes ember fiából naplopó lett. Vagy megfordítva, hányszor látta, hogy jelentéktelen vagy éppen rosszhírű apák gyermekei tisztességes, közbecsülésben álló életmódot folytattak.

-147-

Ilyen zöld fickó!... Ez merészelt egy öreg embernek a szeme közé mondani, hogy István nem való katonatisztnak. Ez az ember, aki csak a pénze révén lehetett tiszt és aki sehonnai volt István derekasságához, rátermettségéhez képest. No jó... de majd megkapja a leckéjét. Majd megmutatja neki. Belebujhat akár tíz hadnagy zubbonyba. Éretlen tacsó, semmi más.

Csak azon búsult, hogy mint öreg embernek, olyan elégtételt kellett ettől a fiatal úrtól követelnie, amely tulajdonképpen nem is volt elégtétel. Mert hiszen Arnóti Istvánon ez nem segíthetett. Nem lehetett annak mi előnye sem abból, ha Kohut hadnagy agyonlövi az öreg gondnokot, de abból sem, ha netalán, a sors akaratából, a hadnagy maradna mint holt ember a helyszínén.

Nem ért rá az asztal mellett tovább szóni gondolatait. Szolgálatba kellett mennie és addig, amíg övétől elköszönt, megint magára erőltette a közömbös arcot. Sok év óta először volt ma hivatalában szórakozott. A számsorok sehogy sem akartak egymással összhangba kerülni. Minden összeadás más-más eredményre vezetett. Végre is odatolta az aktákat a titkáranak, kijelentette, hogy rosszul érzi magát és felkérte őt, hogy helyettesítse ma. Kiérve az utcára, céltalanul együtt tartott a járókelők tömegével. Kijutott a körútra, ahol az emberek tolongva ellepték a járdát. A királyt várták, aki bejelentette látogatását valamelyik hadikórházban. Erre kellett jönnie.

-148-

A gondnok is megállt és a tömeg izgatottsága az ő gondolataiba nyugalmat vitt. Mikor az agg király arra hajtattott, lelkesen éltette és sírt örömeiben, hogy ilyen életerősnek, ilyen ruganyosnak látta az uralkodót még ezekben a súlyos napokban is.

Ezen aztán elgondolkozott. Egyszerre elröppentek borús gondolatai. Gyöngének szidta magát, aki egy kis sorscsapástól kétségbeesik. És íme itt ez a király! Milyen tragédiák sujtottak le rá megsemmisítő erővel és egy sem volt képes sem testét, sem lelkét megtörni. Hajthatatlanul állt Isten védelmében, mint egy páncélos őrszem, népeinek élén. Eltelve attól a törhetetlen akaratától, hogy a rábízott milliókat az igaz úton előreviszi.

-149-

A gondnok elmélyedve folytatta sétáját. Egyszerre csak kinn találta magát a práterben, anélkül hogy tudta volna, mint került oda. Végtelenül jól esett neki a gyönyörű park délelőtti csendje. Volt már egy éve, hogy utoljára itt járt. Lassan végigsétált az utakon, nem is gondolva másra, mint környezetére. Végül az idő fordította vissza lépteit hazafelé. Az asszonyok otthon ne vegyék észre, hogy nem a hivatalából jön.

Délután pedig fel fogja keresni barátját, Hartdegen tanárt, aki ugyancsak katonatiszt volt és akivel majd megbeszéli az ügyet. Amint megint az emberek forgatagába ért és gyors léptekkel hazasietett, ismét előtérbe lépett Kohut hadnaggyal való ügye. Kihívás nélkül nem megy a dolog. Az öreg professzor, akit délután, uzsonnaidőben látogatott meg, feszült figyelemmel hallgatta barátjának érdekes és különös közleményét. Mikor a végére jutott, először is odanyújtotta neki a

szivarosdobozt:

- Kedves Bechnerkém, mindenekelőtt gyűjts rá egy ilyen jó külföldi szivarra. Ezek az utolsók azokból, melyeket kubai utazásomról magammal hoztam. Úgy hiszem, soká fog tartani, amíg az ember megint hozzájut valami eféléhez.

-150-

Gyufát nyújtott neki, megvárta az első kék füstfelhők felszállását, azután székében hátratámaszkodva, lábait keresztberakva, szólt:

- Hát ez bolond dolog, amibe te itt belekeveredtél. Tanácsot akarsz tőlem, ügyebár. Ha nem lettél volna tiszt, a dolog elég egyszerű lenne. No de így... de így... bizony, édesem, így segítédek után kell nézned.

- Tudom, - szólt a gondnok röviden, - nem is ebben kérem a tanácsodat. Azt akarom tőled hallani, jogomban vagyok-e, ha Istvánomat védelmembe veszem.

- Hm! - A tanár elgondolkozva szippantott egynéhányat, mielőtt válaszolt:

- Természetesen jogodban áll távollevő vődet megvédeni. De én nem tettem volna.

A gondnok tanácstalanul nézett barátjára:

- Te... nem... tetted... volna?

- Nem. Mert Kohut hadnagy is jogában van.

- No de kérlek. - A gondnok idegesen dobolt az asztalon.

- Igen, igen... dobolj csak öregem. Úgy látszik, megfedkezted róla, hogy tisztekkel van dolgod.

-151-

- De az hallatlan lenne!

- A becsületügyi kódex.

- Nevetséges! Elavult mondások. Ilyesmi ma nincs, nem lehet. István makulátlan becsületességű, vitéz fiú, aki a király személyes szolgálatában áll. Hogyan szabad ilyen tudatlan embernek, csak azért, mert tiszt kabát van rajta, piszkos sértésével hozzádörgölődnie. Pofon lenne itt a helyes elintézés.

- No, no! - A tanár csitító kézmozdulatot tett. - Igazságtalan vagy. Kohut hadnagy mindenesetre meg van győződve róla, hogy viselkedése kifogástalan. De...

A tanár félbeszakította szavát, hosszas szünetet tartott, mely alatt szivarját rágva nézett öreg barátjára. Azután fölkel, keményen a gondnok vállára csapott és felkiáltott:

- Azt hiszem, kedves Bechnerem, neked is igazad van.

- Most egyszerre? Miért csereberéled oly gyorsan a nézeteidet?

- Igen! Az előbb említettél valamit, amire nem gondoltam.

- És az?

-152-

- Eddig ugyanis jövődöbeli vődet csak mint a tisztikar valamelyik tetszőleges tagját vettem figyelembe. Ilyen minőségben, az apában rejlő akadály mellett is, keresztülcsúszhat valaki és viselheti a tiszt kardot mindaddig, amíg az addig titkolt akadály nyilvánosságra kerül. Akkor aztán persze jön az ezredparancsnok és tanácsolja a rendelkezési állományba való helyezés kérelmezését. Ilyen esetet eleget ismerek. Az egyikben az apa vagyonbukott lett, amikor a fiú már tiszt volt. Ki kellett vetkőznie az uniformisból. A másik esetben kiderült, hogy az apa ifjúkorában valami kis sikasztásért büntetve volt, később gazdag feltaláló lett; de amikor a mult emlékét felújították, a fiú katonai pályafutása bizony kettétörött tőle. Tudnék még sok hasonlót elmondani, de elég. Tisztikarunk mindenesetre szigorúan megköveteli, hogy aki hozzátartozik, makulátlan hírnevű családból származzék. Ez alól, apjának látszólag súlyos eltévelyedése mellett, Istvánod sem lehet kivétel. És mégis... itt ennek a te Istvánodnak valami rendkívüli esemény tehetette lehetővé a tiszt rang elérhetését. Mert a király személyes szolgálatában áll. A király pedig jól tudja, ki viselheti becsülettel az egyenruhát. Jobban tudja, mint Kohut hadnagy úr és az ő bajtársai. Valami titoknak kell a dolog mögött rejleni, amelyről mi ketten nem tudunk, de amelyet a felséges úr feltétlenül ismer. Ha pedig a király a te Istvánod mellett döntött, akkor mi mindannyian fogjuk be szépen a szánkat és ismerjük el ezt a derék Istvánt feltétlenül becsületes és a tiszt rangra lehető legjobban minősített embernek. Ez lenne nekem, a római jog tanárának, logikus következtetésem.

-153-

- Köszönöm - szólt a gondnok és odanyújtotta barátjának jéghideg kezét.

- Ohó, barátom, mintha nem jól lennél. Hozatok neked egy kis forró teát, egy jó korty rummal.

A tanár csöngetett, amire bejött a házvezetőnője. - Istenem, - szólt az ajtóból, - hiszen az urak még sötétben ülnek.

Meggyújtotta a lámpát, aztán köténye zsebéből elővette az estilapot és azt odanyújtotta a professzornak. Ez azalatt, amíg a teát megrendelte, széttereggette az összehajtott lapot és átfutotta az első oldalt. Fölkiáltott: - Szent Isten - szegény Bechnerem.

-154-

Ez ijedten felugrott és oda lépett a tanárhoz, aki már bánta, hogy ilyen váratlanul figyelmeztette barátját egy szerencsétlen hírre. De most már késő volt a hibát jóvátenni. Túrnie kellett, hogy a gondnok kivégeze kezéből az újságot. Rámeresztette tekintetét a nagy címbetűkre és lassan hátrálva, visszaesett székébe. Úgyszólván betűznie kellett, hogy elolvassa:

»A király repülőfutárja, Arnóti István főhadnagy, az orosz front mögött lezuhant.«

Azután következett egy hosszú leírás, hogyan jelent meg a főhadnagy az osztrák-magyar csapatok fölött, látszólag elvesztvén uralmát gépe fölött. A cikk vége azt mondta:

»Katonáink világosan látták, hogy a repülőgép az ellenség tüzétől eltalálva, meredeken lezuhant és messze az orosz lövészárkok mögött földet ért. Bizonyosra lehet venni, hogy Arnóti István főhadnagy vagy elvesztette életét a zuhanásnál, vagy pedig súlyosan megsebesülve orosz fogságba került.«

Az öreg úr melle zakatolt, a szíve pedig dobogott, mintha meg akarna repedni. Kiejtette kezéből a lapot. Szemei lezárultak. A tanár látta, hogy barátja mély ájulásba esett. A házvezetőnő jeget, konyakot, hideg borogatást hozott. Ketten fogták a holtá váló embert és lefektették a bőrpamlagra. A tanár hamar kigombolta az eszméletlen ember mellényét, szétnyitotta ingét és boldog volt, hogy szívverését érezte. De azért sokáig tartott, amíg a gondnok a gyöngéd, gondos ápolás hatása alatt magához tért és tágra nyitott szemekkel, mit sem tudva a történetekről, körülbámult a szobában. Végre teljesen visszatért öntudata. Nagynehezen fölkelt és a tanárra támaszkodva visszament székéhez.

- Kedves, jó, öreg barátom, - szólt most a professzor, - súlyos csapást mért rád a háború. De hát így kell lenni. A hazának szüksége van minden fiára. Mindnyájunk létéről van szó. És mindenki, aki életével fizeti meg elkövetkező győzelmünket, még évszázadok multán is élni fog a haza hálás emlékezetében. Itt bizony elmerül az egyes ember az összességben és egyik sem számít többet, mint a másik. Ez kell, hogy megvigasztaljon, édes öregem. De azonfelül megvan még az a reményed, hogy Istvánod nem esett el, hanem csak orosz fogságba került.

A gondnok fejét rázta.

- Méltányolom vigasztaló szavaidat, de nincs visszhangjuk lelkemben. Talán később, ha kissé megnyugodtam. Most kérlek, légy szíves, hozass nekem egy kocsit. Haza kell mennem. Mert ott vár rám, az ő menyasszonya - az én lányom.

Kínnal beszélt, könnyek fojtogatták, amint folytatta - és az én szegény, édes feleségem...

Aztán kiment a szobából, sírva. A tanár elkísérte. Nem akarta most magára hagyni. Vele szállt be a kocsiba. Ott a gondnok hirtelen megszorította barátjának karját:

- Uram Isten! És az ő szegény, szegény anyja. Hogyan fogja ezt elviselni?

A tanár némán kinézett a kocsik ablakán. El kellett fordítania tekintetét barátjának fájdalmasan feldúlt arcáról, hogy őt magát is el ne fogja a gyengeség. Odakinn a nagyváros néptömege zajlott a fényesen megvilágított kávéházak előtt, meg-megállt a sokaság a pompás üzletek ragyogó kirakatainál, nevetgélve, trécselve járkáltak az emberek, mintha béke lenne és mintha a halál kegyetlen keze nem ragadna ki magának minden percben ezernyi áldozatot a legszebbek, a legifjabbak, a legreményteljesebbek közül.

Itt, a rideg Bécsben ugyanaz a világ volt, mint máskor, azelőtt. Itt nevettek, tréfálkoztak az emberek... Amott pedig elvéreztek azokért, akik itt fecsegve szórakoztak... Akik pedig fekete gyászfatyoluk alatt siratták elesetteiket, azok odahaza búsultak, keserűséggel eltelve e hangos világ ellen. Nem tudták belátni, hogy ez a forrón lüktető élet az ország egészséges életerejének megnyilatkozása.

A kocsik megállt és a házmester, aki kinyitotta ajtaját, tudta már, hogy miről van szó:

- A mi szegény főhadnagy urunk.

- Hallgasson - szólt a tanár és föltámogatta barátját a lépcsőn.

Mikor beértek a lakásba, a professzor nagyon szerette volna, ha csendes dolgozószobájában marad. Milyen siralom! István anyja félóra óta itt volt látogatóban. Itt a két másik nővel együtt érte őt is a rettenetes hír. Együtt olvasták az estilapot. A két idősebb asszony oda volt fájdalmában. És Hedvig ott ült az asztal előtt, mintha megkövesült volna. Sápadt arcát szótlanul fordította a belépő urak felé. Keze folytonosan az asztal sima lapját surolta, mintha ott ráncokat egyengetne. Ez volt rettenetes lelki megrázkódtatásának egyetlen megnyilatkozása.

A gondnok tanácstalanul nézett feleségére és István anyjára, akik egymást átkarolták, mintha egyik a másikat megtámogathatná, megvédelmezhetné. Azután barátjával bement a szobájába, feltárta az összes ablakokat, mert úgy érezte, hogy meg kell fulladnia és így szólt a tanárhoz:

- Köszönöm, kedves öregem, és kérlek, menj most megint haza. Nem jó itt ebben a gyászházban.

A marseillei kikötőben veszteglő bolgár torpedózúzó legénysége ugyancsak rossz kedvében volt, mert a délutánra kért kimenőt megtagadták tőle. Többnyire macedónokból állt az olasz hajó személyzete. Tüzes fiúk, akik még a tisztjeikkel szemben sem nagyon fékeztek vérmérsékletüket. Ebben az esetben azonban dühük kivételesen nem a feljebbvalók ellen szórt szitkokban tört utat magának, hanem az ellen az átkozott ánglius ellen irányult, aki ma délelőtt olyan nagyképpen gőzölgött be a kikötőbe, mintha azt akarta volna mondani, hogy: No ti ugyan meg nem éritek a zászlótisztelgést.

Az angol hajó a bolgár hadinaszádtól nem messze vetett horgonyt, úgy hogy a bolgár legénység szemmeltarthatta az angol fedélzet sürgését-forgását. Ott is álltak mind a jobbfedélzet párkányán, cigarettáztak, bagóztak és tengerésmódra hegyeseket köpködtek a víz tükrére. A szemeik pedig szikrákat szórtak a düttől az ángliusra, mely megfosztotta őket a kimenő szórakozásától.

-160-

A kapitány ismerte embereit. Jól tudta, hogy ott a szárazföldön, összekerülve a fennhéjázó angol matrózokkal, nagyon könnyen belekeverednek egy kis parázs veszekedésbe. És ebben a bolond háborús időben jónak látta elkerülni minden olyan incidenst, melyet esetleg súlyos politikai ügynek sem lenne nehéz felfujni. Mert azzal tisztában volt, hogy az ő macedón tengerészei ki nem állhatják az angolokat.

»Bulwark« volt az angol páncélos cirkáló neve. Hatalmas alkotmány volt, vasból és acélból készült. Szürkésfekete színben meredt ki az opálkék habok közül. Összes lőrései föltárták a torkukat, páncéltornyának hosszú ágyúcsövei pedig úgy álltak ki az elülső páncéltetőzet fölött, mint egy özönvízelőtti szörnyeteg agyarái.

Az angol hajó kimenősei csakhamar megtöltötték a nagy legénységi bárkákat, melyeket egy kis gőzkomp kivontatott a kikötő mólójára. A páncélos két motoros naszádjá pedig ugyanekkor a szabadságolt tiszteket vitte ki a szárazföldre. Többnyire fiatal emberek, csak egynéhány idősebb tiszt volt köztük. Az utóbbiak közt a páncélos első tisztje, sir William Robertson, akit »öreg tengeri véreb«-nek neveztek – titokban. Ott állt a naszád fedélzetén, széles tengerészvállait nekitámasztotta a kis hajócska kormányosi kajütjének, tengerésmódra szétterpesztette lábait és erősen pöfékelt a tipikus angol shagpipából. Ősz körszakálla a mellét verte, arcára éles, mély barázdákat vont a sósvíz és az idő. Bajtársai közt csöppet sem volt népszerű. Szófukar, magabazárkózott, nőtlen és látszólag család nélküli ember létére úgy látszott, hogy csak a szolgálat kedvéért él. A fiatal kadétek, a middik, akik először kerültek szolgálatközben a keze alá, jobban féltek tőle, mint a kapitánytól. Megegzecírozta őket, amíg rajtuk tapadt az ing és testük felmondta a szolgálatot. Senkit sem kezelte keztyűs kézzel. Önmagát legkevésebbé. Szabad óráit látszólag nem kedvezménynek nézte, hanem büntetésnek. Ilyenkor legszívesebben mások helyettesítésére vállalkozott és ez volt az egyetlen pont, melyet bajtársai kedvük szerint valónak találtak. Ma azonban, mikor a harmadik tiszt, aki fedélzeti őrségre volt beosztva, helyettesítésre kérte, megtagadta a kérelem teljesítését és kiment a szárazföldre.

-161-

-162-

Őtőle ez tulajdonképpen furcsaság volt, mely feltűnést kelthetett volna. Mert Robertson ugyancsak ritkán hagyta el a páncélost. Rajta élt, mióta azt vízrebocsátották. Ismerte minden zugát. És nemcsak első tisztje volt, de úgyszólván össze volt nőve vele. Róla, magánkörülményeiről nem sokat tudtak az emberek. Még a kapitány őlordsága is csak vajmi keveset tudott volna róla mondani. Születése szerint állítólag amerikai volt és huszonnégy év előtt az amerikai kereskedelmi tengerésztől lépett át az angol haditengerészet szolgálatába. Afrikában, Egyiptomban, Indiában és Kínában tanúsított vitézségét számos kitüntetés és érdemrend bizonyította. Ezeket azonban a különös ember ott hevertette kajütje asztalának nyitott fiókjában, mint valami értéktelen cicomát és ha a szolgálatára rendelt matróz olykor meg nem tisztogatta volna őket, a gazdája felől rozsdá marhatta volna valamennyit.

A naszád orra beleütközött a kikötő falába és a tisztek beszélgetve, nevetve, tréfálkozva partra szálltak. Kettős, hármas csoportokba verődtek össze mind, csak Robertson ment, zsebretett kezekkel, az óceánon felnövekedett tengerész himbáló lépteivel, egymaga be a kikötővárosba. Tisztársai, ha mellette elmentek, hirtelen abbahagyták a beszélgetést, némán köszöntötték és örültek, ha elkerültek mellőle. Mert az öreg, nézetük szerint, ma megint nagyon veszedelmes kedvében volt. Ilyenkor a rangban alatta álló, fiatalabb tisztekkel szemben hamar kéznél volt nála egy-egy vaskos gorombaság.

-163-

Francia tengerésztisztek bemutatkoztak a szövetséges bajtársaknak és rendelkezésükre bocsátották magukat, hogy megmutassák nekik Marseillet. Valamennyi köszönettel vette a szíves ajánlközást, csak sir Robertson, a »tengeri véreb« utasította vissza. Mikor a franciák barátságos üdvözléssel hozzá közeledtek, dűnnyögött valamit a bemutatkozásra, értelmetlenül rájuk nézett, aztán zsebretett kezekkel, jó szélesen, hegyesen széttárta könyökeit és szó nélkül ment tovább. Azok elcsodálkozva néztek utána és nem tudták, mire magyarázzák viselkedését. De a páncélosnak egy utána jövő fiatal tisztcsoporja, megfigyelve a jelenetet, nevetve megmagyarázta a francia bajtársaknak:

-164-

- Jó lesz elmenni a mi nagy toronyágyúnk lőtávolából. Ez a vén tengeri véreb nekimegy mindenkinek, aki útját állja.

Sir Robertson nyilván ismerte Marseillet. A kikötőtől, anélkül hogy valakit megkérdezett volna,

egyenesen bement a város közepébe. Amikor jobbfedélzet irányában egy nagyobb kávéházra akadt, betért oda. Egy kancsó bort és cigarettát rendelt a pincérnél. Ujságokat is kért. A legújabb angol és francia lapokat. Beléjük temetkezett és olvasott. Megkezdte a szövetséges seregek yperni és reimsi győzelmeiről szóló híreken. Hogy ott már megint elfogtak tízezer németet. Aztán az oroszokról olvasott. Azok már nincsenek messze Budapesttől és Bécstől. Egész Sziléziát is megszállták már. A kozák járőrök Berlint nyugtalanítják. Személyi hírek is akadtak. Vilmos császárról és a német tábornokokról. Hajmeresztő dolgok. Végül pedig, a »Legújabb«-ban, az az örömhír, hogy Berlinben kitört a forradalom.

Különösen a »Daily Mail« tudott erről a forradalomról csodákat mesélni, míg a »Times«, hogy ő se legyen külön szenzáció nélkül, a bécsiek rettenetes rémületéről újságolt és arról, hogy a magyar és az osztrák fővárosokat hogyan erősítik meg lázas igyekezettel egy utolsó kétségbeesett ellentállás kísérletére.

-165-

Hoztak ezek a lapok tengerészeti újdonságokat is. Így a Falkland szigetek mellett vívott ütközetről, ahol megsemmisült egy egész német hajóraj. És egy másik tengeri csatáról, mely Helgoland mellett folyt le. Miután Robertson arcának mindig haragos, dühös volt a kifejezése, senki sem csodálkozhatott rajta, hogy ezeknek a híreknek olvasása közben sem vágott barátságos ábrázatot.

Ekkor a bolgár hajónak néhány szabadságolt tisztje is bevetődött ugyanebbe a kávéházba. Ők is lapokat kértek a boruk mellé. Belenéztek a »Times«, a »Daily Mail«, a »Figaro« és a »Matin« hasábjába. Egyikük fenhangon felolvasta a cikkeket, a többi pedig, különösen a legrettenetesebb esetek leírásánál, hangosan felkacagott. Kezdett a dolog feltűnő lenni. Annyira, hogy az egyik tiszt, tekintettel a szomszédos asztalnál ülő magasabb rangú angol tengerészre, mérsékletre intette társait.

-166-

A bolgárok nyilván azt hitték, hogy sir Robertson nem érti meg őket. Ez azonban a tengeri szolgálat sok évének során sok nyelvet elsajátított és épen úgy tudott bolgárul, mint olaszul, franciául vagy angolul. Sőt, ha épen kellett, egynéhány néger nyelven, esetleg még japánul és kínaiul és meg tudta értetni magát, ő tehát megértette, mikor az egyik tiszt így szólt a többiekhez:

- No, pajtások, majd ha végeztetek az angol és francia hazugságok egész szemétdombjával, akkor felolvasom nektek az igazságot, úgy ahogy azokban a német lapokban áll, melyeket épen most vettem át a postán.

- Halljuk, halljuk, - kiáltott a többi - kezd el mindjárt. De ne nagyon hangosan olvasd.

Az angol és francia lapok azonnal eltűntek, a bolgár tiszt felbontotta a mellette lévő székre helyezett vaskos csomagját és kivett belőle egy német újságot. Félhangon olvasta a háborús híreket. Háttal ült sir Robertson felé, aki olyan sűrűn fujta a pipájából a füstöt, hogy egész ködfelhőbe burkoltan ült helyén. Úgy látszott, mintha egy szót sem értene a felolvasásból, tényleg azonban megfeszített figyelemmel leste a szavakat. Végighallgatta, hogy mit jelent a német legfelsőbb hadvezetőség és az osztrák-magyar vezérkar a harcterekről.

-167-

Az ördögbe is... hiszen ez pont az ellenkezője volt mindannak, amit épen most a francia és az angol lapokban olvasott. Hiszen itt világosan hallotta, amint a német hadvezetőség közlése, hogy Németország immár 500.000 orosz foglyot őriz és hogy a muszkákat épen a napokban érte Lodznál igen súlyos vereség. Mennyire elcsodálkoztak volna a bolgárok, ha történetesen megértik azt a magyar szót, melyet az angol tiszt az orosz vereség hallatára a fogai közt szétmorzsol: Rajta!

Azután elővette a bolgár tiszt a hazai lapjait, melyeknek tudósítói ugyancsak megerősítették a német újságok jelentéseit.

- Pincér, - szólalt meg az angol, - hozzon nekem még bort.

Szolgálatkészen sietett a francia pincér eleget tenni az angol tengerész óhajának.

- Pajtások, - szólt a bolgár, - most még egy külön csemege. Egy bécsi bulvárdlap belekeveredett a csomagomba. Hallgassátok meg, van valami szenzációja.

- Halljuk, halljuk - hangzott karban.

- Terringettét, ha az ember ebben résztvehetne.

- Ez az átkozott semlegesség.

-168-

Az angol egyszerre nem fért meg a székén, vagy talán az ablak mellé akart kerülni, szóval olyan helyre ült, mely közelebb esett a bolgárok asztalához. Előtte állt a bor, a teletöltött poharat egy hajtásra kiürítette. Azután cigarettára gyújtott. Ez olyan fényűzés volt, melyet csak szárazföldön engedett meg magának. A fedélzeten mindig csak a közönséges, kurtaszárú shagpipát szorongatta a fogai közt, akár odalenn a gépházban az utolsó szénlapátoló.

A bolgár tiszt belekezdett az olvasásba.

»Arnóti István hadnagynak, a király repülőfutárjának, hőstette.«

És következett a részletes leírás, a 2000 méternyi magasságban lefolytatott küzdelem, a szerencsés megérkezés Przemyslbe. A tudósítás erősen hathatott a tengerésztisztre, mert csak úgy csurgott homlokáról a verejték.

- Hogy hívják azt a derék legényt? - kérdi valamelyik.

- Bizony hogy hívják, ezt a nevet meg kell jegyezni.

- Arnóti... Arnóti István!

- Mennyi idős?

- Itt van a képe is. Huszonkilenc éves. Nagyszerű ember. Gyerekek, fizetek egy üveg pezsgőt. Megisszuk ennek az Arnóti Istvánnak az egészségére.

Az angol tiszt vadul szívta cigarettáját. Majd eldobta és a borlap után nyúlt. A szomszéd asztalnál tényleg pezsgőt rendeltek. Mikor töltve voltak a poharak, a legidősebb újra megintette társait.

- Bajtársak, francia kikötőben vagyunk. Ne nagyon eresszük ki a hangunkat.

- De bizony, - kiáltott egy másik, - bolgár tisztok vagyunk. Talán jogunkban áll a véleményünket fennhangon nyilvánítani.

Magasra emelték a poharaikat és ugyanekkor, de mégis úgy, hogy a másik asztalon nem látták, ugyanezt cselekedte a vén tengeri véreb is... Az idősebb bajtárs figyelmeztetése mellett is hangosan, lelkesen hangzott a felköszöntő!

- Bajtársak... a hős magyar tisztárs... Arnóti István repülőhadnagy... éljen!

- Éljen! - hangzott vissza és »ex« kiürültek a poharak.

A szomszéd asztalnál az angol is ivott; azután letette a poharat és kezével végigtörülte a szemét. Titokzatos nedvességtől ragyogtak. Talán a szokatlan francia cigaretta füstje marta őket.

A bolgárok most képeslapokat, tintát, tollat kértek. Írni akartak Arnóti Istvánnak, hadd tudja meg, hogy még ellenséges földön is megemlékeztek róla.

- De itt nem dobjuk be a levelezőlapot - szólt az egyik.

- Nem, - felelt a másik, - itt lefoglalják. Hazavisszük Dedeagacsba. Onnan egyenesen eljut hozzá.

Még javában írtak, amikor egyszerre csak, mint egy sötét árnyék, asztaluk mellett állt az angol tiszt, udvariasan köszönt és valamennyinek, csodálkozására anyanyelvükön szólt hozzájuk:

- Uraim, bocsássák meg, ha zavarom önöket. Kérni akarom önöket, hogy egy bécsi lapot legyenek szivesek átengedni. Nagyon érdekeltek azok a hírek, melyeket önök most felolvastak.

Egy pillanatig ugyancsak elbámulva néztek reá és egyik sem tudta, mit feleljen neki. Végre megszólalt a legidősebb:

- Tisztelt bajtárs úr, ha önnek ez az újság öröme szolgál, én nem kevésbé örülök, hogy szolgálhatok vele.

Ez tulajdonképpen ugratás volt. Mert ugyan mért szolgálnának német-osztrák-magyar győzelmi hírek egy angliusnak öröme. Talán inkább ellenkezőleg. De az angol így szólt:

- Engem különösen annak a repülőhadnagynak a hóstette érdekel. Azt a lapot kérném tehát.

- Tessék.

- Köszönöm szépen.

És most sir Robertson ott ült megint asztalánál, előtte a bécsi lap. Olvasta a cikket és azután nézegette a repülőhadnagy képét, mely fénykép után volt klisírozva. Hogy átalakította ez a kép az öreg »véreb«-et. Lágyság, kedvesek lettek az arcvonásai, szemeiből csupa mélységes jóság ragyogott, durva keze pedig becézve simogatta a képet. Bozontos, ősz szakála alatt gügyögve, édesgetve ejtett különös szavakat.

- Én kis kölykőm... édes, édes fiacskám... Istenem... ha ezt *egyszer* mondhatnám neked!... Te, mindenem, és te... nem is tudsz felőlem. Bátor lettél vitéz. Hős vagy. Az Arnóthyak büszke vére. És én Istenem, a nemességtől megfosztottak... drága, nemes fiam. Oh, nagy Isten, ha segíteni tudnék rajtad... És a király szolgálatában állsz. Így jó, fiam. A király... a király...

Nem jutott tovább. Szeme elhomályosult, mintha sóködből fátyolt font volna eléje az oceán. Mennyire égette valami. Hogyan rágódott a szívéen. Megragadta a vihar, egy forgószél és elfulladt tőle a lélegzete. Hirtelen megelevenedett előtte életének szfinxje és feléje nyújtotta orosláncarmait, hogy megragadja és szétzúzza kőszívéen.

A bolgár tisztok fizettek és menni készültek. Odanéztek az angolhoz, aki szorosán a szeme elé tartotta a lapot. Ne lássa senki mélységes lesujtottságot. Mint tehetetlen hajóroncs kavargott az örvényben. Körülötte sziklák, hullámok alatta, fölötte. A bolgárok ott hagyták az újságot. Számukra értéktelen volt. Fogalmuk sem volt róla, hogy ő azon gondolkozik, miképpen tarthatná meg azt a lapot. Azt a drága lapot, melyet Isten maga küldött neki. Azt a lapot, mely hírt hozott neki szíve véréről, aki az övé volt és akit még sem ismert és akit nem is fog ismerni sohasem.

Mikor odakint álltak a kávéház tükörlablaka előtt, még egyszer kíváncsian visszatekintettek az öreg angol tengerésztisztre, aki háttal feléjük, mozdulatlanul ült az újság mögött.

- Hallod-e, - szólt az egyik tiszt, - ez az ánglius úgy megijedt az igazságtól, hogy úgy járt, mint Lót felesége.

Azután nevetve mentek tovább, hogy élvezzék a szép napot.

Sir Robertson még majdnem egy óra hosszat ült a kávéházban. Miután a bolgárok elmentek, összehajtogatta az újságot és mint valami kincset, úgy tette el legbelsőbb mellzsebébe. Azután tovább ment a városba. Mint egy kormányát vesztett hajó, ingadozott a tömegben keresztül. Mindenki óvakodott a szélesvállú, mogorvaképű emberrel érintkezésbe jutni. Ittasnak nézték, aki veszekedő kedvében van. Végigcsatangolt a kikötőn és egy külső móló felé vette irányát. Ott, szemmel a tenger felé, leült egy kőfalra. A tenger ma halk danával mosta a kikötő dacos falait és mit sem árult el a habjaiban szunnyadozó rettenetes erőből. Ez az olajsíma víztükör sehogyan sem illett a benne dülő hangulathoz. Mert őbenne megsemmisítő fenyegetéseket kavargatott az életnek vadul kitört viharja. Hirtelen arra fordult ültőhelyében, amerre az angol páncélhajó horgonyzott. Szélesen, dacosan állt az ott a kikötő előtt. Az angol hatalomnak, az angol tengeri uralomnak büszke képe. Hencegően, öntelten, mint aki senki másnak át nem adná helyét.

-174-

»Fft!« hegyeset köpött a hajóóriás felé. Neki ugyan nem imponált Anglia hatalma, ereje. Hiszen ő is egy része volt annak. Védve jó vastag páncéllemezek és jó öblös toronyágyúk által.

Goddam! Felkacagott. Ha ezek odaát tudnák, hogy az ő hajójuk fedélzetén ki tölti be az első tiszt hatáskörét. Feldiszíténék vele az árbocot. De, inkább tartották volna őlordtságát németnek, inkább őt fosztották volna meg parancsnoki rangjától, minthogy valaki sir Robertson vérbeli angolságában kételkedett volna.

Behúnyta szemeit és végigtekintett régmúlt esztendőkön. Egy régi jelenet: Bécsben. Vágtató fiákeren egy menekülő katonatiszt... Egy kitaszított, aki mint örült rohan világgá. Sokszor készül életének végét vetni. De egy megmagyarázhatatlan hatalom mindig visszatartja.

Olasz hajón, mint fedélközi utas érkezett Amerikába. Mint fedélközi utas, bár közel 9000 korona volt a zsebében. 9000 korona ördög pénze! Nem mert ehhez a pénzhez hozzányúl. New-Yorkban első dolga volt ezt az összeget egy bankba vinni. Ott keresztelte el önmagát William Robertsonnak. Csak úgy találomra. Talán valahol olvasta ezt a nevet.

-175-

Azután ott állt az óriási városban néhány centtel a zsebében, lerongyolódott ruhában, munkát keresve. Semmi sem emlékeztetett rajta többé arra az előkelő megjelenésre, mely nemrég még annyira lény volt.

Keserű harag fogta el minden fényűzés, minden hiúság, az életnek minden kényelme ellen. Rongyos külseje szinte jól esett neki. Uj, más embernek érezte magát így. Nem akart többé semmit sem tudni Arnóthy Ferenc gróf századosról, akit ő maga temetett el mindörökre. Az az ember meghalt és annak a másiknak, aki a helyét elfoglalta, semmi köze sem volt hozzá.

Egy bűdös, piszkos osztrigahalász fedélzetén talált foglalkozást. Komiszabb élet, mint a nagyváros utcáján kóborló gazdátlan, rühes kutyaé. Az ilyen hajó a világ minden sarkából, a leggazabb, legzüllöttebb egyénekből szedi össze személyzetét. Néhány hónap keserves munkája után, az első megkeresett dollárokkal zsebében, egy cethalász fogadta fel. Az élet itt sem sokat különbözött attól, melyet az osztrigáshajón folytatott. Csak a szag volt más: most halzsírtól és fókavértől bűzlött. Egy teljes esztendeig viaskodott a hideggel, az éhséggel és a jégzajlással. Azután halzsírral, fókahájjal megrakodva visszatért a hajó és ő újabb amerikai dollárokhoz jutott. Túlságos sokhoz a rongyéletre, melyet folytatni akart. Több mint száz dollárt megint a bankba vitt és növelte vele Robertson kontóját.

-176-

A hajóügynökök, akik a legénységet szerzik, most már kemény, kipróbált embernek ismerték. Így most már egy Buenos-Ayresbe menő kereskedelmi gőzös fedélzetére került. Volt ott szép lány, tüzes ital és sárgaláz. Számára nem termett egyik sem. Ép bőrrel került vissza. És most tengerészélete más-más gőzösökön elsodorta Japánba, Kínába. Majd Amerikába visszatérve egy amerikai ágyúaszád fedélzetére jutott. Ott hasznát vehették az ilyen gyakorlatilag alaposan kiképzett tengerésznek, nem kutatták családját, papírjait, hanem tudása szerint értékelték az embert.

Öt év múlva fő kormányosi rangban hagyta el a szolgálatot. Megkapta bizonyítványát az amerikai tengernagyi hivataltól. Ezzel igazolhatta, hogy az ohioi születésű Robertson Vilmos, fő kormányos az amerikai ágyúaszád fedélzetén, szolgálatát legteljesebb megelégedésre ellátván, az amerikai haditengerészetnél bármikor ismét fölvételre találhat.

-177-

Akkor, évek óta először, kivett egypár száz dollárt megtartott pénzéből, tisztességes polgári ruhát vásárolt és a második kajütben utazva áthajózott Angliába, Southamptonba. Találomra, mint akinek az élet úgy se más egy kis sétánál. Southamptonban a változatosság kedvéért belépett az angol tengerészethez és bizonyítványa alapján mindjárt tiszt lett egy csatahajón.

Harcok Afrikában, vad napok Indiában és Kínában... És ő, aki nem ismert veszélyt és önmagát nem kímélte soha, olyan nagy becsben állott vitézsége miatt, hogy előléptették és mikor a »Bulwark« vízrebocsátatott, kinevezték a nagy hadihajó másodtisztjének. Pár év múlva első tiszt lett és ha kora véget nem vet a számadásnak, nemsokára parancsnoka lehetett egy angol hadihajónak.

Mindezek a képek mint egy kalandos, fantasztikus regény fejezetei vonultak végig lelki szemei előtt. Kereste a halált és ez gúnyos kacagással kímélte életét. Néha, mikor másoktól

észrevétlenül, megragadta a honvagy és felmerült előtte szép, fiatal feleségének a képe... azé az asszonyé, akit olyan boldogtalanná tett, akkor legszívesebben sajátkezűleg megfojtotta volna magát. Olyankor semmit sem akart látni, semmiről sem akart hallani. De még mindig megszólalt benne az a belső hang, amelynek különös hatalma volt fölötte... és visszatartotta. És most... megtapogatta a kabátját, ott van-e még az az újság, ez a legbecsesebb kincs, mely számára teremhetett. Újra elővette. Itt kinn, az elhagyatott mólón letehetette az álarcot. Mereven nézte fia képét. Azután hangosan felordított, úgy hogy a sirályok ijedten felrebbentek a vízről. Olyan volt a kiáltása, mint akit halálra sebeztek. És addig verte ökleivel a gránitfalakat, amíg tagadhatatlanul omlani kezdtek könyei.

-178-

Órákon át marcangolta a fájdalom. Gondolkozott, mi jót tehetne fiáért, akinek apja nem lehet soha. Akit még csak nem is láthat. Hiszen haza nem mehet soha, de... szemei rászzegeződtek a sűrke angol páncélhajóra és fürkésző tekintettel nyugodtak rajta.

Hirtelen megragadta egy gondolat. Egy gigászi tett gondolata. Felugrott, a lapot visszatette zsebébe és ment a város felé.

Mikor estebédre megjelent a »Bulwark« tiszti étkezőjében, a régi, változatlan volt és semmi el nem árulta rajta az átélt rettenetes órákat.

-179-

Csak a middik, a kadétok, akik máskor úgy féltek tőle, mint az ördögtől, ma nagyon csodálkoztak első tisztükön. Ma egészen különös, szokatlan, valósággal szelíd módon szórakozott azokkal a fiatal angolokkal, akik itt a páncélos fedélzetén készültek tisztnek. Nem tudták a dolgot mire vélni. Bizalmasan megveregette a vállukat, megsimogatta a legfiatalabbnak síma, szőke haját és elnézett minden, a fedélzetén szigorúan tilos csínytevést. A fiúk tisztában voltak vele, hogy sir Robertsonnal valami különös dolognak kellett történni.

Este bezárkózott kajütjébe és két hosszú levelet írt. Mielőtt lezárta őket, mindenféle okiratokat mellékelte az íráshoz. Aztán mind a két levelet betette egy nagy borítékba, melyet a bécsi amerikai nagykövetséghez címezett.

Másnap délelőtt megint partrament és fölkereste az ottani amerikai konzult. Ennek átadta a levelet és a konzul becsületszavára megfogadta, hogy semleges országokon keresztül a legrövidebb úton eljuttatja azt Bécsbe.

És ezzel sir Robertson elérte, amit akart.

IX.

-180-

Arnóti István az ablakhoz lépett és óvatosan kitekintett. Neki persze az volt a nézete, hogy kozákok vannak ott az ajtó előtt. Azok dörömbölnek karddal, csizmasarokkal, hogy a gyermekek felsikítanak tőle, az asszony imádkozik, a paraszt pedig tanácstalanul néz a vendégére. Ez mindenesetre készen tartotta a browningot. Arról volt szó, hogy lehetőleg drágán adja az életét. Valamit súgott a parasztnak, aki erre az ajtóhoz ment és kikiáltott:

- Ne csapatok olyan lármát. Csak felöltözöm.

És erre - Arnóti István szíve feldobogott az örömtől - németül válaszolt odakinn egy parancsoló hang:

- De csak sebesen. Semmi kedvem itt gyökeret verni. Csak felvilágosítást kérünk. Nyisd ki szaporán.

Ekkor Arnóti István maga rántotta félre a reteszt. A holdfényben sűrke egyenruhás katonákat látott. Lándzsáikon fekete-fehér zászlócskákat lengetett a szél. A háttérben lóháton volt látható még egy csapat, ez őrizte azoknak a lovát is, akik leszálltak.

-181-

Egy tiszt állt Arnóti István előtt. Egymásra néztek és a tiszt nem tudta, minek nézze a paraszt mellett álló különös alakot.

De Arnóti István felkiáltott:

- Isten hozta, német bajtárs. Önöket az ég küldte ide.

- No, nem épen, - nevetett a porosz tiszt, - talán inkább Hindenburg. Összekötő őrzője volnánk. Igyekszünk érintkezést találni a szövetségeseinkkel. Vannak-e kozákok erre?

- Voltak... odaát, két mérföldnyire. Meg is kergettek ott, amikor baj érte a repülőgépem motorját. Pont köztük kellett leszállnom. Engedje meg, bajtárs uram, hogy bemutatkozzam: Arnóti István főhadnagy, a császári és királyi osztrák-magyar közöshadsereg repülőosztagától, a király Őfelségének személyes szolgálatában.

A német tisztelgett és ugyancsak bemutatkozott:

- Hohenfels Kurt kapitány, a kilences dzsidásoktól.

-182-

Azután odaszólt a parasztnak:

- Tud-e az embereimnek valami meleget főzni? Kávét vagy teát? Huszonnégy óra óta vagyunk nyeregben és egy falatot sem ettünk.

A paraszt a feleségéhez sietett, hogy teljesítsék az óhajt. A kapitány kiadta altisztjének a szükséges biztonsági rendelkezéseket. Ez leszállást vezényelt és kiállította az őrszemeket.

- Teringettét, milyen rossz itt a levegő, - szólt a kapitány, mikor Arnóti oldalán belépett a szobába, - inkább azt ajánlanám, hogy a főhadnagy úr öltözködjék fel melegen és üljünk le odakinn a ház előtt.

- Amint parancsolja, kapitány úr.

A kapitány csak most vette észre, hogy Arnótinak, aki még nem ért rá kabátot felvenni, megsebesült a balkarja. Sajnálkozását fejezte ki ezen és mint jó bajtárs, segítségére volt az öltözködéskor. A szigetről magával hozott egyenruháját vette fel. Azután kinn álltak együtt a holdfényben. Arnóti István elbeszélte a szövetséges bajtársnak balszerencsését és azt, hogy neki minden áron vissza kell jutnia az osztrák-magyar frontra.

- Ezt akarjuk mi is és pedig még ma éjjel - felelt a kapitány. - Nézetem szerint az oroszok odaát egészen a tópartig állnak és frontjuk követi a part ívét. A tó a hátuk mögött van és mi itt a tó mögött, mintha üres térben állnánk, teljesen fedve vagyunk. Ez az oka annak is, hogy ez a parasztközpont még mindig sértetlenül áll. Félreesik az orosz arcvonalától. Balfelé odaát és a tónak egész szemközti partján az oroszok tanyáznak. Az ő frontjuk azonban mindjárt a tó mögött jobbfelé, amerre mi igyekszünk, félkörben elkanyarodik északra. Most csak azt remélem, hogy teljes vágatásban sikerül keresztülmérnünk az orosz vonalakon. Akkor elérjük, amit akartunk. Az orosz urak pedig tudni fogják, hogy jó lesz egykettőre megint egy csomó kilométert hátrálni, mert holnap reggel itt már a hátukba kap egynéhány német zászlóalj. Ha ön jó lovas, főhadnagy úr, hát odakinn áll két elesett emberem felnyergelt lova. Az egyik rendelkezésére áll. Hanem tudnia kell lovagolni.

- Tudok, kapitány úr.

- No jó. Hiszen, ami azt illeti, ebben a pillanatban alkalmasabb lenne az ön külön fegyverneme. És egy kicsit biztosabb. Amit mi tervezünk, ahhoz jobb repülni tudni, mint lovagolni.

A kávé elkészült és a kapitány meghagyta az altisztnek, hogy a legénységet lássa el. Mindegyik elővette a nyereg zsebéből az ivósajkáját, aztán sorba elvonultak az üst mellett, melyből a parasztszönyör kávét töltött mindegyiknek.

- Igyatok, fiúk, - szólt a kapitány, - hogy átmelegedjétek. Hideg az éjszaka. De csak lenne még hidegebb. Legjobb volna, ha csonttá fagyna a föld, hogy ezek a muzsikok ne tudják magukat belapátolni a földtúrásaikba. Akkor aztán majd ellátjuk őket. Utálatos harcmodor ez. Az ember nem jut tovább. No, és még hozzá ebben az időben, ezek az utak. Hogy néznek ki a szegény lovak. Isten legyen nekik irgalmas. Fülleg piszokba, sárba vannak burkolva.

- Igenis, kapitány úr - szólt az altiszt. - Ezeket a lovakat már meg sem lehet tisztítani. Kapitány úrnak szemet kell húnynia miattuk. Hiszen az emberek nem tehetnek róla. Alig van idejük az állatokat megetetni, megitatni. Majd ha otthon leszünk, megint minden másként lesz és megszűnik ez a disznó gazdálkodás.

A kapitány nevetett:

- Igaza van. Majd ha otthon leszünk. No még egy kis időbe beletelik. Ezek a muszkák... ha az ember tizedet agyonver, huszat elfog, rögtön előtöppan másik hatvan. Olyan szaporák ezek, mint a nyulak. Hanem azért majd csak elsózzuk a levesüket. Készen vagytok, fiúk?

- Parancsára igenis, kapitány úr.

- Hát akkor fel a tevékre! A főhadnagy úrnak adjátok oda azt a pejkancaát, a Walhallát. És alaposan szedjétek össze a csontjaitokat, mert keresztül vágatunk a muszkák lövészárkain. Üssetek és lőjjetek le a bitangokból amennyit csak tudtok. De valahogy ott ne marasztaltassátok magatokat, mert lefagy az orrotok Szibériában. No, rajta!

Arnóti István még pénzt adott a parasztnak, azután ő is nyeregbe pattant.

A lovak egymás nyomában jártak. Lehetőleg közvetlenül a tó partján, mert odébb az idelátszó országút nyüzsgött az orosz kocsioszlopoktól és gyalogsági tömegektől, melyek lassacskán nyomultak előre.

A kapitány volt az élen. Utána Arnóti István lovagolt. A fenyveserdő védelmében a kapitány elővette a látcsövét és figyelte az oroszok összekötő útját. Zavarosán idehangzott onnan a kocsik és katonák zaja. Tüdübörögte a legfeljebb két mérföldnyire levő arcvonalon álló ágyúk gigantikus dobpergése.

Mikor a fenyveserdőn áthaladtak, jobbfelől látták az orosz ágyúk vörös felvillanását, míg mellettük lecsaptak az osztrák-magyar tüzérség gránátjai és srapneljei, feltúrva a szántást.

Vakmerő vállalkozás volt az, amire ez az őrzés készült. De Arnóti István tudta, hogy a Hindenburg-hadseregnél nem volt semmi, amit ne tudtak volna megcsinálni, hogyha akarták.

Néhány pillanatig megálltak, még a dzsidások az erdő szélén, az éjsötét lombok védelméből látták maguk előtt a lángvörös mennyboltozatot. Itt-ott rakéták szálltak fel, ragyogó, ezüstös csillagesőt hullattak a földre, míg valamelyik osztrák-magyar fényszóró szélesen világító kísértetkarja szét nem oszlatta az egész tűzijátékot.

Ez a maga fénykévéjével belemarkolt az orosz hadállásokba és az orosz ütegek megkettőzött dühvel válaszoltak megjelenésére.

A kapitány látcsövével alaposan átkutatta az előtte fekvő területet és azután még egyszer szólt az embereihez:

- Nem szabad egyhamar megijednetek. Egészen lassan odalovagolunk a lövészárkokhoz és semmiféle kiáltásra nem válaszolunk. Hadd higgyék az oroszok, hogy hozzájuk tartozunk. Gyors felfedezéstől nem kell tartanunk. Nem sejteneik itt ellenséget. Ha pedig észreveszik, hogy hányadán vannak, hát ott látjátok a fényszórót, abba az irányba tartunk. Aki pedig élénkbe áll: csak a fejt! Most pedig Isten nevében, fiúk, rajta!

-187-

Az emberek beszélgetése elnémult. A cigaretták, pipák eltűntek. Csak a halk lódobogás, a kardhüvelyek csendülése és egy-egy lónak prüszkölése hallatszott.

A kapitány nem csalódott. Mikor megkerültek egy dombot, melyről egy orosz üteg szakadatlanul tüzet okádott az osztrák-magyar arcvonalra, néhány kozákszotnyával találták szemben magukat. Ott táboroztak ezek és egyáltalában nem törődtek az árnyakként előttük elsurruló dzsidásokkal.

Tábori tüzek nem égtek, hogy az ellenségnek el ne árulják az állásokat. Őrszemek sem voltak kiállítva, mert itt, a lövészárkok kellő közepén senki sem sejtett ellenséget.

Azután rombadólt tanyák mellett vezetett el az útjuk. A szétroncsolt falak mögött, csak úgy a szabadban, még sátrak által sem védve, hevert az orosz gyalogság, nyilván rohamra készen. Ez volt a lövészárkokba vezényelt csapatok tartaléka és akkor kellett a harcba beleavatkozni, ha vagy az övéi, vagy az ellenséges csapatok rohamra mennek. Arnóti István látta, amint a kapitány hirtelen hátrafordult a nyeregben és így szólt:

-188-

- A kakas csipje meg! Ott egy lovasőrjárat egyenesen nekünk tart. Vigyázatok emberek!

De elmúlt ez a veszedelem is. Kozákok voltak. Apró lovaikon közvetlenül mellettük ügettek el és bizonyára azt hitték, hogy a kis csapat valamelyik előttük ismeretlen orosz lovasezredhez tartozik.

Hiúszemekkel fürkészsze az éjszaka félhomályát, a vakmerő lovasok végre elérték az első lövészárkot. Ott mindenki aludt. Az árok mentén lovagoltak addig, amíg áthidalásra akadtak. Ötszáz méterrel odébb volt a második lövészárkok. Ott őrszemek álltak. Az egyik azt hitte buta fejével, hogy valami nagy dolgot csinál, ha megszólítja őket. Miután nem kapott választ, még tovább akarta magát kitüntetni és megállást vezényelt. Egyúttal a kapitánynak orra alá dugta fegyverét, úgy hogy a puská csöve lovának fejét fenyegette. A kapitány egy betanult muszka káromkodással felelt és kardjával kiütötte a fegyvert az ember kezéből. A puská leesett a kemény, köves talajra... Elsült... egy durranás - és felszabadult a pokol. Sürgött, forgott valamennyi, mint a megzavart hangyaboly lakói. Vaktában elsütögették puskáikat az éj sötétjébe. Ordítottak és egy se tudta, miről van szó. Nem láttak semmit. Csak egynéhány lovas röpke árnyát látták elsuhanni.

-189-

Ezek az árnyak pedig most már nyúlt galoppban vágattak az első lövészárkok felé. Az orosz katonák itt is összevissza szaladgáltak. Hátrafelé bámultak. A lövöldözés miatt azt hitték, hogy ott támad az ellenség és hogy ők el vannak vágva az öveiktől.

Mielőtt még magukhoz térhettek volna a nagy ijedségből, egy tömeg nekik rohant az éjszakából. Karabélyok golyói fütyültek a füleik körül. Bömbölő hurrákiáltás dörgött a fülükbe. Akik szemben látták magukat a dzsidásokkal, azok eldobálták fegyvereiket, fejtellenül szétszaladtak és ezzel megbontották azoknak a rendjét is, akik védekezésre készültek. Mire összeszedelőztek, a háborzongató, rettenetes kísértetjárás eltűnt az éjszakában.

Most azonban már megelevenedtek a dzsidások áttörte orosz vonalak. Jelzések hangzottak mindenfelől. A parancsnokok azt hitték, hogy rohamra indultak a magyar honvédek. Viszont az osztrák-magyar lövészárkokban is ijedten fegyvert ragadtak az elülső lövészárkok legénységei. Ők természetesen azt hitték a lövöldözés hallatára, hogy egy orosz rohamtámadást kell fogadniok. Ekkor az őrszemek észrevették az idegen lovasokat, akik a kapitány parancsára most egészen lassan közeledtek.

-190-

Mi volt ez? Miért lovagolnak olyan lassan? Állj! Ki vagy?

A kapitány érkezett elsőnek az osztrák-magyar lövészárkokhoz. Leszállt a lóról és kiáltott:

- Ne lőjete, legények. Német bajtársak vagyunk. Keresztül jöttünk a muszkákon.

Már akkor osztrák és magyar tisztek is odaérkeztek és eleinte szótlánul megbámulták a lehetetlent, az összes orosz vonalakon keresztül tört német dzsidáscsapatot.

Hanem aztán kitört az ujjongás. Ezernyi kéz nyujtott feléjük szivart, cigarettát, bort, ételt és a derék lovasok azt sem tudták, hová tegyék szövetséges bajtársaik bőkezű adományait.

Az orosz front pedig most megdühödve szikrázott. Lövészárkai szakadatlanul ontották a gyorstüzet. Ámbár a dombos terület jó fedezetet nyújtott a dzsidások lovainak, mégis egy kicsit

-191-

kedélytelen kezdett lenni a tartózkodás az elülső lövészárkok előtt.

Félóráig maradtak. Megetették, megittatták a lovakat. Azután megint nyeregbe.

Arnóti István olyan boldog volt, hogy legszívesebben nyakába borult volna német tisztársának. Hiszen ennek a huszárvágása nélkül még mindig ott ülne a galíciai parasztkunyhóban, azzal a biztató kilátással, hogy vagy agyonlövik, vagy elfogják az oroszok.

Reggelre megérkeztek a parancsnokság székhelyére és az a kis öreg tábornok, aki itt vezényelt, meghívta a német kapitányt és Arnóti István főhadnagyot reggelire. Orvost is hozott, aki megvizsgálta és újra bekötözte István sebet.

- Egy hét múlva jó lesz - mondta ez biztatólag. - Hanem a karját fel kell kötnie.

- Hála Istennek, - felelt Arnóti István, - félttem, hogy hosszabb ideig leszek szolgálatképtelen.

Azután rendelkezésére bocsátottak egy gépkocsit, mert neki lehető leggyorsabban kézbesíteni kellett a király írásait a főparancsnokságon. Oda pedig ötven-hatvan mérföld volt még az út. Délután megérkezett a főhadiszállásra és rögtön a főherceg elé vezették, akinek saját kezébe kellett a király leveleit átszolgáltatnia. Kétórás várakozás után a főhercegi vacsoraasztalhoz rendelték. Ott jelentést kellett tennie megmeneküléséről és el kellett mondania a német dzsidásőrjárat vakmerő kalandját. Mikor végzett, a főherceg megtöltötte a borospoharat, fölemelkedett és szólt:

- Az én kedves bajtársaim, a Hindenburg-hadsereg vitéz kapitánya és derék legénysége: éljenek!

És amíg odakinn a hatalmas ágyúk dübörögtek, rémes üvöltésük visszhangját eljuttatván a főherceg főhadiszállására is, zenebonájukba belekeveredett az ujjongó éljenzés, mely a főhadparancsnok asztaláról vitt szíves testvéri üdvözlést Hindenburg tábornagyhoz és hős dzsidásaihoz.

X.

Arnóti István anyja nem ment haza azon az estén, melyen az újságból megtudta a vélt gyászhirot. Hedvig ottmarasztalta és a saját szobájában készített neki fekhelyet. Nem akarta az öreg asszonyt magára hagyni mérhetetlen és vigasztalan fájdalomában. Alvásról persze nem szó volt ezen az éjszakán. A gondnok házában másfél óra múlva reggel hat órakor még nem szoktak felkelni. Ma azonban örült mindenki, hogy gondolatainak sötét magányából kimenekülhetett.

A virrasztástól sápadt arccal ültek a reggelihez terített asztal mellé. Fáztak. Megborzongatta őket a benső hideg. És a kályhák sem adtak ilyenkor még elegendő meleget. Az éj folyamán fagy állt be. Reggel felé pedig sűrűn havazott. A december téliesen, fehér köntösben köszöntött be.

Máskor karácsonyelőtti örömmel töltötte volna el őket ez az idő. Mert hó és karácsonyfa együttesen megadta volna a szent ünnep képét. Hedvig bele is kezdett már az Istvánnak szánt karácsonyi kézimunkába. Repülőnek valót készített. Vastag, kötött melegítő zubbonyt, hósapkával. Az ablakon állt a kézimunkakosár. Amint most kitekintett a vajudó reggel fakó szürkeségébe, ezen a munkán akadt meg a szeme. És ez volt az mely új reménnyel táplálta nagy erőfeszítéssel fenntartott hangulatát. Hirtelen egy belső hangra kellett figyelnie, mely így szólt hozzá:

Lehetetlenség! Ne engedd át magadat a sötét gondolatoknak. Azt a munkát ott nem hiába kezdted. Meglásd, Istvánod fog még örülni ennek. Adok neked egy jó tanácsot. Reggeli után, úgy mint minden nap, ülj szépen az ablak mellé, vedd elő a karácsonyra szánt kézimunkát, gondold Istvánra, örülj a közeledő ünnepnapoknak és azután tekints ki olykor az utcára, a vidám hófúvásba, vajjon az, akire gondolsz, szíved szerelme, nem jön-e gyors léptekkel eléd. Hiszen ismered kemény, ruganyos lépteit. Figyelj csak: nem kopognak-e már az utcán?

Ijedten nézett anyjára, aki kisírt szemekkel ült, a kávéját sem itta meg, azután apjára, aki szintén alig ivott, semmit sem evett, hanem csak erősen füstölt. És aztán István anyjára, aki csakúgy gépiesen, mint aki nem is tudja, hogy mit csinál, egy-egy korty kávéval, egy-egy falat kenyeret evett hozzá... Üres tekintettel meredt maga elé. Olyan sápadt volt, hogy az erek kéken rajzolódtak homlokára, a száj szegletei néha-néha eltorzultak, mintha tudtán kívül is rettenetes fájdalmat kellene leküzdenie.

A kandallón ezüst csengéssel nyolcat ütött az óra. A gondnok felkelt és elment az irodájába. Hedvig behívta a szolgálót és leszedette az asztalt. Anyja hirtelen ránézett és rémülten felugrott, rászólva lányára:

- Mondd csak, Hedvig, hogyan vehetsz fel tarka selyemblúzt. Rögtön menj a szobádra és öltözködj át. Majd azután bemegyünk mindannyian a városba és vásárolunk magunknak megfelelő ruhát.

Azt mégsem akarta kimondani, hogy: gyászruhát. De Hedvig megértette és dacosan felelt:

- Azt hiszem, kísértetet láttok mindnyájan. Kezdve apán, akit egyáltalában nem értek. Eszem ágában sincs, más blúzt felvenni. Addig, amíg a hadügyminisztérium meg nem erősíti, hogy István nincs többé az élők között, vétkeznek ellenünk és ellene, ha egy újsághír alapján mint halottat elsíratnám. István nem halt meg. Hallatlan, hogy ti milyen kishitűek vagytok. Ki fog benneteket nevetni, jogosan szidni fog benneteket, hogy olyanok vagytok, mint a kis gyerekek. És most hagyjál engem, édesanyám. Nem akarok összezavarodni és hogy lássátok, mily kevésbé hiszem Istvánom halálát, íme az ablak mellé ülök és tovább dolgozom az ő karácsonyi ajándékán.

-196-

És anélkül, hogy a két öreg asszonnyal tovább törődött volna, csakugyan leült az ablakhoz és úgy dolgozott, mintha tényleg nem lenne semmi más gondja.

A két asszonynak elállt a szava. Az anyja nem mert válaszolni, mert ilyen izgatottan még nem látta a lányát soha. A gyermek most először lépett mint felnőtt elébe. Megmutatta, hogy kinőtte a gyermekruhát és öntudatosan, önállóan tud gondolkodni. István anyja pedig megkönnyebbülten felsóhajtott. Úgy érezte magát, mint egy virág, melyet lesújtott a felhőszakadás, amikor a jótékony napsugár ismét új életre kelti.

Tulajdonképpen szégyenkezett, hogy ez a fiatal lány erősebb és józanabb tud lennie mint ő, az idősebb tapasztaltabb, higgadtabb asszony. Hogy a fia iránt való szeretet ezt a lányt több hittel, erősebb bizalommal töltötte el, mint őt, az anyát. Szinte tisztelettel nézett Hedvigre, azután halkán felkelt, kezét nyújtott a gondnoknének és így szólt:

-197-

- Hedvignek igaza van. Köszönet gyengédségtekért. Most hazamegyek. Hiszen a jó vagy rossz hír ott ér utól leghamarább.

- Elkísérjelek? - kérdezte Hedvig az ablakból. Odament hozzá az asszony és szeretettel simogatta a lány szőke fejét.

- Nem, gyermekem. Erős lettem újra. Köszönöm, amit az imént mondtál. Visszaadtad velem a bátorságomat. Most már énbennem is újra ébred a remény.

- Igen, igen, édes anyuskám, - felelt Hedvig, - a mi Istvánunk okvetlenül visszajön. Fülemben cseng lelkem szava és bízom érzéseimben, mely azt súgja, hogy nincs neki semmi baja. Délfelé hozzád jövök, hátha addig hírt kapunk.

A gondnok pedig elment a hivatalba. Az utcán földre szegezve tekintetét, mintha röstellne az emberek szeme közé nézni. Elkeseredetten monológizált:

- Így van ez... hát ilyen öreg lettem és eddig jól ment minden. Az ember elédegel és elüldögél a régi nemtörődömségben. A régi kaptafára szabja napjait és éppen csak az újságból tudja, hogy most háború van. Odakinn a határon a muszka lángba borítja a galíciai parasztok viskóit, agyonveri az asszonyokat, az embereket lelövi vagy felakasztja, a gyermekek elzülnek, elvesznek, ha csak a jó szerencse valahogy könnyőretek kezek közé nem tereli őket. A katonáink verekszenek az oroszokkal, ezrével elhullnak, ezrével kórházba kerülnek, sok közülük örök életére nyomorék marad, aki még megvan, az is azzá lehet. Mi pedig szépen nézzük mindezt, itt-ott adakozunk, ha éppen akarunk és észre sem vesszük, mily kevés jogcímünk van rá, hogy jól menjen sorunk... No de akkor - elkeseredetten fölkapagott, olyan hangosan, hogy az arramenők visszafordultak utána - ott fölöttünk a mi úristenünk csak tudtukra adja és tudtukra adja másoknak is, hogy a testvéreink, hogy a népünk keserves háborúban senyved. Tudtukra adja nekünk, akik fényűzésben, tékozlásban éljük mindennapos életünket és zsörtölődünk, ha kenyérünk nem olyan fehér, a kalácsunk nem olyan friss, mint máskor volt. Ej! hát minek nekünk kalács? Az meg nem térít. Az csak istentelenebbé tesz. Csapás kell. Keserves csapás. - Megállt és összekulcsolta kezét. Nem törődött az utca zajával. Az ég felé emelte tekintetét: - Köszönöm neked, jóságos nagy Istenem, hogy leküldted rám ezt a gondot, hadd tanuljam meg belőle, milyen fájdalom és nyomorúság él ma százezernyi ember lelkében és hadd tudjam meg, hogy velük érezni kiválasztottál.

-198-

Aztán folytatta útját, megkönnyebbülten, hogy lelke megtalálta azt az utat, melyen keresztjét elcipelheti.

Íme, vállára ütött a háború. Megtanította őt, mint mennyei sugallat, hogy emlékezzék önmagára és szégyelje magát, amiért azt a sok jót, amit eddig élvezett, mint magától értetődőt, fagyos közömbösséggel fogadta.

-199-

A hivatalban, mint mindig, most is ellátta napi munkáját, nyugodt arcán senki fel nem kutatta volna keserves aggodalmának nyomait.

Mikor a hivatalos óra már végefelé járt és ő szokott pedáns módján már gondosan elzárt mindent, ami íróasztalán hevert, telefonhoz szólították. Már azt akarta mondani a titkárnak, válaszolja, hogy: Elment már. De aztán mégis odament és megismerte barátjának, a professzornak hangját, aki arra kérte, látogatná meg ebéd után, mert fontos közlendője van.

Legszívesebben rögtön odament volna, de ha nem jött volna pontosan ebédre, ezzel családját nyugtalanította volna. Visszanyert erkölcsi erejével most úgyis feleségét és lányát akarta megtámasztani, fölegyenesíteni, arra intvén őket, hogy ugyanazzal a türelemmel viseljék sorsukat, mint más százezrek ugyanakkor széles e hazában.

-200-

Hedvig közvetlenül előtte ért haza. Néhány percre beszólt a századosnéhoz, megkérdezni,

nincs-e hír Istvánról. De nem jött senki és semmi.

Az apa csodálkozott, amikor feleségét és lányát, ellentétben reggeli magatartásukkal, nyugodt megadásban találta és fölöslegesnek ismert fel minden vigasztalást. Megmondta, hogy ebéd után azonnal barátjához kell mennie.

Ez már idegesen, türelmetlenül várta és örömmel üdvözölte:

- Mindenekelőtt, kedves öregem, közölhetem veled, hogy nincs még okod a te szeretett Istvánodért gyászt ölteni. Amennyire a hadügyminisztériumban eddig megtudakolhattam, úgy látszik, hogy az esetnek kedvező lefolyása volt. Egyébként minden pillanatban várok egy barátomtól, aki a minisztériumban befolyásos állást tölt be, részletes értesítést.

- Hiszen már nyugodtabb is lettem, - felelt a gondnok és a tanár íróasztala mellett foglalt helyet, - mert beláttam, hogy ezidőszerint a haza érdekét elébe kell helyeznünk személyes érzelmeinknek és vágyainknak és szégyenkeznünk kellene, ha saját gondunkat különbnek képzeljük, a haza, az összesség gondjánál.

-201-

A tanár odanyújtotta a szivarskatulyát és mindaketten rágyújtottak. Aztán megszólalt:

- No most hallgasd meg, ami érdekes közlendőt ígértem.

- Igazán nagyon kíváncsi vagyok, kedves barátom.

- Lehetsz is. De amit mondok, egyelőre titok marad. Én is csak úgy tudtam meg, hogy becsületszóval fogadtam hallgatást. Csak azt kötöttem ki, hogy kizárólag veled, aki részére tudakozodom, közölhetem az adatokat.

- Részemre megtudakoltál valamit?

A professzor kezeit dörzsölte, mint aki meg van elégedve önmagával.

- Igen, igen, öregem... a te ügyed nem hagyott nyugton. Világosságot akartam neked szerezni. És aztán, amit nekem tegnap elmondtál, annyira ellentmond a hadseregünk tisztikarában fennálló hagyományoknak, hogy az én személyes érdeklődésemet is felkeltette. Hiszen ha az ember már közjogot és államjogot tanít, úgyis sok mindenféléről kell tudnia, amiről a tömeg nem is álmodik.

- Nos, és mit tettél?

-202-

-Még tegnap este levelet írtam egy iskolatársamnak, a nevét még veled sem közölhetem. Hiszen elég neked annyi, hogy hát az embernek megvannak az összeköttetései, még befolyásos férfakkal is, és az én iskolatársam azok közül való. Olyan hivatal élén áll, amelyik szoros összeköttetésben van az udvarral. Ma reggel korán fölkerestem, beküldtem a levelet és azonnal fogadott. Természetesen elmondtam neki az egész tényállást, a veled és Istvánnal szemben feltornyosult drámai fergeteg egész fejlődését. Azután elmondtam azt az én véleményemet is, hogy az egész lehetetlen dolog, mert hiszen felséges urunk világosan tudtul adta mindenknek, hogy ő, a legfelsőbb hadúr miként ítéli meg a dolgot.

A házvezetőnő, aki kávé hozott, itt megszakította a beszéd folyását. A tanár intett neki, mire rögtön ismét ment. Ő maga töltött vendégének.

- Nos, tovább, kedves barátom.

- Ismerem az ügyet - szólt öreg iskolatársam titokzatos mosollyal. - Annál jobb, - feleltem én, - akkor legalább nem kell hosszas kutatásokat végezned. - Ő behívott egy tisztviselőt, mondott neki egy számot, és behozatott egy aktacsomót a titkos levéltárból. Mielőtt szétnyitotta, megmutatta nekem a külső fedőlapot és azon egy előtte jól ismert nevet: Arnóti századosné.

-203-

A professzor kis szünetet tartott, vendégének arcát fürkészte és látta, hogy az feszült érdeklődéssel figyel. Azután folytatta:

- Az aktacsomó elég terjedelmes volt. Barátom felütötte az utolsó oldalt és egy nyugtát mutatott nekem. Illetve közönséges postai feladóvevényt, amilyennel a postahivatal a feladott pénzüsszeget elismeri. - Olvasd a címet - szólt hozzám. Én pedig legnagyobb meglepetésemre olvastam: elküldetett 1914 szeptember 31. 600 korona.

- Arnóti századosné címére?

- Igenis, öregem. Istvánod anyjának a címére. Ez a barátom nemcsak az utolsó nyugtát mutatta meg nekem, hanem egy egész halommal, sok, sok esztendőről, azt hiszem, körülbelül harminc évről. Pontosan évnegyedenként azzal a matematikai szabatosággal, mely az udvari hivatalokat annyira jellemzi.

- Udvari hivatalt mondtál?

A professzor meghökkenett:

- Elszóltam magamat, állami hivatalt akartam mondani.

- Hát rokona a századosnénak?

-204-

- Kicsoda? Az iskolatársam? Nem, öregem, távolról sem.

- Hát akkor hogy jön ahhoz, hogy pénzt küld neki?

- Másnak a megbízásából teszi.

- Kinek a megbízásából?

A professzor megint szünetet tartott, mint a színész a főhatás előtt. Tudta, hogy most már közölheti a fődolgot, mely őreá nézve épen olyan váratlan és hihetetlen volt, mint amilyennek most a gondnok találni fogja.

- No, ne kínozz hát - kérlelte a gondnok.

A professzor nevetett.

- Hát kínozlak? Még mindig nem higgadtál meg? Nem vagyunk még elég öregek? De most gyere egészen közel, hogy senki más meg ne hallhassa. Nem tudom, háznépemből nem megy-e el valaki épen most az ajtó előtt és nem akarom, hogy kívüled bárki más megtudja, hogy ki az adakozó.

A gondnok furcsán érezte magát. A vér fejébe szállt, reszketve közelebb hajolt a tanárhoz, hogy megtudja, ki az a veszedelmes ember, akinek a nevét ennyire titkolni kell.

- Még közelebb, barátom - szólt a tanár és száját odaillesztve a gondnok füléhez, súgta:

- A király.

A gondnok most egyszerre fázott, a fogai vacogtak. Kezéből kiejtette a szivart és a tanár hamar utána kapott, nehogy kiégesse a szőnyeget. Azután látta, hogy vendége milyen sápadtan fordítja felé az arcát.

- Igyál egy korty kávé.

A gondnok engedelmeskedett.

- És most gyújtsál új szivarra.

A gondnok keze reszketett, mikor szájához emelte a szivart és egészen lassan kérdezte:

- És... és... tudsz rá magyarázatot?

- Hogyne tudnék. Természetes. Ne bámulj úgy rám. Tiszta sor az egész. És a mi királyunk, Isten tartsa még sokáig, te, több abban az emberi jóság és irgalmasság, mint mindnyájunkban együttvéve.

A gondnok helyeslően bólintott.

- Halljad hát tovább. Magasállású barátommal, amint már említettem, közöltem az egész tényállást. Köteles voltam így cselekedni és más módon nem is nyerhettem volna meg támogatását. Így történt, hogy ő tovább lapozott az akták közt és rájöttünk annak a kegydíjnak a történetére, melyet a századosné a király magánpénztárából húz. Kedves Bechner...

A tanár megint félbeszakította elbeszélését. Nagyokat húzott a szivarból és belebámult a füstbe, míg a gondnok idegesen rágta szivarját és leste a folytatást. Végre megengedett magának egy kis sürgetést:

- Rólam talán megfeledeztél?

Ez kiragadta a professzort gondolataiból. Csakugyan megfeledekezett egy pillanatra környezetéről, annyira elmélyedt abba, amit látogatójával közölnie kellett.

- Igaz, igaz, édes Bechnerem. Bocsásd meg szórakozottságomat. De te vagy az oka. Mert az, amit megtudtam, néhány óra óta annyira lefoglalt, hogy minden mást ki kell kapcsolnom. Nos hát, öregem, ha én rendelkeznék a vitézségi érmek fölött, Arnóti századosnénak bizonyára kijutna egy. Vagy ha én lennék a király, bizony ezzel jutalmaznám azt, amit ez az asszony a hazáért tett.

- Talányokban beszélsz, kedves barátom. Milyen tettet gondolsz?

- No, ne türelmetlenkedjél. Hiszen látod, beavatlak már mindenbe. Egyszerre talán el sem bírnád. Nos hát, képzelj magadat a következő helyzetbe. Volt egy asszony, szegény, de nagyon tisztességes családból. Az apja magasabb rendőrtisztviselő. Az asszony maga boldog, egy év óta egy köztisztületben álló csinos tisztnek a felesége, aki született gróf. Boldogságuk jó ideig zavartalan. Addig, amíg a férj hitelezői megkezdik a hajszát. Ezek pénzt adtak neki a nevére. Tudták ugyan, hogy a vagyont bátyja öröklí, de azt várták, hogy fényes nevével, ragyogó megjelenésével, tisztí rangjával, gazdag házasság vár reá. Most a szegény lánnyal kötött szerelmi házasság véget vetett a hitelezők reményeinek. A tisztnek ott kell hagynia előkelő ezredét és át kell helyeztetnie magát egy cseh fészekbe.

- A hitelezők itt is felkutatják. Följelentéssel fenyegetődznek. Tudod, hogy ez tisztnél milyen következményekkel jár. Kétségbeesik. És épen ebben a hangulatban megismerkedik egy orosz ügynökkel: egy kémnel, aki ajánlkozik, hogy egy csapásra leveszi minden gondját. Szövetkeznek és Bécsbe jönnek, hogy itt keresztülvigyenek valamit, ami kiszámíthatatlan kárt okozhat a hazának. És akkor az asszony beleavatkozik. Kilesett mindent és hazaszeretetből, becsületézésből lemond mindenről, boldogságáról, szerelméről, jövőjéről. Ő is Bécsbe siet, segítségül veszi apját és leleplezi az orosz kémét. Gondold meg, hogy ez mit jelent. Fontold meg: egy asszony, aki feláldozza hön szeretett férjét. Meghasadt szívéből kiirtani a szerelmet és...

-205-

-206-

-207-

-208-

gyermekét várva... reménytelenül menni az egyetlen fénysugár nélkül sötétlő jövődő elé. Kedves Bechner, ez olyan tett, hogy ennél hősiesebbet még a mai háború sem termett.

A professzor elhallgatott és fujta a füstöt. A gondnok homlokán verejték gyöngyözött. Felkelt és többször, nyughatatlanul végignézte a szobát. Aztán megállt a tanár előtt:

- És mindazt, amit elmondtál, Arnóti századosné csinálta?

- Igen, igen. Róla beszélek. Hősnő az barátom. Nem kell csodálkozni, ha ilyen asszony fiának ereiben ugyancsak hősi vér csergedez.

- Igen.

A tanár csodálkozva nézett a gondnokra:

- Ez minden mondani valód? Azt hittem volna, terád is úgy fog hatni, mint énrám. Én valósággal ujjongok miatta.

- Túláságosan meg vagyok indulva, öregem, semmint, hogy mondhatnék valamit. Van-e még valami közölni valód?

- Még egypár részlet. A századosné apja meghalt nemsokára azután, hogy unokája megszületett. A százados, a férj, elmenekült. Valahol elzüllött. Talán már meg is halt régen. A századosné küzködött az élet nehéz gondjával, mely apja halála után reá szakadt. Nem sikerült. Gyermekeket várt. Nem akarta, hogy az koplaljon. Akkor elment a királyhoz. A mi derék, jó királyunkhoz, kedves Bechner. És a király megköszönte neki, amit cselekedett. Hálás volt azért, amit ez az asszony saját boldogsága árán a hazáért tett. Azóta a király magánpénztárából évi járadékot húzott, mely távol tartotta a szűkséget. És amikor a fiú nagyobb lett és nevelést kellett neki adni, ugyancsak a király gondoskodott róla, hogy katonának képezték ki és hogy tiszt lett.

Egészen halkán, mint távoli visszhang, visszacsengett a gondnok ajkairól:

- És hogy tiszt lett.

A professzor felkelt, mind a két kezét barátja vállára tette és felkiáltott:

- Igenis, barátom. A te Istvánod kardbojtja szent és sérthetetlen. Azzá tette királya és hős anyja minden időkre. Most érd be azzal, amiben szolgálatodra lehettem. Ha adhatok neked még egy jó tanácsot, hát Kohut hadnaggyal való ügyedet add át nekem további elintézés végett. Hiszen tisztára hülyeség lenne, ha te, mint öreg ember, ilyen előzmények után párbajt vívnál ezzel a tacsóval.

- Ha még ebben is szolgálatomra akarsz lenni... beleegyezem.

XI.

Arnóti István, nem kapván más alkalmatosságot, sebesültekkel telt vonaton utazott vissza Bécsbe.

Milyen vad eseteket tudtak szenvedő utitársai elbeszélni azokról az ütközetekről és harcokról, melyek most már mögöttük voltak. Úgy hangzott mindez, mintha ebben a példátlan méretű háborúban minden emberséges érzés kiveszett volna a szivekből. Mintha a gyűlölet, az egymás elpusztításának vágya egyeduralomra jutott volna.

Mert másképen mi magyarázhatná meg, hogy az oroszok még a sebesültekbe is beleszúrtak vagy belelőttek, hogy kegyetlenkedtek velük, vagy hogy a megszállott helységek lakóseit, csak azért mert nem oroszok, tucatszámra lelőtték, sőt, ami még rosszabb, nem egyszer válogatott kínok közt fosztották meg életüktől.

Különösen a megszállott községek zsidó lakóssága szenvedett rettenetes kínokat. Mintha az orosz katonaságnak egyenes parancsa lett volna, hogy épen ezek ellen a szerencsétlenek ellen járjon el különös és kérlelhetetlen kegyetlenséggel.

Irtózat fogta el Arnóti István lelkét, amint hallgatta őket. Itt ezen a sebesültekkel telt vonaton a háború felütötte előtte ezernyi kegyetlen szenvedéssel teleírt, könyvének lapjait. Kínok közt elfolyt embervér festette a betüket. És kínokat osztott mindenkinek, aki elolvasta.

És addig, amíg ő a döcögő vonaton átutazta az éjszakát, Bécs már megtudta az estilapokból, hogy Hindenburg dzsidásaival, akik az orosz front mögött ráakadtak, hogyan vágta keresztül magát veszedelmes lovasrohamban az ellenség vonalán és hogyan érkezett meg a főherceg főhadiszállására.

A jelentések megint tele voltak hőstettének dicséretével és Bécsben aznap este mindenütt az ő nevét lehetett hallani.

Volt is ujjongás a gondnok házában, mikor az estilap meghozta oda is a hírt. Rögtön István anyjához siettek, aki még nem tudott semmit, bár az estilap ott feküdt az asztalán. Nem nyúlt

még hozzá. Ott ült a sötét szobában, kinézett az utcára és még azt is alig vette észre, hogy fiának menyasszonya szüleivel együtt belépett a szobába. Nagy ujjongás rázta fel:

- Anyuska... édes, jó anyuska... István él és megérkezett a főhadiszállásra.

És a fiatal lány megölelte az asszonyt, összecsókolta, forró örömkönnyek összefolytak.

- De csakugyan igaz-e, Hedvig?

- Igaz, igaz, édes anyus, az estilapokban nagy cikkek vannak róla. István megint vitézül helyt állt. Keresztülverte magát a muszkán. Gyere ide az asztalhoz; lámpát gyújtunk és apa felolvassa neked a jelentést.

A századosné csak most vette észre, hogy a lány apja és anyja is ott állt a sötét szobában. Fölkelt vendégeit üdvözölni, de alig tudott menni. Mintha ólomból lettek volna a lábai.

Lámpát gyújtottak és a gondnok felolvasta a cikket. Aztán így szólt:

- Most pedig lemegyek és beszerzek egypár üveg jó vörösborot, hogy lelkünk örömét kellő ünneppel juttassuk kifejezésre. - Mikor visszajött, kalapban, kabátban jött a szobába, mert az épen újra kezdődő hóviharban egészen fehér lett.

- Hölgyeim, - szólt tréfásan, - van szerencsém mint karácsonyi hóember bemutatkozni és hozom önöknek a legeslegszebb ajándékot, Istvánunk visszatértét.

- Azám, apus, - szólt Hedvig, - csak hogy te nem vagy ám valami nagyon tartós hóember. Nézd csak, már leolvad rólad a hó. És akkor majd kikapsz a századosnétól.

- Ma este nem kap ki senki. Ma ünnepelünk. Boldogabb vagyok, mint valaha. Ma csak a karácsonyfa hiányzik, fényes gyertyáival. Ez lenne a háborús év legszebb karácsonyi ünnepe.

Sokáig együtt maradtak ezen az estén, alig tudtak elválni. Örültek az öreg úrnak, aki olyan kitűnő hangulatban volt, hogy ilyenek nem is látták talán még soha.

- Tudod, apa, - mondta a lány, - annyira megváltoztál ma, mintha fiatal legényke lennél. Nem olyan, mint az én öreg hallgatag sokszor mogorva apuskám.

- Igazad van, lányom. Néha magam is szemrehányásokat teszek magamnak érte. Bizony, mikor fiatal voltam, amikor édesanyáddal megismerkedtem, én is tele voltam még életkedvvel, rózsaszínűnek láttam még az égboltozatot is. Hanem azután lassanként leszokik az ember mindenről. Az élet kemény. Az ember mindenütt beleütközik a szögleteibe és észre sem veszi, hogy évről évre szögletesebb, keményebb lesz maga is. Nagy öröm kell ahhoz, hogy az ember egy kis időre megfelelkezzen a koráról és ifjú legyen újra.

- Óh, papa, - felelt a lány, - amit te mondasz, nem érvényes a mi időnkre. Ma más az élet, mások az emberek. Mi nem leszünk öreg korunkra olyanok, mint ti.

- Adja Isten, hogy igazad legyen, lányom. Az új korszak, mely téged fölnevelt, talán csakugyan képes lesz a maga életéből kiseprűzni azt a megcsontosodott, pedáns, szent Bürokráciust, aki bennünket annyira megvénytett. No, erre iszom egyet, éljen az új korszak, a szép jövő, melyet most alakít ki a leghatalmasabb világháború vasmarka.

Ugyanebben az órában Kohut hadnagy egy vendéglőben együtt borozott néhány tisztársával és persze ott is Arnóti István főhadnagy körül folyt a beszélgetés. A többi tiszt nagyrészt a deutschmeisterek ezredéhez tartozott, ahhoz, amelyben Arnóti István is, az apja is szolgált. Arnóti Istvánt innen helyezték át a repülőosztaghoz. A tisztok sebesültek, lábadozók voltak és csak Kohut hadnagy elbeszéléséből ismerték Arnóti élettörténetét.

- Uraim, - szólt egy hosszú, szikár százados, aki a bosnyákoknál szolgált, - én sajnálom ezt a fiatalembert. Az ördögbe is, hát tehet ő arról, hogy az apja valami... no, mondjuk... valami kellemetlen históriát manaszált?

- Halló, - kiáltott az egész társaság, - ez két üveg pezsgő. Angolul beszélt.

A hosszú százados nyugodtan rágyújtott és szólt:

- Tévedtek. Isten verje meg Angliát. Az én számon ugyan ki nem jön annak az undok fajzatnak a nyakatekert nyelve. Manaszálni nem is angol szó, hanem amerikai, még pedig amerikai német. Ma este tehát az én költségemen nem pezsgőztök. Különben is a nyomorékgárda számára, melyhez egyelőre mi is tartozunk, törzsorvosi tilalom van minden szeszes italon, ha csak háromnegyedrésze a vízvezetékéből nem való.

- Igaza van - szólt egy kis hadnagyocska, akinek ugyan alig pelyhedzett még az álla, de azért már a mi vitézségi érmünk és a német vaskereszt fityegett gyermekmellén. - A te véleményeden vagyok, kedves százados uram. Ilyenkor, háborús időben nincs helye semmi finnyáskodásnak, el a prüdériával.

- Francia, francia, - ujjongott a kórus, - de ő csak fizet!

A kis hadnagy nevetve beismerte, hogy prüdéria bizony francia szó és megrendelte a két üveg pezsgőt.

- De öt üveg savanyúvízzel - pótolta a százados.

Kohut hadnagynak nem tetszett a beszélgetés fordulata.

- Tagadom, uraim, - szólt, - nekünk háború idején is épen olyan finnyásán kell őriznünk karunk becsületét, mint akár békében.

- Lári-fári - mondta rá a kis hadnagy olyan hangosan, hogy a szomszéd asztalokhoz is elhangzott.

- Csend, csend - intette a százados, mert látta, hogy Kohut összeráncolja a homlokát és hogy a kis hadnagy is éles válaszra készül.

A pincér elhozta a pezsgőt és a százados minden ellentmondás mellett is előbb félig megtöltötte a poharakat vízzel, mielőtt egy csepp pezsgő került volna beléjük.

- Kár a pezsgőért, - panaszkodott az egyik tiszt, aki eddig még nem vett részt a beszélgetésben, - de mivelhogy a legidősebbnek engedelmeskedni kell, hát igyekezzünk ezt a borzalmas kotyvalékot leöblíteni, anélkül hogy békabrekegésre gondolnánk. Hiszen, ami azt illeti, még mindig különb az esővíznél, melyet a lövészárokból pezsgőztünk.

- Még pedig hernyókkal fűszerezve - nevetett a százados. - Különösen Szerbiában. Szent Habakuk, mennyit korgott ott a gyomrom.

- No, de azért megéltetek.

A százados elkomolyodott:

- No, tréfán kívül - szólt elnyújtva. - Hallottam, hogy fenn, az orosz határon, ha nagy volt a szükség és sokáig késett az utánpótlás, tisztok és emberek napokon át nyers répával táplálkoztak.

- Bizony megettük - erősítette meg a kis hadnagy. - El is neveztük ezt a nem ritka csemegét kirántott répának. No, mert a földből úgy rántottuk ki. Mintha még ma is megfeküdné a gyomromat. Azóta, ha nálunk valaki répát emleget, rögtön azt kérdezik tőle, hogy rókát akar-e kergetni.

- Kedves egészségére! - mormogta rá egy zászlós mély basszus hangon. Egészen lent ült az asztal végén. A nagy gyerekeknek mondták és mindenüvé magukkal cipelték. A nagy gyerek, bár ő volt a legfiatalabb, felkapta a pezsgőspoharat és mosolyogva megemelte. A többi követte a példát. Majdnem mind egy hajtásra itta ki a poharát, mert a helyiségben meleg volt és jól esett a hűsítő.

- Brrr! - mondott az italról véleményt a kis hadnagy és összerázkódott.

- Kérlek, - szólt a bosnyák százados, - ha netalán rókát óhajtanál kergetni, hát csak fordulj bizalommal a főpincérhez, az majd megmutatja, hogy merre szalad. Különben ez a keverék egészen jó. De amit mondani akartam, - a hadnagy úr félbeszakított és a zászlós úr folytatta, - el sem tudjátok képzelni, hogy abban a hármas keresztel megvert Rácországban miket szenvedtünk. Azt mondom nektek, hogy a ti mocsaras ösvényeitek ott fenn északkeleten síma, tiszta országutak ahhoz a térdigérő hinárhoz képest, amelyen mi keresztülgázoltunk. Kvártélyról egyáltalán szó se lehetett. Örültünk, ha az a hely, amelyre összetört csontjainkat pihenésre vetettük, legalább csak nedves volt. De akárhányszor igazán megesett velünk, hogy este csonttáfagyott talajra feküdtünk, éjjel pedig megváltozott az idő, esett és reggelre úgy beleragadtunk az agyagos sárba, mint a légy a cukrosenyvébe, melyet a légyfogóra kennek. És aztán folytonosan hegynek és völgynek. Le, fel. A gazfickók mindig csak olyankor álltak helyt, ha alkalmuk nyílt egy biztos magaslatról kiadós ólomlevest zúdítani az öntözőkannáinkból menetelő csapataink nyaka közé.

- Bocsánat, százados úr, - hangzott ismét a zászlós basszus hangja, - -mi az az öntözőkanna?

- Ne hoznánk neki egy lexikónt, - szólt a kis vaskeresztes hadnagy, - hát ez nem látott még öntözőkannát.

- No hát, mutathatunk neki egyet - szólt a százados. - A főpincér vásárolhat valahol.

- A százados úr megbocsát. Ha a százados úr olyan öntözőkannát gondolt, amilyennel a kertet locsolják, olyant ismerek.

- No látod, fiam. Hát most képzelj magadnak egy ilyen öntözőkannát, amelyet nem bádogból, hanem acélból készítenek és amelynek a likacsából nem víz ömlik: hanem szt-szt-szt, folytonosan golyók. Pici, csinos, fényes golyócskák, amelyeknek azonban megvan az a kellemetlen tulajdonságuk, hogy nem állnak meg az ember előtt, hanem, egy karom és egy lábam bizonyára, szépen keresztülgurulnak rajta. És amellet olyan szemtelenül nyikorog az ilyen öntözőkanna: pápápárr-pápápárr, hogy az ember dühbe gurul miatta. Nos hát, kedves fiam és zászlósom, ezt máskülönb, amúgy köznyelven gépfegyvernek hívják. Talán a legveszedelmesebb fegyver, melyet ebben a háborúban alkalmaznak. Sok ezer emberünk bánja. No és azt is elképzelhetitek, hogy mennél beljebb kerültünk abba az átkozott Szerbországba, annál szorosabbra kellett húznunk a nadrágszíjat, mert bizony alig akadt ott már harapni való. Még csak füstöltni való se volt. Nem volt ott más, csak levegő és még azt is akárhányszor jó lett volna átszűrni, mert olyan bűdös volt, mint nyár közepén egy sintértanya környéke. Ezek a tisztelt ellenségek, a szerb urak, úgy látszik egyáltalában nem óhajtották a halottakat eltemetni. Így aztán sokszor csak úgy feketéllett a mező a varjaktól és a keselyűktől, éjjel pedig rekedten üvöltöttek a farkasok. Legalább ezek gondoskodtak egy kicsit az elesettek eltakarításáról. Minket azonban

megborzongatott az éjjeli danájuk. Az ilyen fenevaddal még halóporában se legyen az embernek dolga. Áldottuk is mindannyian azt a napot, amelyen viszontláttuk a piros-fehér-zöld határpóznákat. Én, sajnos csak mint sebesült láttam őket viszont. A sebesülteknek különben Szerbiában előjogaik vannak: minden idegen beavatkozás nélkül belefulladásnak a saját szemetjükbe. Borzalmas egy ország az!

- Borzalmas bizony, kedves egészségedre! - szólalt meg ismét a zászlós, hogy egy új kortyra biztasson.

-221-

- Igen, igen, - vélte a kis hadnagy, - hallottunk szenvedéseitekről. De mindazonáltal kár, hogy a bitangokat ki nem irtottátok az utolsó emberig. Most aztán újra kezdődik a tánc. Hiszen sokat már nem csinálhatnak, mert nem lesz már sok hasznavehető emberük. De nekünk még épen elég vérünkbe fognak kerülni.

- Mondja csak, Kohut hadnagy úr, - fordult most a százados ehhez, - magának mi baja van? Hiszen olyan arcot vág, mintha azzal, hogy közibénk jött ma este, olyan vétket követett volna el, melyért nagynehezen várja az abszolúciót.

- Ugyanazt kell megállapítanom, - tette hozzá a vaskeresztes hadnagyocska, - úgy ül itt, mintha jég verte volna el a búzavetését.

- Hát akkor egyen hadikenyeret, - tanácsolta a százados szárazon, - rozskenyértől még senki se pusztult éhen.

Kohut hadnagy idegesen eltolta magától a pezsgőspoharat, hogy majd felborult.

- Nevethettek rajtam, - felelt kissé ingerülten. - Háborús históriákat mesélgettek egymásnak és amellet egészen elkanyarodtatok attól a tárgytól, mely nekem igazán fejfájást okoz.

-222-

- Igaz is, - hagyta helyben a százados, - Arnóti főhadnaggal való forró levesét gondolja.

- Hideg vagy forró, az nekem mindegy. Én tálaltam ki, helyt állok érte. Ha holnap reggel megjelennek a gondnok úr segédei, nekem kell kiállnom. Nem nektek. És én most igazán nem tudom, helyesen viselkedem-e vagy nem.

- Miért nem tudod, fiacskám, - gúnyolódott a százados, - hiszen nem vagy már csecsemő.

Kohut hadnagy szertartásosan válaszolt.

- Engedje meg a százados úr azt felelnem, hogy ebben az ügyben egyáltalában nem vagyok képes tréfálkozni.

- No, és miért nem?

- Mert az az úr tiszt volt.

- Egyelőre háború van, - felelt a százados, - és te sebesült vagy. Ő ugyan kérhet tőled elégtételt, de egyelőre nem kaphatja meg. Most számunkra nincsen kakasviadalok ideje. A becsületügyi tanács mindannyiatokat kivét a szentélyből. Most minden ember és minden élet a hazáé. Később, majd a békekötés után, veszekedhetek, lepuffanthatjátok vagy felnyársalhatjátok egymást.

- Százados úr szíves engedelmevel, ezt tudom. De bajtársaim azzal nem hoztak tisztába, hogy vajjon Arnóti főhadnagy úrral szemben tanúsított magatartásom kifogástalan volt-e. Mert arra nem érzem magamat feljogosítva, hogy a főhadnagy urat csak épen megsértsem. Én feltételeztem, hogy ilyen urat ilyen formában kell kezelni. És most jönnek, akik kijelentik előttem, hogy Arnóti István főhadnagy úr kitűnő ember és ezzel azt mondják, hogy ő a ti szemetekben teljesen alkalmas arra, hogy vitéz hadseregünk tiszt kardbojtját viselhesse.

-223-

Néhány pillanatnyi hallgatás következett. Mindenki gondolkozott a különös eseten és fontolóra vette, hogy mit is kellene Kohut hadnagnak válaszolni. Az első, aki szólásra jelentkezett, a vaskeresztes kis hadnagy volt.

- Uraim, ha én Arnóti főhadnagy helyzetébe képzelem magamat, hát ugyan elvinne az ördög mindenkit, aki tiszt becsületembe gázolni merészkednék. Mert én nemcsak katonája voltam hazámnak, hanem olyan dolgokat vittem véghez, amelyekkel kiérdemeltem a haza köszönetét. Ez pedig a katonatiszt számára: a becsület. Ha pedig engem a haza becsül, akkor nevetséges, hogy egyesek megtagadnassák tőlem a becsületet. Különben pedig, még ha nem is lenne katonatiszt, a becsület: becsület a civilistánál is.

Kohut hadnagy erősen köszörülte a torkát, mintha a szónokot félbeszakítani készülne. Ez azonban egy kézmozdulattal jelezte, hogy még nem végzett és tovább beszélt:

-224-

- Csitt, van még valami mondanivalóm. Ha pedig most a mi kedves bajtársunknak, Kohut hadnagy úrnak a helyébe gondolom magamat, akkor viszont neki kell igazat adnom. Ő annak a hagyományos szigorú felfogásnak alapján, melyet a katonatiszt családi becsületéről belénk oltottak, feljogosítva érzi magát megtagadni a tiszteletet attól, akire az apa ilyen családi multat örökített. Én azonban ezt a jogot csak béke idején érvényesíteném. Azt hiszem, egy velem történt példa élesen megvilágíthatja ezt az esetet.

- A századom egy napon utánpótlást kapott. Amint szemlélem az új embereket, feltűnik nekem egy szélesvállú, bikanyakú fickó. Homlokán egy vérpiros sebhely, melyről azonnal ráismertem.

Hiszen tudjátok mind, hogy mielőtt a háború ismét rámadta a tiszt kabátot, albíró voltam. Nos hát, ebben a minőségemben volt dolgom azzal az emberrel. Szent Mihály, gondoltam magamban, pont ennek az alaknak kellett az én századomba kerülni. Micsoda féreg! A szabadságvesztések egész hosszú sora tarkította a multját. Utoljára két esztendő telt el. A súlyos börtönbüntetés alól épen hogy kicsúszott.

-225-

- Nos hát, fekszünk az elülső lövészárkokban már másodnapja. Nem kaphatunk felváltást, mert az ellenséges tűzben lehetetlen hozzánk jönni, az összekötő árkok pedig még nem készültek el.

- Ellenben mi elkészültünk az ennivalónkkal és versenyt korgott a gyomrunk. Ekkor odajön ez a fickó az én fedezékembe, felém nyújtja a kezét és megszólít:

- Hát úgy-e szebb volt, hadnagy uram, mikor azt a két esztendőt rámdiktálta. Ott nem kellett koplalni, be is fűtöttek minden nap, szappannak és víznek sem voltam híján, no és attól sem kellett tartani, hogy agyonlyukasztanak.

- Bámulva néztem erre az emberre, aki a többiek jelenlétében ilyen nyíltan beszélt az elszennvedett büntetéséről. Mert én mindaddig kíméltem titkát és egy szót sem ejtettem el multjáról, mely őt a többi ember megvetésének tehetné ki.

- Így feleltem tehát neki: Hát akkor talán jobb lett volna, ha négy esztendőt diktálok magára, akkor nem kellene most itt feküdni a lövészárkokban, nem kellene velünk fáznia, koplalnia. És annak se lenne kitéve, hogy, amint maga mondja, agyonlyukasztják.

-226-

- Erre az ember felnevetett: Kezét a szívére, hadnagy uram, nem szívesen cserélné-e akkor ön is velem?

- Elképzelték az urak, milyen röhögés rengette meg erre a fedezéket.

- Nem, barátom, - mondtam, - ezt az előnyt már csak teljesen magának engedném át.

- No, elhiszem, hadnagy úr, - felelt, - hiszen csak egy kis tréfát engedtem meg magamnak. Ha az ember már koplal, hát legalább hadd röhögjön egy kicsit. Különben azért jöttem ide, mert a hadnagy urat meg akarom kérni, hogy mire besötétedik, hadd mehessek ki a lövészárkokból hátra, élelemért.

- Az lehetetlen - feleltem. - Hiszen nem jut keresztül itt mögöttünk.

- Én mégis azt hiszem, hogy lehet. Kérem, hadd próbálom meg.

- Ekkor magamban elgondoltam, hogy végre is nem nagy kár századomnak ezért a díszéért és ráhagytam: Nem bánom.

- Este, úgy tíz óra felé, hallom az embereimet éljenezni. A kiáltozás egyre közelebb hangzik. Kidugom a fejemet földváramból és néhány embert látok közeledni. Az egyik valami nagy terhet cipel a hátán.

-227-

- Az a fickó volt. Nagyon nevetett, mikor fedezékem előtt letette a nehéz zsákot:

- Egy kicsit súlyos volt, hadnagy úr, megizzadtam alatta, úgy tapad rajtam a ruha, mintha... uram bocsá!... megfürödtem volna.

- Elhittem neki sok vizsgálgatás nélkül. Az a zsák bizony megvolt vagy két mázsa.

- Siettünk is kipakolni. Volt benne kenyér, oldalas, kolbász, kávé, tea, cukor, mindenféle konzerv... elég, hogy még egypár napig tarthassuk magunkat.

- Az ellenség tüze pedig pokoli hangversenyt üvöltött és füttyült hozzá.

- Megsebesült? - kérdeztem emberemet.

- Nem, hadnagy uram, a hézagokon jöttem keresztül.

- Erre volt megint kacagás.

- Hát látta azokat a hézagokat?

- Nem láttam, hadnagy uram, de éreztem. És most jó étvágyat kívánok.

- No, az meg volt, neki is láttunk az elemózsiának. Mikor már jóllaktam és már egy jó bögre feketekávéval melengtettem a kezeimet, az emberem megint felbukkant mellettem és vigyorogva kérdezte:

-228-

- Evett a hadnagy úr?

- Ettem.

- Hát akkor hoztam a hadnagy úrnak még valamit.

- Azzal a zsebébe nyúlt és kivett egy ezredparancsot. Az állt benne, hogy másnap délelőtt 10 órakor a század harckészen rohamra indul.

- Szigorúan rászóltam: Mért nem adta át a parancsot rögtön; hiszen az fontosabb.

- Nem, hadnagy úr. Elolvastam. Láttam, hogy ráér. De a hadnagy úrnak meg a pajtásoknak a

gyomra, az nem ér rá. Aztán meg, a telt gyomor, jobban bírja ám az ilyen » Sturm«-ot, mint az üres.

- No jól van hát, barátom, - szóltam, - magának köszönhetjük, hogy most már koplalnunk nem kell. Hanem holnap reggel, Péter barátom, csakugyan agyonlyukaszthatják.

- Nem hiszem, - nevetett az emberem, - be vagyok gyakorolva a hézagokra. Mesélhetnének erről egyetmást mindazok a hatóságok, amelyekkel eddig dolgom volt. Még a vasrácsokon is, ha csak nem voltak nagyon sűrűek, ráakadtam egy kis hézagocskára és akkor másnap a Péternek már csak volt helye volt. Így van a golyókkal is, hadnagy úr. Megvan a tapasztalatom. Ha a hadnagy úrnak is lett volna már dolga vasrácsocskák mögött, ön is tudná a módját.

-229-

Az egész asztal kacagott az elbeszélésre és a zászlós, aki megint szükségét érezte valami mondásnak, megint elsőnek emelte poharát:

- Uraim, kedves egészségükre, éljenek a hézagok.

- Nem is olyan rossz, - nevetett a bosnyák százados, - hiszen alapjában véve ennél az asztalnál is ilyen hézagban tartózkodunk. Itt nem érhet bennünket semmi baj. No, de folytasd, hadnagy úr. Az a fickó mesésen érdekel.

A hadnagy cigarettára gyújtott és tovább beszélt:

- Másnap reggel csakugyan rohamra mentünk. Nem értem rá századom büszkesége után nézni, embereim élén kiugrottam a fedezékből és megkezdtek indiánus táncunkat járni. Fel, le, hoch, nieder, mint a dróton rángatott paprikajancsi. Épen megint egy földhányástól fedezve feküdtem és fürkésztem magam előtt a talajt. Még háromszáz méter. Hogyan tesszük meg, talány volt előttem. Különösen itt jobbról egy ellenséges gépfegyver állt, melytől oldaltűzet kaptunk. Még egy méter előre, és kaszálni kezdi a sorainkat.

- Ekkor valaki megkopogtatja a csizmám talpát. Odanézek és felkiáltok: Ember, megbolondult, fekdjön le. Mert térdenállva ott van mögöttem a Péter és azt mondja: Hadnagy úr, kérem szíves engedelmét, hogy elhozhassam azt a géppuskát.

-230-

- Nem-et ordítottam, de épen akkor közvetlenül előttünk lecsapott egy gránát és a robbanás forgószele elnyelhetette tagadó válaszomat, úgy hogy az emberem nem hallotta.

- Még egypár percig ott feküdtem, jól körülnéztem, de be kellett látnom, hogy alaposabb tűzérési munka nélkül lehetetlen tovább nyomulni. Kiadtam a parancsot és elkezdünk lassan visszamászni. Persze, fogcsikorgatva tettem. De kímélni akartam az embereimet.

- Így hátráltam vagy ötven métert, amikor jobbról, a vonalam előtt, fegyverropogást hallok a pokoli zajon keresztül. Odanézek és látom, hogy egy emberem körülbelül százötven méternyire előttünk fekszik és onnan tüzel a gépfegyverre. Előveszem a látsövemet, hogy megnézzem, ki volt itt annyira okosabb nálamnál, hogy száz métert előrehatolt, ahelyett, hogy ötvenet visszakúszott volna. Hiszen az a fickó valósággal rámpirít. Uraim, felismertem az esetlen alakjáról: a Péter volt, a Szelnár Péter, ahogyan a régi vallatásból ismertem a nevét. Az ördögbe is, hát csakugyan nem fog ezen az emberen a golyó?

-231-

- Megállást vezényeltem, majd ismét visszamásztunk az ellenség felé. Felkúsztunk nyolcvan méternyire, mialatt én szakadatlanul a Pétert figyeltem. Egyre közelebb jutottunk hozzá. Ő lassan, egyre tüzelve, a gépfegyverhez közeledett. Ott már régen felfedezték és kétségkívül toporzékoltak miatta. Velünk már nem is törődtek. Egész golyózáporukat órá irányították. Körülötte csak úgy pattogtak a földszilánkok. Egyszerre, a helyzet komolysága mellett is fel kellett kacagnom. A Péter kissé felemelkedik és megrázza magát, mint a kutya, mikor kijön a vízből. Aztán a kezével a szemét, száját törölgeti. Úgy látszik közvetlenül előtte csapott le egy golyó és telehányta sárral. Már azt hittem, eltalálták, de a következő pillanatban megint archoz rántotta a fegyvert és folytatta párbaját a géppuskával. Lövés lövést követ. De ő olyan gyorsan és olyan ügyesen mászik, hogy képtelenek a gépet utána igazítani.

- Ezáltal most mi is gyorsabban jutottunk előre. Már csak száz méternyire voltunk az ellenség előtt és levegőt csinálhattunk a Péternek, tűzünkkel rögtön elsimítván minden egyes muszkafejet, mely mutatkozott.

-232-

- Csak az a nyomorult gépfegyver, vagy amint a százados úr nevezi, az az átkozott öntözőkanna, az keservessé tehetette számunkra még ezt a hátralévő száz métert. Uraim, hiszen tudják, küzdelem közben az ember egykönnyen meg nem ijed, de ennél a rohamnál csakugyan megrémültem. Egyszerre ugyanis felhangzott egy ordítás, egy valósággal állati hang, amilyent ember csak az állati dühnek kegyetlen pillanataiban tud kiüvöltölni. Én és legénységem megszakítottuk a tüzelést. Mindnyájan hallottuk azt a vadul üvöltött hurrát és mindnyájunkat megijesztett a maga váratlan voltával. És most, uraim, valóságos csodát láttunk: a Péter felugrott, megmarkolta a forró puskacsövet, magasra emelte a puskatust és felfoghatatlan sebességgel nekiugrott a gépfegyver állásának.

- Hallottuk a muszkák ordítóását, lövéseket, de nem láttunk az egészből semmit, csak az a rettenetes üvöltő hurrázás hallatszott hozzánk. Azután a gépfegyver elhallgatott. Egy pillanatra halotti csend nálunk is, az ellenségnél is. Vajjon mi történhetett? Agyonütötték a Pétert, vagy lelőtték?

- Nem, uraim, láttuk, hogy valaki magasra emeli a géppuskát és fölfedezték, hogy a mi

-233-

Péterünk emelte a vállára. Így jött most, a kétmázsányi súllyal megterhelve, egészen lassan keresztül a mezőn, a mi vonalunk felé. Pajzsnak használta a gépfegyvert, golyófogónak, mely megvédte a hátát.

- Most kiadtam a parancsot, szabad volt az út, tehát fel, rohamra! Nem volt időm Péterrel törődni. Az orosz árokhöz érkeztünk, ember ember ellen harcolt, a felét leütöttük, a másik felét elfogtuk. A roham sikerült. Pár óra múlva elém lépett a Péter, jelentkezett és megkérdezett:

- Legyen szíves a hadnagy úr nekem megmondani, hogy mit csináljak a gépfegyveremmel. Az a holmi igazán nehéz ahhoz, hogy az ember, mint a bornyút, állandóan a hátán cipelje.

- Ekkor kezemet nyújtottam annak az embernek, egy katonatiszt kezét, uraim, és így szoltam hozzá: Péter, maga derék ember. Maga mindazok mellett, amit multja rejteget, meg fogja kapni a vitézségi érmet. Erről én, mint feljebbvalója, kezeskedem. A jövőben pedig, kedves Péterem, gondom lesz rá, hogy más életet kezdjen. Magában derék mag rejlik. Kár lenne, ha végleg elzüllene.

- Az ember derekasan megrázta a kezemet és felelt: Nekem is mindig ez volt a nézetem, hadnagy úr. Ime, uraim, ezt el kellett önöknek mondanom, mert ez még élesebben megvilágítja a helyzetet, mint Arnóti főhadnagy esete. -234-

A zászlós maga fogta a pezsgősüveget és ezúttal víz nélkül töltött.

- Uraim, - szolt, - tiszta bor van a pohárban. Ezúttal, ma este először, nincs benne víz. És én, mint ebben a körben a legifjabb, bátorkodom az idősebb bajtárs uraknak javasolni, ürítsük ezt Mihályfy hadnagy úr századának büszkeségére, a hézagpótló Szelnár Péterre.

Mindnyájan talpig ürítették poharukat, egy se volt ellenkező véleményen és miután ittak, megszólalt a százados:

- Most pedig, kedves Kohut hadnagy, járjunk már egyszer végére a dolognak.

A tisztek összedugták a fejüket, mindegyik kíváncsi volt, hogy mit lesz mondandó a legidősebb közöttük. A százados belefogott:

- Ha becsületügyi tanácsban elém kerülne ez az ügy, akkor a hadnagy úrnak - itt könnyedén meghajtotta magát Kohut hadnagy felé - azt kellene mondanom, hogy a hadnagy úr hazánknak komoly, nehéz napjaiban nem viselkedett bajtársiasan Arnóti főhadnagy úrral szemben. Mi mindannyian fegyverrel kezünkben, életünkkel védelmezzük a hazát az ellenséges túlerővel szemben. Egy sem tudja közülünk, vajjon a földanya nem holnap fogadja-e már mindörökre ölébe. Minekünk össze kell tartanunk, mint testvéreknek. És azt, aki velünk és érettünk helyt áll a haza védelmében, semmiért, soha becsmérelnünk nem szabad. Becsmérlés csak azt illetheti, aki gyáva, vagy aki megtagadja az engedelmességet. De valakinek a magánélete, amilyen volt, vagy úgy mint ebben az esetben, amilyen az apjáé volt: az addig, amíg a háború tart, teljesen közömbös legyen miránk nézve. És most a zászlós úr, ha úgy tetszik, kitöltheti a maradék pezsgőt, utána pedig indítványozok egy feketekávé. És ezzel a mai nap után pontot teszünk. -235-

Kohut hadnagy gúnyosan mosolygott:

- Tisztelet a százados úr felfogásának, de nem tudom magamévá tenni. Meg kell tehát engednie, hogy számomra ilyen családból származó ember mint tiszt ne létezzék.

- Ahogyan tetszik, - szolt a százados kurtán, - de tőlünk akkor ne kérjen több tanácsot. Ez elég élesen hangzott és az együttlét kedélyességének véget vetett. A másik három tiszt is egy véleményen volt ezredtársával. Egy kicsit fölényben is érezték magukat a cseh Kohut felett. Ez felkelt. Hirtelen sürgős dolga akadt, fontos megbeszélés, melyről majdnem megfeledkezett. Nagyon udvariasan és nagyon fagyosan elbúcsúztak egymástól és mikor eltávozott, a zászlós, akit a százados kis borjúnak szokott volt becézni, így szolt: -236-

- Egyáltalában különös, hogy ez a dolog miért izgatja épen olyan nagyon ezt a csehet.

- Csönd, - vezényelt a százados, - erről az ügyről többé egy szót se, a kávémat nyugodtan, kedélyesen akarom meginni. Csak sajnálom Arnótit, hogy a háború közepén ilyen kellemetlen ügybe ráncigálták bele. Mert Kohut hadnagy valószínűleg nem fog békén maradni. Lesz még ebből izgalom. Ha lenne egy ismerősöm, aki jó barátja Arnóti főhadnagynak, elküldeném hozzá és megüzenném neki, hogy ne sokat törődjön a dologgal és hogy mi, a deutschmeister ezred tisztjei, akik közt szolgált, őt mindamelllett derék, tehetséges bajtársnak tiszteljük, aki minden tekintetben méltó a tiszti kardbojtra, sőt aki a tisztikarnak díszére válik.

XII.

A »Bulwark« angol páncélos cirkáló teljes erővel felfodrozta az ellene szegülő Atlanti-oceán sűrű vizét. Kürtőinek vastag füstzászlója összekeveredett a piszkos köddel, mely egybeszótta a vizet és az eget. -237-

Fenn a parancsnoki hídon állt sir Robertson, olajos egyenruhában, csuromvizesen. Mellette a többi szolgálattévő tiszt.

Néhány óra múlva látniok kellett Southampton világítótüzeit. Bár ma, ezen az éjszakába olvadó napon, nem volt könnyű őket a ködön keresztül megpillantani. Nem messze tőlük felbukkant egy angol hajóraj.

Szikratávíró segítségével érintkeztek. Figyelmeztették sir Robertsont, mint első tisztet, hogy Havre kikötője előtt már mutatkoztak német tengeralatti naszádok, a »Bulwark« tehát legyen résen.

Sir Robertson közölte a hírt a többi tiszttel, ezek pedig tovább adták a legénységnek, hogy most, amikor már közelednek a csatornához, mindenki kettőzött figyelemmel vizsgálja a víz színét.

- Ezek az átkozott németek! - szólt az első tiszt mellett álló jelzőtiszt.

- Miért - kérdezte sir Robertson lakónikusan.

- Alig hihető. Hallatlan szemtelenség, hogy ilyen másodrendű tengeri hatalom azzal az ő maroknyi tengeralatti naszádjával keresztül merészkedik a csatornán.

- Látja, hogy megteszik - felelt sir Robertson. - És mi a kezünkbe vehetjük a szemünket, hogy megelőzzük a támadást. Mert ezek a németek, úgy látszik, a flottájuk rövidségét megtoldják támadó lépéseik sebességével és vakmerőségével. El szeretném kerülni a tengeralattjáróikkal való ismeretséget.

A zászlótiszt nem tudta, hogyan értse ezeket a szavakat. Hiszen ez majdnem úgy hangzott, mintha sir Robertson az átkozott németek pártján állna.

- Nem értem önt, uram, - felelt, - én mindig úgy véltem, hogy egy angol tengerésztiszt nem fél a világon semmitől.

- Csak attól, hogy elsülyed - válaszolt sir Robertson még nyugodtabban, mint eddig.

Ez a válasz pedig a zászlótisztet még jobban összezavarta. Talán afféle borsos tréfa volt ez, amelyeneket a vén tengeri véreb egyszer-másszor megeresztett?

- Jól van, - szólt, - egykönnyen a németek előtt még el nem sülyedünk. Ha lőtávolba kerülnek, olyan hamar összelövöldözzük őket, hogy végre is alaposan kikergetjük ezt a felfuvalkodott népséget vizeinkből.

- Hogy mondhatilyent - felelt sir Robertson. - Hiszen magának egészen hamis fogalma van a német flottáról. Nem lesz olyan könnyű azt úgy összelövöldözni, amint maga gondolja. Nekik is vannak ám páncélos hajóik, ágyúik legénységeik, akár csak nekünk. Nem hallott ön semmit az »Emden«-ről? Lássá, ez német munka. Elég dolgot adott nekünk. És ön komolyan gondolja, hogy ilyen derék hajókat, amelyeknek ilyen halálmegvető személyzetük van, egy-kettőre össze lehet lövöldözni? Ha önt az a szerencse találja érni, hogy résztvehet egy tengeri ütközetben Anglia és Németország közt és ha abból ép bőrrel jut partra, kezeskedem, hogy ifjú évei mellett is hirtelen meg fog őszülni és hogy idegei mindörökre fel fogják mondani a szolgálatot. Mert az aztán nem hadgyakorlat lesz ám, amilyent már egynéhányat végigcsinált. Én a japán tengernagy fedélzetén résztvettem az oroszok ellen Tsuzima előtt vívott csatában. Igaz, hogy az oroszok rosszul lőttek és a legénységük nem sokat ért, de azért a mi zászlóshajónkon mégis úgy éreztem magamat, mint a pokol tornácán. Széjjellőtt kazánok perzselő gőze leszedte a bőrt az ütegfedélzet legénységéről. Vértől kezekkel, összeégett arccal, fájdalmukat belebömbölve az ágyúdörgésbe, kiszolgálták ütegeiket és egyik gránátot a másik után röpítették az ellenség felé. A víz behatolt. Épen középen. Önkéntesek elő. Saját testükkel tömték be a páncéllemez szakadékát, amíg a hajóácsoknak sikerült a meglékelt kamrát vízhatlanul elzárni. A szakadék előtt álló eleven bástyát pedig, pár tucat derék embert, ki kellett szolgáltatni a halálnak. Benn maradtak. Nem tudtak kijönni. Hőstettükért ott a hajón, minden mentés lehetősége nélkül, kellett megfulladniuk. Akar még többet hallani? Elmenne az étvágya a mai vacsorától. De sokkal különbül akkor se lesz, ha a németekkel kell majd megütközni. Legyen szíves tehát a jövőben az én jelenlétemben több tisztelettel beszélni olyan ellenfélről, akit utóvégre még nem bírtunk le és aki nagy bátorságának már számos próbáját adta. Hiszen ránk nézve kétszeres megtiszteltetés lenne, ha ilyen ellenséget csakugyan legyőznénk.

- Hát ön nem hisz Anglia győzelmében?

Erre sir Robertson a parancsnoki híd páncélkorlátján keresztül a vízbe köpte bagóját és olyan különös tekintettel nézett a kérdezőre, hogy ez elfordult és jónak látta a közös szolgálat hátralévő ideje alatt sir Robertson minden további kérdéstől megkímélni. De amikor később ott horgonyoztak a southamptoni kikötőben és a tisztek összeültek vacsorázni, nem tudott a kísértésnek ellentálni és tisztársainak olyan beállításban beszélt el sir Robertson szavait, hogy úgy hangzott a dolog, mintha a »Bulwark« első tisztje egyenesen a németekkel tartana. A parancsnoknak azonban nem mert erről szólni senki, mert Robertson első tiszt volt és utóvégre olyan formában mondhatta meg a véleményét, amint neki tetszett.

A legtöbb angol tiszt, aki hallott Robertson szavairól, nevetett ugyan és azt mondta, hogy az öreg fél már a puskapor szagától, hanem azért jól tudták ők is, hogy ami előttük áll, bizony borzalmas, félelmesen véres munka lesz. Egy kicsit rettegett is attól mindegyik.

Másnap Robertson megint partra szállt. Az angol kikötőváros csúnya volt, piszkos, szénsalaktól feketéllő utcáival. Egy személyszállító gőzös, mely mellett el kellett haladnia, fogoly német matrózokat hozott. Megállt, hogy szemügyre vegye a kékruhás fiúkat.

Milyen mások, mint azok az angol katonák, akiknek sorfala közt végig kellett haladniuk. Ezek a németek derült tekintettel, nem is foglyok módjára nézelődtek szét a Tommy Atkinsek között. Robertson hallotta, amint mulattak egymás közt az ángliusokon.

- Rajta csak, hősöcskék, - szólt egy német fő kormányos egy angolhoz, aki szidalmazta, - minket, néhány embert itt csak megtréfálhattok. De várjatok csak, majd amikor a császáruk fog itt kiszállni, attól majd megtanultok keztyűbe dudálni.

Az angol csak annyit értett belőle, hogy »Kaiser« de erre is már puskatussal felelt. Mert a császár neve vörösposztó volt nekik. Azt megtették számukra világ zsarnokának. Egy második Nérónak állították be őt az angol újságok, amelyek mindennap kitaláltak rá valami hazug utálatosságot, valami képzelt kegyetlenséget, úgy hogy már ő volt az angol kisdedek mumusa. »Jön a császár!«

-243-

- Igen, igen, - gondolta sir Robertson és tovább ment, - el fog jönni. Ne legyen gondotok rá. Csakhogy nem a gyerekeknek, hanem a férfiaknak, azok közül is a legnagyobbaknak, a legfőbbeknek fogja a nadrágját kiporolni. Elég soká tűrtem ezt a fajtát, ezt az utálatos féregnépet.

Az utolsó szavakat már majdnem hangosan mondta és maga is megijedt vigyázatlanságán. Valaki meghallhatta volna.

Ekkor hangos kiabálást, szitkozódást, lármát hallott maga mögött. Visszafordult és látta, hogy angol katonák a csőcselékkel versengve kémeeknek kiáltanak ki és durván szidalmaznak néhány polgári öltözötű németet, akiket ugyancsak az a gőzös hozott mint foglyokat. Látta, amint egy vénasszony, anélkül hogy a katonák meggátolták volna benne, az egyik német embert arcul ütötte. Az angolok hangosan röhögtek hozzá. A hárpia olyan nagyot ütött, hogy a németnek eleredt az orra vére. Jól öltözött, intelligens külsejű öreg ember volt. Botra támaszkodva, nehézkesen cipelte magát tovább. De az az ütés, mely őt érte, úgyszólván csak jeladás volt a tömegnek. Most már mindenfelől ütlegettek valamennyi fogoly németet és az angol katonák még az ujjukat sem emelték fel védelmükre.

-244-

Erre már képtelen volt magát tovább türtőztetni. Visszament és a megtámadott németek, meg a fenyegető néptömeg közé ugrott. Hangosan rajok kiáltott:

- Elég, vagy közétek lövetek.

Rögtön csend lett. A katonák tisztelegtek, mihelyt látták, hogy magasrangú tengerésztiszt van dolguk.

- Mi történt itt - kérdezte az egyik Tommytól.

- A németek szidalmaztak minket angolokat.

Az öreg úr, akinek még mindig vérzett az orra, elébe állt, udvariasan meghajtotta magát és folyékony angol nyelven így szólt:

- Engedje, uram, kijelentem, hogy közülünk egy sem mondott ki egy szidalmazó szót. Minden ok nélkül támadtak meg és ütlegettek bennünket. Őszintén megvallom, uram, én tizenkét év óta élek egy angol gyarmaton és, bár német vagyok, megszerettem Angolországot. De amit az utolsó időben kiállottam, az leírhatatlan. Úgy tekintenek bennünket, mint egy csomó kitagadottat, akin kitölthetik a mérgüket. Istenem, mi lett az angol népből.

Sir Robertson a sapkájához emelte a kezét, szalutált és így szólt:

- Nagy sajnálkozással láttam az esetet. Higyje el, uram, vannak még angolok, akik másképpen gondolkoznak. Intézkedni fogok, hogy ezeket a katonákat, önöknek elégtételül, megbüntessék.

-245-

Azután a feszesen előtte álló Tommykhöz fordulva:

- Parancsaitok ellenére a legnagyobb mértékben meggondolatlanul viselkedtetek. Amit pedig nekem elmondtatok, az nem igaz. Magam meggyőződtem róla, hogy hazudtatok. Mihelyt a foglyok elvonultak, követtek engem a kikötő parancsnokához.

Nem mertek válaszolni. Ő pedig feszesen és szótlanul ottmaradt előttük, amíg az utolsó fogoly is elhaladt. Akkor sorakoztatta az embereket, vállhoz a fegyvert és élükre állva vezette őket a parancsnokságra.

A parancsnoknak nagyon kellemetlen volt a dolog. Ismerte ezeket az eseteket, amelyek naponta megisméltődtek, anélkül, hogy angol részen eddig valaki tiltakozott volna. Ez ma először történt. Mért is vitte az ördög épen arra a »Bulwark«-nak ezt az első tisztjét.

A katonákat legszívesebben elbocsátotta volna egy megrovással, de sir Robertson olyan arcot vágott, hogy a parancsnok elszégyelte magát majdnem egyenrangú tisztársára előtt és mégis csak szigorú zárkába vitette őket. Amikor azonban ki volt mondva az ítélet, így szólt Robertsonhoz:

-246-

- Az elzárt legénység nem lesz önnek nagyon hálás. Tisztelni kell embereink dühét minden ellen, ami német. Ez elnézést érdemel.

- Sajnálom, uram, - felelt Robertson, - de nem osztom az ön véleményét. Védtelen foglyokat a csőcseléktől bántalmazni, sőt ütlegetni hagyni, ez ellenkezik a népjog rendelkezéseivel.

A parancsnok görcsösen rángatózott, mint egy megtaposott hernyó. A pokolba kívánta szeretett tisztársát. Mégis védekezni próbált:

- A népjog rendelkezéseit előbb a németek szegték meg. Nekünk tehát nem kell most már ahhoz tartanunk magunkat.

- Ezzel a felfogásával is szemben állok, parancsnok úr. Azért, mert az ellenfelem csirkefogó, nekem még épenséggel nem kell szintén azzá lennem. Már pedig az ön szavai körülbelül erre lyukadnának ki. Én eddig angol létemre még mindig előkelő gondolkodásra és tisztességes eljárásra törekedtem. Másra akar most oktatni?

- Sajnálom, sir Robertson, - felelt a parancsnok, - hogy beszélgetésünknek ennyire éles fordulatot ad. A háború mindnyájunkat idegessé tesz. -247-

- Mi öreg katonák nem vagyunk alávetve az ilyen divatnyavalyának.

- De ön nagyon izgatott, sir Robertson.

- Szeretném látni, milyen izgatott lenne ön, ha Németországba kerülne mint fogoly és ott ilyen gyalázatos bánásmódot kellene elviselnie. Akkor igaza lenne, ha követné lapjaink példáját és hún csordának nevezné a németeket. Rosszabbaknak dicsőséges szövetségeseinknél: a kozákoknál.

Az utolsó mondást gúnyos nevetéssel, dühös, szatirikus arckifejezésénél kísérté Robertson. A parancsnok nagyon kényelmetlenül érezte magát, de hogy mégis némi tisztességgel vonuljon vissza, még a következőket mondta:

- Uram, ha ön újságokat olvasna, megtudná belőlük, hogy a mi foglyainknak Németországban sokkal rosszabb a dolguk, mint a németeké nálunk.

Erre Robertson felkacagott:

- Hiszen ön ostobaságokat beszél. Ha ezért felelősségre akar vonni, rendelkezésére állok. Amit most mondott, azt ön maga sem hiszi. Mint tengerésztiszt, olvastam útközben semleges lapokat. Teljesen tárgyilagos és pártatlan közleményeikből ismerem a helyzetet. Ha parancsolja, elküldöm önnek ezeket az újságokat, mihelyt visszamegyek a fedélzetre. Amit ön mondott, annak ugyanis épen az ellenkezője áll. Azt hiszem, csak előnyére válhatna, ha meggyőződnék róla, hogy a mi nagy angol lapjaink milyen hazug módon ráncigálnak a sárba egy tisztességes gondolkodású ellenséget. Ajánlom magamat, parancsnok úr. -248-

Szólt, fejébe csapta sapkáját és elhagyta a hivatalt. Azzal tisztában volt, hogy most a parancsnok személyében egy meglehetősen befolyásos és elkeseredett ellenséget szerzett magának. De ez neki most mellékes volt. Egy hónappal ezelőtt még bizonyára óvakodott volna így eljárni. Akkor még további előléptetést remélt, hajóparancsnoki rangra tartott igényt. De ez most mind a múlté volt. Most csak egyetlen egy gondolata volt: a háború.

Az a háború, melyet most egymaga akart megvívni az angol nemzet ellen. Az a háború, mely végre módot nyújtott neki, hogy azt a becsületes nevet, melyet egykor egy menthetetlen cselekedetével maga becstelenített meg, régi ragyogásában visszanyerje. Csakis ezért élt tovább. Csak az a remény tartotta mindezideig az élők között, hogy valamikor talán még alkalma nyílik, a világ és önmaga előtt becsülettel kiérdemelni a halált. -249-

Most leszámolt mindennel. Reá nézve mellékes volt, hogy mit érhet el, mit vívhat ki még magának. Hanem az ő vére... az ő megújult élete... fiatal és hős tiszt, mint ő... azt fosztotta meg nevétől, azt fokozta le tetteivel, az talán csak nagy nélkülözések árán tudta elérni, amivé lett.

Azon segítenie kellett és segíteni akart. Arra pedig csak a becsület teljessége képesítette. Feleségére gondolt, fiának anyjára. Igyekezett magának róla képet alkotni. Bizonyára megvénült és megöszült. Megőrlötte a fiáért való gond. De azért mégis lehetővé tette, hogy tiszt lehessen.

Gondolatai hirtelen elakadtak egy ponton. Mintha ez a külföldön eltöltött utolsó huszonkilenc esztendő egy lobbanással semmivé lett volna. Angol tengerészegyenruha helyett régi ezredének parádés kabátjában látta magát. A régi tiszt egyenruha. Ez hirtelen alapot adott gondolatainak.

A fiából tiszt lett. Ezt mint megdönthetetlen tény tudta az újságok közleményeiből. És mégis lehetetlenségnek tűnt fel előtte. Képtelenség, a fia egy... a vére egy... egy - erőszakot vett magának, hogy mégis csak kimondja azt a rettenetes szót - egy hazaárulónak... és tiszt és a király személyes szolgálatában áll. -250-

Dühösen toporzékolt a járdán, úgy hogy az emberek ijedten elkerülték. Azután élesen felkacagott és gyors léptekkel tovább ment. Ezen senki sem segíthet. Amit megtett, rajta ragad, amíg a király szava le nem törli róla. De ő meg fog szólalni...

A királynak most kellett kézhez venni azt a levelet, melyet a bécsi amerikai nagykövetség útján hozzá juttatott. Kitekintett a kikötő vizére. Kémények és árbocok erdején keresztül kereste a »Bulwark«-nak messze kinn horgonyzó páncéltömegét. Ott feküdt a hajóóriás. Készen Németországnak nekirontani, mindent elpusztítva, ami toronyágyúinak és torpedóinak működési körzetébe kerül.

Az angol admirális parancsa talán már holnap kirendeli őket az Északi-tengerre. Ott pedig a

tengerészeti lord rendelkezése szerint halált és pusztulást kell a hajónak vinnie mindenfelé.

Sir Robertson csendesen nevetett és most már egészen nyugodtan megtömte a pipáját. Miután rágyújtott, bement a kikötőből a városba ebédelni.

-251-

Dél felé lehetett, mikor befordult az egyik főutcába. A rikkancsok ellepték a járdát és éles hangon ordítottak valamit, ami a mindennapos angol szenzációkkal ugyancsak furcsa ellentmondásban állt. A tömeg összefutott és nem hitt a fülének. Jóformán verekedtek a lapokért, melyeknek első oldalán vastag betűk hirdették:

»Német cirkálók bombázzák Scarborought.«

- Halló, - gondolta sir Robertson, - ez már aligha hazugság. - Tényleg, ez nem lett volna az ő hazudozási módjuk szerint. Vett egy újságot, bement a legközelebbi vendéglőbe, megrendelte az ebédet és olvasott. Szorosan szeme elé emelte a lapot, nehogy valaki meglássa megelégedett, örvendező mosolygását.

Azután összehajtogatta az újságot, végignézte a jelenlevő angolokat, akik mind izgatottan, rémülködve beszéltek meg a hihetetlennek hangzó eseményt, és ezt mormogta: Jön a császár.

Nem maradt egyedül az asztal mellett. Sokan voltak a helyiségben. Néhány kereskedő igen udvariasan köszöntötte és az asztalához telepedett. Kétségkívül nagy megtiszteltetésnek tekintették, hogy egy asztalon ehetnek egy magasrangú tengerésztisztel. Ő közömbösen evett és hallotta, amint halkan Scarboroughhról beszélgettek. Az egyik hozzá fordult:

-252-

- Bocsánat, uram, ha zavarom. De ön talán az egyetlen, aki felvilágosíthat bennünket arról, amit az újságok közölnek. Nem méltóztatik-e ezt a német tengeri támadást újságíróink képzelőtehetségének számlájára írni?

Kissé elmosolyodva felelt Robertson:

- Hát az igaz, hogy a mi lapjaink sok képzelőtehetséggel vannak megáldva.

- Nekem is ez a véleményem, - felelt az angol kereskedő, - és épen ezért nem hiszem, hogy német cirkálók lennének oly vakmerőek, hogy bombázzanak angol kikötővárosokat.

- Miért ne?

A kereskedő és barátai csodálkozva néztek Robertsonra. A kereskedő végre megszólalt:

- De hiszen épen ön mondta az imént, hogy a mi lapjaink sok képzelőtehetséggel vannak megáldva.

- Persze, uraim, mert minden, amit belőlük eddig megtudtunk, ellenkezik a valósággal.

- Ellenkezik a valósággal? Hát ön másképpen tudja?

- Természetesen - mondta Robertson, hosszan nyújtva a szót és utána nagyot húzva pipájából, melyre, befejezván étkezését, épen most gyújtott rá. - Különben nem beszélnek így. Tisztnek nem szabad könnyelműen dobálódzni a szavakkal.

-253-

- Hát ön nem hisz flandriai győzelmeinkben és flottánk sikereiben az Északi-tengeren?

- Megfelelek önöknek, uraim. Ami lapjaink azt jelentették, hogy az oroszok útban vannak Berlin felé, tényleg pedig csak mint foglyok érkeznek oda. Igaz, hogy százezrével.

- Milyen számot mondott, uram?

- Néhány százezer, uraim. A többi orosz, aki még nincs elfogva, valahol Lodz és Varsó körül fekszik. És tovább nem is fognak jutni. Ami pedig a franciákat illeti, hát Joffre tábornok ugyan ég a vágytól, hogy kiüzze a németeket az általuk megszállt francia tartományokból, de hát nincsenek meg a hozzávaló katonái. Az igazság az, hogy francia is már egypár százezer ül Németországban mint fogoly. Belgiumról, uraim, mely mint német tartomány már német közigazgatás alatt áll, talán szólnom sem kell. Az a mi expedíciós seregünk, melyet Belgium segítségére küldtünk, ezidőszent felénél is kisebbre összeolvadva fekszik az Yser-csatorna előtt és nagy kérdés, nem lenne-e okosabb, ha hazajönne Angliába. Mert nekünk idehaza nemsokára nagyobb szükségünk lehet katonákra, mint Franciaországban.

-254-

A kereskedők rémülködtek. Hisz ez még sokkal rosszabb volt, mint ahogy akárki elgondolta volna.

- Hát ön azt hiszi, hogy a németek átkelnek Angliába?

Sir. Robertson vállait vonogatta:

- Uram, háborúban mindenre készen kell állni. Hiszen önök épen most olvasták, hogy a németek, noha hajóhadunk, melyet immár húsz év óta van szerencsém szolgálni, a világ leghatalmasabb flottája, ma reggel mégis eredményesen bombáztak néhány angol kikötővárost.

- Hát ez az ön nézete szerint csakugyan megtörtént?

- Egészen bizonyosan.

- Akkor nem értem flottánkat. Bocsásson meg, uram. Hát minek van annyi hajónk?

- Erre már engedje el a választ - szólt Robertson. - Mi megteesszük a kötelességünket és ez önnek legyen elég.

- Hallatlan - kiáltott a kereskedő. Anélkül hogy sir Robertsonnal törődött volna, megvitatta barátaival, hogy milyen rosszul vezetik az angol flottát. Sir Robertson felkelt és elment.

-255-

Megundorodott ettől a környezettől. Ettől a nagyzó kalmárszellemtől, mely aranyaival, amelyeken páncélos hajókat épített és tart fenn, az egész világon uralkodni akar. Fenntartja pedig olyan legénységgel, melyet a földkerekség minden országából szed össze. Úgy mint annak idején a kalózok, akik ugyancsak így verődtek össze, hogy a tengerek rémei legyenek.

Sir Robertson visszament a kikötőhöz, beült egy csónakba és kieveztetett a »Bulwark«-hoz. A kis ladik megállt a hajó falánál, úgy álltak egymás mellett, mint egy kis dióhéj egy ősvilági szörnyeteg mellett. Vastag páncélbőr fedte ezt a szörnyeteget, tengerek rémét, mellyel senki sem bírhat.

És mégis!... Egy magános ember állt ott a fedélzeten... első parancsnoka a páncélos óriásnak... És számára nem volt a »Bulwark« más, mint egy díszes, dicsőséges koporsó...

XIII.

-256-

Három napot és három éjszakát vett igénybe az Arnóti István számára végtelennek tetsző utazás a sebesültszállító vonaton. Sok állomáson megálltak. Mindenütt várta a vonatokat a lakosság. Ételt, italt, dohányt, ajándékokat hozott a sebesülteknek. Mindenki igyekezett fájdalmukat enyhíteni. Arnóti István minden egyes állomáson megpróbálta, nem juthat-e valami gyorsabb alkalmatossággal tovább. Az állomások katonai parancsnokai szívesen lettek volna a király futárjának segítségére, de nem volt rá lehetőség. A sínek alig bírták a szállítmányokat a harctér felé és a harctér felől. Gépkocsi sem volt kapható. A főhadnagy türelmetlensége mellett is kénytelen volt beletörődni a változhatatlanba és azzal vigasztalódott, hogy hiszen sebesült állapotban úgy sem tehetne még szolgálatot, a karja pedig épen úgy gyógyul itt útközben, mint otthon valamelyik kórházban.

-257-

Igaz, hogy valami nagy kényelemről szó sem lehetett. Aki egypár órára ki akart nyújtózkodni, annak meg kellett várnia, míg rákerült a sor. Akkor lefekhetett a kocsi padlójára, az útitársak lábaihoz, minden kocsiban kettő fért el, szalmára és takarókba ágyazva. A többi pedig vigyázott, hogy az alvókat valahogyan fel ne rugdossa. Mindössze négy óráig tartott ez a pihenés, de elég volt ez is, mert az emberek már hozzászoktak és sem a zakatolás, sem a rossz levegő, sem a többiek beszélgetése meg nem zavarta álmukat.

Még ezek boldogak voltak a súlyos sebesültekhez képest, akik a kórházakká alakított teherkocsikban voltak elhelyezve, szalmaágyon két sorban fekvé egymás mellett. Mozdulni sem tudtak, ember ember hátán feküdt, fájdalmukat panasz nélkül túrték és ha valamelyik egyszermászor mégis felsóhajtott, megsajnálta a többi, mert tudta, hogy szenvedései túrhetetlen fokra hágtak.

Végre mégis Bécsbe érkeztek.

Ott, ahol máskor a megérkező utasok árja szokott a pályaudvarról kihömpölyögni, most hosszú sorban álltak a hordágyak, mellettük orvosok, ápolónők, szanitéckatonák, lenn az északi pályaudvar alatt pedig a szokásos autók, fiákeres és szállodai omnibuszok helyett a betegszállító kocsik sorakoztak. A nézőközönség megilletődve, csendben nézte, hogy mint szállítják el a hordágyra fektetett sebesülteket. Hányan vártak ott, belebámulva minden fiatal arcba, melyet eltorzított a fájdalom és a nélkülözés, remélve, hogy egy régóta hírt nem adott kedvesüket fedezik fel az érkezők között.

-258-

Milyen gyötrelmeket szerzett ez a háború. És mégis mindezeknek a szenvedőknek milyen könnyű volt most a szívük. Az édes haza fogadta őket ismét gyengéd karjaiba, elfeledtette velük minden fájdalmukat és egy se volt köztük, aki a megérkezés pillanatában hálaimát ne rebegett volna. A kórház valóságos mennyország volt számukra. Ott levetették róluk egyenruhájuk rongyait, gondosan, alaposan lefüröszötték róluk a piszokréteget, mely egész testükre rárakódott, az összekuszált, elvadult hajjat, szakállt megnyírták, megmosták, megfésülték, éhségüket, szomjúságukat csillapították. Csöndesen feküdtek most tiszta, puha ágyaikban. Körülöttük az orvosok, akik minden tudományukkal igyekeznek a háború ütötte sebeket meggyógyítani. Ágyaik mellett jószívű nők, akik gyengéd kézzel enyhítik fájdalmaikat.

-259-

Arnóti Istvánnak a pályaudvaron jelentkeznie kellett az inspekciós orvosnál, azután hazamehetett. Otthon már napok óta várták, egynehányszor a pályaudvarhoz is kimentek, hátha jön. Aztán feladták és türelemmel odahaza várakoztak. És most végre itt volt. Belépett. Soványabb lett. Arca sápadt. Karja felkötve. Anyja, menyasszonya ágyba akarták fektetni. De ő nevetett:

- Hiszen már meggyógyult. Csak azt sajnálom, hogy olyan késő van. Különben mennék a burgba, a királynál visszajelentkezni.

Másnap ez is megtörtént.

A főhadsegéd fogadta. Közölte, hogy a király beszélni akar vele és hogy egy segédtszt fogja meghívni az audienciára.

Menyasszonya örült és boldog volt, hogy könnyű sebével még jó ideig nála kell maradnia.

- Oh, édes, milyen szép lenne, ha karácsonykor még idehaza lennél.

- Ne mondj ilyent, Hédikém. Minden nap, melyen el vagyunk vonva a haza szolgálatától, elveszett. Minden emberre szükségünk van a fronton.

Vacsoránál a gondnok elmondta, hogy milyen izgalomba ejtette balesetének híre az egész családot.

- Csak a Hedvig - szólt anyja - maradt bátor. Mi többiek már azt hittük, hogy örökre elvesztettünk téged.

- No, nem sok hiányzott, kedves anyám - felelt - és bizony nem ülnék most itt. A kozákok golyói hajszálnyira füttyültek el a fejem mellett. Ha eltalálták volna készülékem kormányát, széjjelzúztam volna magamat.

Mindent el kellett mesélnie. Menekülését a hínáron keresztül, a galíciai parasztvískó feltalálását és különösen azt az emlékezetes lovaglást a német dzsidásokkal az orosz vonalakon keresztül.

A gondnok szemei ragyogtak, élénk szelleme elébe varázsolta a kalandos helyzeteket.

- Kedves Istvánom, - szólt, - mikor hírül vettük, hogy megérkeztél a főhadiszállásra, azt úgy megünnepeltük itt, anyádnál, mintha karácsony lett volna.

*

Aznap este a bécsi amerikai nagykövetség levelet kapott a marseillei amerikai konzultól...

»Az Egyesült-Államok nagykövetének

Bécs.

Igen tisztelt Nagykövet Úr!

Mai napon megjelent nálam William Robertson, az Egyesült-Államok polgára, aki ezidőszerint az angol tengerészet szolgálatában áll és átadta nekem az ide mellékelt két okiratot, mely le van zárva, le van pecsételve, szürke lenborítékba van burkova és következőképen van megcímezve:

I.

Ófelségének

I. Ferenc József

Ausztria császáranak és Magyarország apostoli királyának

Bécs.

Szigorúan bizalmas, személyes ügy. Sem az udvari titkárság, sem az udvarnagyi hivatal által fel nem bontandó.

II.

Nagyságos

Arnóthy Mária századosnénak

Bécs.

Az utóbbinak közelebbi címét Robertson úr nem tudta megjelölni és kéri a nagykövetséget, hogy azt megtudakolni szíveskedjék. Fia állítólag mint repülőfőhadnagy a császár és király személyes szolgálatában áll.

Kérek a két mellékelt levél kézbesítéséről elismervényt, hogy azt Robertson úrnak, ha hajója ismét érinti Marseillet, bemutatthassam.«

*

A nagykövet megnézte a két levelet és titkárához fordult:

- Kérem, igyekezzék megtudni Arnóti Mária századosné lakcímét. Ha megvan, kérek egy küldöncöt.

Másnap délelőtt Arnóti Istvánt a királyhoz rendelték kihallgatásra. Mikor az előszobában sorját várta, odaérkezett az amerikai nagykövet. Csak futólag nézett a férfias megjelenésű emberre és tovább beszélgetett egy tábornokkal, aki elmondatta magának az orosz front mögött szerzett tapasztalatait. Ez azonban persze nem volt egyedüli hallgatója, hanem megfelelő távolságban körülállta őket a többi jelenlévő is.

Az amerikai nagykövetnek is feltűnt a csoport és mivel ő is érdeklődött háborús epizódok iránt, tehát ő is közelebb lépett, meghallgatni, amit ez a fiatal tiszt elbeszél. Épen akkor egy mellette álló magasabb miniszteri tisztviselő így szólt egy udvari szolgálatban álló úrhoz:

- Arnóti főhadnagy úrnak kétségkívül kedvezett a szerencse.

A nagykövet meghökkent.

- Bocsánat, uraim, - fordult a miniszteri tisztviselőhöz, - az a sebesült tiszt, akinek az elbeszélését hallgatjuk, talán Arnóti főhadnagy úr?

- Igenis, uram, - volt a válasz, - az az úr, aki ott őexcellenciájának épen az orosz front áttörésénél átélt nyaktörő kalandját beszéli el, csakugyan nem más, mint őfelsége futárja, Arnóti István repülőfőhadnagy úr.

- Köszönöm szépen.

A nagykövet engedelmet kérve, keresztülment a körülállók sorfalán, üdvözölte a tábornoikat, azután Arnóti Istvánhoz fordult.

- Engedje meg, főhadnagy úr, hogy egy pillanatra félbeszakítsam. Van egy megbízásom, mely az ön édesanyjához vezet és nem ismerem lakcímét.

Arnóti nagyon csodálkozott, hogy mi dolga lehet a nagykövetnek az ő édesanyjánál, de megmondta lakásuk címét.

A nagykövet meghajtotta magát és visszavonult. Mint diplomata, ő ment be elsőnek a királyhoz. Csak azért jelentkezett kihallgatásra, hogy megbízásának eleget téve, személyesen adja át mr. William Robertson amerikai polgár levelét az uralkodónak. Ezzel ugyan meglehetősen sokat engedett meg magának, de mint lelkiismeretes követ, pontosan meg akart felelni megbízója óhajának és azzal tisztában volt, hogy a levelet csakis így juttathatja egyenesen a király kezébe.

-264-

A király megkérte a nagykövetet, hogy foglaljon helyet, míg ő a saját kezéhez átadott levelet felbontotta és elolvasta. A főhadsegéd is a szobában tartózkodott. A király sokáig olvasta az írást és arca, melyet rendszerint jóságos mosoly szokott felderíteni, olyan komoly lett, hogy a nagykövet is, a főhadsegéd is feszült érdeklődéssel figyelték. Vajjon mi lehetett abban a titokzatos levélben?

A király letette az írást a balkéz felől álló íróasztalra és elmélyedve, mintha egyedül lenne, nézett maga elé. Mind a két úr hallotta halkan ejtett szavait:

- Milyen hősokeket nevel ez a háború és milyen sok-sok ezreknek kell meghalniok.

Még egypár percig elgondolkozott, elmélyedt. Rengeteg napi munkája mellett drága percekig. Végre a nagykövet halk köhintéssel emlékeztette jelenlétére.

-265-

A király lassan felemelte fejét, kezét nyújtotta a nagykövetnek és így szólt:

- Nagykövet úr, nem közölhetem önnel, hogy mit hozott nekem. Egy nagy hőstett híre ez. Köszönöm a nekem tett szolgálatot.

A nagykövet mély meghajlással távozott. Azután gyors egymásutánban folyt le a többi kihallgatás. Mindenki, aki a királytól jött, figyelmeztette a várakozókat:

- Uraim, őfelsége ma nagyon komoly.

Miután Arnóti szolgálatból volt kihallgatásra rendelve, tehát ő maradt utolsónak.

- Lépjen közelebb, főhadnagy úr - szólt a király, amint a fiatal tiszt a szobába lépett. Egyúttal intett a komornyiknak, hogy adjon a főhadnagynak széket. Ez elpirult és nem akart leülni, mert ez a legnagyobb mértékben szabályellenes volt. A király látta habozását és aznap először ismét felderült az arca. A szokott jóságos mosollyal szólt:

- Mint hazánk legfőbb őre szent kötelességem az érte megsebesült fiainak is gondját viselni. Foglaljon helyet, főhadnagy úr.

Igy már aztán le kellett ülnie. De soha széket szűkebbnek nem érzett ennél a kényelmes karosszéknél. Valahányszor a király megszólalt, mindig fel akart ugrani, hogy az előírt feszes állásba vágja magát.

-266-

A király meghallgatta jelentését és mikor végzett, így szólt:

- Százados úr, maga kiérdemelte magának a gyors előléptetést. Miután sebe majdnem begyógyult, de repülőgépet egyelőre még nem lesz képes kezelni, tehát mint futáromat el fogom önt küldeni a német császár őfelségéhez a német nagy főhadiszállásra. Kérem, jelentkezék, mihelyt utazni képes.

Ezzel el volt bocsátva. Mint főhadnagy ment be a királyhoz, mint százados jött ki. A parancsörtisztek üdvözölték, ő pedig majdnem szégyenkezett, mert amit csinált, nem látszott előtte olyan értékesnek, hogy soronkívül századossá lépjen elő érte.

De a király jobban tudja. A király mondta. És a királynak vakon engedelmeskedni kell.

Olyan izgatott volt, hogy a lenn várakozó gépkocsit, mielőtt hazamenne, előbb egy kávéház elé

dirigálta és bement oda, kissé megnyugodni. A helyiség zsúfolva volt, csak az ajtó mellett talált helyet. Lapokat hozatott. Régen nem olvasott újságot, pótolni akarta, amit mulasztott. A főpincér előkeresett neki egy csomó már meglehetősen szétrongyolt újságot, ahány az utolsó hetekről akadt. Arnóti István pedig belekezdett az oroszországi és franciaországi haditettekre vágyakozó hírtvágyát kielégíteni. Mindent olvasott. Csak azokat a cikkeket ugrotta át, melyeknek élén vastag betűkkel a saját nevét látta állni. Ilyen ostobaság! Bosszankodott. Mint látványosság van itt kidobolva. Nevetséges. Az ő helyében más is ugyanígy tett volna.

-267-

Nem is tudta, keze milyen közel járt a veszedelemhez. Ott volt előtte az a bulevardlap is, mely multjában turkált. De ő persze azt is olvasatlanul átlapozta.

Meglehetősen későn került haza. Anyja nem volt otthon. A cseléd jelentette, hogy sétálni ment. A századosné azt hitte, hogy ő menyasszonyánál van. Erre csakugyan elment oda. Útközben egy kis vendéglőben ebédelt.

Anyja azonban nem sétálni ment, hanem a legnagyobb izgalomban követte az amerikai nagykövetség gyorsfutárját, akit a nagykövet sürgős ügyben érte küldött. Mert a királynak átadott levél sorsából a nagykövet arra következtetett, hogy az Arnóti századosnéhoz címzett írás is sürgős és fontos lehet. Ezért rögtön magához kérte az asszonyt, amint a királyi palotából hazaérkezett.

-268-

Arnóti századosné csodálkozva hallotta, hogy igen titokzatos levele van és hogy ugyanattól a kéztől, mely neki írt, a király számára is jött egy levél. Most végre kezébe kapta a levelet és megnézte a cím betűit. Rábámult arra a néhány szóra, egész testében megremegett és valami támasz után kapkodott. A nagykövet maga adott neki egy széket és nem tudta magának megmagyarázni viselkedését.

A borítékot még fel sem bontotta és szeme még mindig oda volt szegezve a címre. Pontosan leírva a neve. A nagykövet nem ismerhette ennek a pár szónak a hatását. Minden egyes betű a sorsnak egy-egy eleven hirdetője lett. Mindegyik egy-egy fenyegető árnyék, mely mintha magával vonná őt is az árnyékországba.

Kinn a kristályosan ragyogó hó csillogva verte vissza a napsugarat, benn pedig fekete éjszaka borult reá. Hideg borzongás futotta végig, halálhozó fagy. Megnyílt előtte egy sír, egy csontváz, melyet régen eltemetett, fölkelt és ott állt előtte, a nagy betűk koszorújából övezve: egykori férje, Arnóthy Ferenc gróf százados.

- Nagy Isten, segíts a te végtelen jóságodban - fohászkodott a kínjában, rettegésében vergődő lélek.

-269-

Feje hátrahanyatlott a székből, szemeit lezárta. A követ aggódva felugrott:

- Rosszul van, századosné asszonyom? Parancsol valami hűsítőt?

Nagynehezen feltápáskodott:

- Ha szabad egy pohár vizet kérnem.

Egy szolga meghozta, amit kért. Megitta és kért valami eszközt a levél felbontásához, mert a boríték nagyon vastag volt. Kinyitotta. Lassan - nagyon lassan, folyton habozva, utat nyisson-e annak a borzasztó hírnek, melyet ez a boríték rejt? Reszkető ujjakkal vett ki belőle néhány bélyeges papírt és egy levelet. Ezt hamar a végére fordította és olvasta az aláírást:

»Férjed. Arnóthy Ferenc.«

Megint éjszaka borult reá. De összeszedte magát és a nagykövet kérdő tekintetével találkozott. Ez új erőt töltött belé. Mindent, a levelet és az okiratokat ölébe tette és így szólt:

- Bocsánat, nagykövet úr, de nem vagyok elég erős ahhoz, hogy ezt a levelet most mindjárt elolvassam.

- Haza akar menni?

- Nem, nem...

A nagykövet látta, hogy most itt szemeláttára egy előtte ismeretlen, de nagyszabású dráma játszódik le, melynél talán felebaráti segítségre lehet hivatva. Rámutatott a papírokra és így szólt:

-270-

- Asszonyom, talán mégis megkísérelné az olvasást?

Az asszony majdnem hangtalanul felelt.

- Egy halott van itt köztünk. - Ez mégis aggasztotta a nagykövetet. Gondolkozott, nem lázas-e ez az asszony? Talán félrebeszél? Nem jó lenne-e orvost hivatni? Még egy kísérletet tett:

- Asszonyom, szedje össze magát. Ezekben a háborús napokban mindenkinek, aki részes bennük, el kell szánva lennie aggasztó hírekre is.

- Igaza van, nagykövet úr. Kegyeskedjék megbocsátani, hogy szíves türelmét igénybe vettem. De ön persze nem tudja, hogy mit adott át nekem. Súlyosabb ez a háborús napok legrosszabb híreinél. Istenem, adjál erőt, hogy el tudjam olvasni.

A nagykövet halkán mondta:

- Isten meg fogja önt erősíteni. Kísérelje meg, olvassa.

Annyi bensőséggel, annyi jóssággal volt ez mondva, hogy az asszony végre mégis megemberelte magát. Elővette a levelet és bár megfagyasztotta a vérét minden szó, mégis végigolvasta:

-271-

»Szeretett feleségem! Marseilleből küldöm neked ezt a levelet. A »Bulwark« angol páncélos hajó első tisztje vagyok. Robertson William néven teljesítek itt sok év óta szolgálatot. Ha most írok neked, csak azért teszem, hogy fiúnk érdekében adjak egy utolsó életjelt és hogy vezekeljek végre azért, amit vétkeztem. Az ég irgalmas volt hozzám és addig tartotta meg életemet, amíg az elég értékes lett ahhoz, hogy megsemmisítésével megfizethessek azért, amivel hazámnak, neked és mindenekelőtt fiamnak tartozom. Ne kérdd, hogyan lesz. A király tudja és ő beszélni fog veled. Én pedig remélem, hogy a király kegyes lesz és meg fogja bocsátani, amit cselekszem. Miután ez utolsó levelem, mely rólam valaha még életjelt adhat, tehát mellékelem hozzá azokat az okiratokat, melyek neked rendelkezési jogot adnak New-Yorkban, a Trust Company-nél, a Fifth Avenuen elhelyezett vagyonom felett. Nagy összegről van szó. Huszonkilenc év alatt takarítottam meg. Kérlek, utaltasd át magadnak ezt a pénzt az amerikai nagykövetség útján és meghatalmazlak, hogy saját belátásod szerint fordítsd Istvánunk javára. Most pedig búcsúzom. Te is épen olyan nehéz életre tekintesz vissza, mint én. Bűnöm téged is megfosztott minden napsugártól. De olvasom az újságban, hogy van viszont egy nagy boldogságod, mely mindenért kárpótol, amit ellened elkövettem: gyermekünk, István.

-272-

Mennyire szeretném egyetlenegyszer látni! Hogy ezt nem tehetem, az talán legsúlyosabb bűnhődésem. Nem akarok ellágyulni. Szilárd maradok mindenkivel szemben, leginkább önmagammal szemben. A király hívni fog téged, amikor itt lesz az ideje. És akkor elolvastathatod ezt a levelet Istvánnal és átadhatod neki apjának áldását.

A te képed mindig velem volt. Az ég tartson meg téged fiúnk számára. És Isten áldd meg a királyt!

Gondolj rám, mint egy halottra, akit megint szeretni szabad.

Utoljára üdvözöl

férjed

Arnóthy Ferenc gróf.«

A szemei belefájdultak az olvasásba, mert idegei felmondták a szolgálatot és látása előtt összefolytak a betűk. Nagynehezen lenyelt egy korty vizet. De belátta, hogy nem veheti tovább igénybe a nagykövet szíves türelmét. Minden erejét össze kellett szednie, hogy el tudjon menni. Kézításkájába tette a levelet és az okiratokat. Azután kezét nyújtotta a nagykövetnek és köszönetet mondott neki. Az kikísérte szobájából és mivel látta ingadozó járását, tehát lekísértette a legközelebbi kocsiállomásig.

-273-

Hazaérve annyira ki volt merülve, hogy kénytelen volt ágyba feküdni. Láza volt, a feje tüzelt. A szolgáló ajánlkozott, hogy orvosért megy, ő azonban hevesen tiltakozott. Semmi feltűnés. Ha a főhadnagy úr hazajön, mondják neki, hogy egy kissé lefeküdt, de estére felkel. Az volt a legfőbb gondja, hogy csak a fiú meg ne tudjon valamit.

Össze volt törve. Haldoklónak érezte magát. Sírni szeretett volna, keseregni a búcsúlevél miatt, melyet kapott és amelyet ebben az életben már nem remélt, nem várt soha. Akit már halottnak vélt, itt állt előtte, mint életrekelt óriás, mint kísértet és annyira megrémítette, hogy alig tudta felfogni azt, amit olvasott.

Kézításkáját a levéllel vánkosa alá tette. Ez máskor nem volt szokása. Most azonban félt, hogy hivatlan kezekbe kerül és kirepül belőle világgá a féltve őrzött rettenetes titok, mely fiának mindenébe, talán életébe is kerülhet.

-274-

Ez pedig mint boldog ember és újdonsült százados ott ült menyasszonya mellett és annak szüleivel együtt várta, hogy mikor jön oda anyja. Mikor besötétedett és még mindig nem jött, nyugtalanodni kezdtek és menyasszonya azt javasolta, hogy menjenek együtt oda megnézni, nem esett-e valami baj. Ott a szolgától hallották, hogy a századosné nem jól érzi magát és lefeküdt. Ijedten beszaladtak hozzá, aki fáradt mosollyal fogadta őket:

- Ne aggódjatok, gyermekek, - szolt, - öreg emberen efféle megesik. Már jobban vagyok. Egy kis gyengeség fogott el. Talán az utóbbi napok izgalmainak következménye.

Ez hihetőnek látszott. Kérték, hogy maradjon az ágyban, amíg egészen jól nem érzi magát. István simogatta hideg kezét és így szolt:

- Talán meggyógyít az öröm. A király megint kegyes volt hozzám és előléptetett századosom.

Fölkelt, haptákba vágta magát az ágy szélén, szalutált és tréfásan jelentkezett:

- Jelentem alásan, Arnóti István százados.

Erre felragyogtak a fáradt szemek.

-275-

- Édes, édes fiam! Máris százados lettél.
- Bizony, anyuskám. Most apa rangjában vagyok. Van most egy új századosod.
- Egy új századosom. Az ég nagyon kegyes hozzám.
- És most már nemsokára meg is fogunk házasodni. Hadilakodalmat csapunk.
- Igen, hadilakodalmat, - kiáltott a leány, - mert különben Istvánból már tábornok lesz és én még mindig csak menyasszony maradok.
- Csacsikám, - szólt a férfi, - olyan hamar nem lesz az ember generális. Gyere, menjünk ki a szobából, anyuskát fárasztjuk, visszamegyünk hozzátok és ott töltjük az estét.

Elbúcsúztak és mentek. Az asszony pedig hallgatódzott, amíg lépteit a lépcsőházban hallotta. Még az utcáról is felhallatszott vidám, hangos nevetése. És ez végre meghozta lelki kínjára a megváltást. Perzselő szemei megnedvesedtek, előtörték a könnyek és elmostak minden kint, mely lelkét ostromolta.

XIV.

-276-

A »Bulwark« szentet rakodott és legénysége most azzal volt elfoglalva, hogy kőporral, seprővel, ronggyal és tűzifecskendők vízsugarával megtisztítsa a fedélzetet a ráakódott szénportól.

A hidegben is mezítláb, térdig feltűrt nadrágban álltak a fedélzet deszkáit öblögető hideg vízben és teljes erejükből súroltak, nehogy egyetlenegy megmaradt széndarabka az élesszemű első tisztnek alkalmat nyújtson az órák hosszát tartó nehéz munka megismételtetésére.

Mert sir Robertson meg szokta ezt tenni kíméletlenül. A »Bulwark« fedélzetének ragyogni és csillogni kellett. Ott mindig a legnagyobb tisztaság uralkodott.

Sir Robertson lenn volt az iskolakajütben és hallgatta azt az előadást, melyet a hajózási tiszt tartott a kadéteknek. Az óra végeztével Robertson eldefilírozta maga előtt a kadéteket, amíg egy Wilson Henry nevű egészen fiatal gyerek, egy aranyszőke hajú, kék szemű fiú elébe jutott. Azt megállította. A kadét belepirult az ijedtségbe. Bár ő volt a legfiatalabb, mégis ő követte el a legvadabb csínytevéseket. Nem gonoszságokat, hanem mindenféle vidám ugratást, viszonzásul az idősebb bajtársak ütlegeiért és bokszejaiért. Mert azok bizony régi angol tengerészszokás szerint nem nagyon gyengéden bántak a legfiatalabbal.

-277-

Az iskolakajütben lévő tengeri kadétek hallották, amint sir Robertson így szólt:

- Gyere csak velem, Wilson Henry, a kajütömbe.

Tegezte valamennyit, ha neki úgy tetszett. Mint első tiszt és rangidősebb, megengedhette ezt magának. A kadétek közt pedig mint futótűz elterjedt a hír, hogy a vén tengeri véreb megcsimpaszkodott Wilsonba és most lesz annak nemulass. Az öregnek bizonyosan megint besúgott valaki valamit.

De sir Robertson ezúttal nem hallgatott semmiféle besúgóra. Anélkül is úgy ismerte a kis lenszőke fiút, mint örökös csintalankodót. Ez most úgy állt elszontyolodva sir Robertson tisztijakajütjében, mint egy lefűlelt nyúl és várta azt a néhány cirógatást, melytől fel találnak dagadni az orcái. Láta, amint a félelmetes feljebbvaló az íróasztalához ment és levelet írt. Mikor elkészült, odaadta az írást a fiúnak és így szólt:

-278-

- Most veszed a cókódokat és három hónapra elhagyod a hajószolgálatot. Három hónap alatt szárazföldön, a kadétiskolában ki fogod pótolni hiányos elméleti készségedet és azután kissé több komolysággal fogsz visszajönni a fedélzetre. Itt van a parancsnokságnak szóló levél.

A kapitánynak és helyettesének, az első tisztnek jogában állt, egy kadétet visszaküldeni az iskolába. A gyerekek könnyek toluáltak a szemeibe. Ez rosszabb volt mindennél, amit várt.

- Mért állsz még itt? - hangzott keményen.

Zokogva hebegett a fiú:

- Bocsánat, sir, de-de mi-mivel ér-érdemteltem ezt a-a bün-büntetést?

- Először is nem büntetés, hanem arra való, hogy tanulj. Másodszor pedig tegnap este, mikor hálósobátok ajtajánál álltam, nagyon felhevültél Németországért és a német hajókat legalább is egyenértékűeknek mondtad az angolokkal. Igaz ez?

-279-

- Igenis, sir. De ezt csak azért tettem, hogy az idősebbeket ugrassam. Úgyis mindig »dutchman«-nak (német embernek) szidnak.

- És miért?

- Mert... mert... anyám születése szerint német.

Robertson kemény arca hirtelen ellágyult. Durva keze végigsimította a fiú selymes haját.

- Tiszteltetem anyádat és mondd meg, hogy én küldtem neki haza a fiát. Nem fogod elfelejteni?

- Nem, sir Robertson.

- Hát most menj... légy boldog.

Volt hűhó a kadétszobában, mikor meghallották a legfiatalabbiknak büntetésnek vélt áthelyezését. Minden hangnemben szidták sir Robertsont és az angol tengerészkaromkodások egész szótárát rázúdították.

Hirtelen egy füttyentés. A megbeszélte jel. Jön egy feljebbvaló. Sir Robertson volt. Belépett és a kadétek előírás szerint felálltak székeik mellé. Kurtán köszönt és odament az elsőhöz:

- Van a családjában, apai vagy anyai ágon német rokona?

- Nincs, sir.

- Igazat mondani. Rendőrileg kikutattatom és ha hazudott, szigorú büntetést kap. Előléptetésébe kerülhet.

Így ment egyiktől a másikhoz. Négyen voltak, akik bevallották, hogy anyjuk, vagy távolabbi rokonuk német. Ezeket kajütjébe hívta, nekik is olyan leveleket adott, mint a kis Wilsonnak és nagy bánatukra őket is visszaküldte szárazföldre, a kadétiskolába.

Bejárta a hajót a hír, hogy Robertson a legveszedelmesebb németfaló és valóságos vadászatot rendez a fedélzeten mindazokra, akiknek a németiséghez valami közük van. Mikor a kapitány hallott erről, ólordsgága felkacagott. De végtére is érthetőnek találta, ha első tisztje a Németország ellen folytatott harcban csak angol vérű harcostársakra akarta rábízni magát.

Másnap felhangzott a jelzés: fel a horgonyt és a »Bulwark« a hajók és a parti erődök tisztelgése közben elhagyta a southamptoni kikötőt.

A kapitány pedig kajütjében ült sir Robertsonnal és megbeszélte vele az admiralitástól nyert ütközeti parancsot, mely elsősorban a németek megszállotta belga part bombázását írta elő és azután cserkészést az Északi-tengeren, lehetőleg Bremerhavenig.

A »Bulwark« páncélos orra az angol csatorna szürkésbarna hullámaint hasogatva, éjfél tájt elért Zeebrügge magasságáig. Ez volt reggel, mihelyt tiszta lesz a láthatár, bombázandó és ha lehet, megsemmisítendő az ott felállított német ütegek. A dűnákön rejtőzködő német megfigyelő őrszemeknek semmi el nem árulhatta a teljes sötétségbe burkolt »Bulwark« jelenlétét.

A hajón nem volt szabad világot gyújtani és csak belsejében, a tisztek kajütjeit és a gépházat világította meg a beburkolt lámpák gyenge fénye.

Reggel öt óra felé, mikor az őrséget tartó tiszt utoljára mászta meg a lőszertárból és a gépházból felfelé vezető meredek vaslétrát, a második harci fedélzeten beleütközött sir Robertsonba. Egy kinyitott ágyúrés előtt állt, távcső volt nála és a szürke ködgombolyagon keresztül igyekezett a partot felfedezni. Észre is vette. Gyenge kék sáv alakjában emelkedett ki balfedélzet irányában a láthatárról.

Az őrtiszt köszönt és megkérte, engedné, hogy ő is egy pillantást vessen a partra. Sir Robertson odaadta neki a látcsövet és különös hangsúlyozással mondta:

- Csak nézze meg jól azt a szárazföldet, hadnagy úr. Biztosabb talaj az, mint ez itt a talpuk alatt.

- Bocsánat, sir, - felelt a tiszt, - de én ezt a páncélos fedélzetet, melyen önnel itt állok, jelentékenyen kevésbé veszélyesnek tartom, mint odaát a német ütegek hadállását. Mi nagyon rossz célt nyújtunk.

- Lehet, - szólt Robertson furcsa nevetéssel, - egy óra múlva kezdődik a pokoli tánc.

- Toronyágyúink már alig várják, hogy végre egyszer megmutathassák erejüket az ellenségnek - felelt a tiszt.

Sir Robertson nem szólt többé semmit, hanem kajütjébe ment. Az asztalon maga elé tette az óráját és melléje azt a bécsi lapot Arnóti István arcképével. Azt nézte mozdulatlanul.

Mint gyöngysoron a színes gömbök, úgy sorakoztak egymás mellé a percek. Hirtelen végigsilینگelt az egész hajón a legénység fölkeltésére szánt csengetyű éles hangja. Ezerkezű élet mozgolódott az angol páncélos sötét gyomrában. Mindenki a maga helyére sietett. A fűtők friss szén lapátoltak a kazánok alá a nagy rostélyokra. Félmeztelen testük véresnek látszott a nyitott tűzhelyeken izzó parázs fényében, lapátaik nagy robajjal szórták a szén a fellobogó lángok közé.

A gépházzal egy vonalban fekvő, nagy, kétszeresen páncélozott lőszerkamrában folytonosan csikorogtak a hajóütegekhez vezető felvonók, melyek felszállították a halálhozó gránátokat.

Ott fenn az ágyúkat töltötték; ez volt az a pillanat, amikor sir Robertson végigment az ütegfedélzeteken, látszólag mindent megszemlélve. Most fogják azok az átkozott németek meghallani a »Bulwark« ágyúinak feltátott torkaiból a tenger urának, Angliának hatalmas szavát.

Tiszta fényében felkelt a nap, tükörképe egymásba futó, vörös sávokat rajzolt a vízre. A szürke hullámhegyek közt úgy festettek, mint vérpatakok.

A parton most felfedezték az angol páncélost. Néhány tompa dördülés. Ólordsága a parancsnoki hídon állt és megfigyelte, a német gránátok mennyi távolságra csapnak le az angol hajótól.

Nyugodt lehetett. Nem közelítették meg veszedelmesen. A »Bulwark« még lőtávolon kívül feküdt.

De az ő toronyágyúai nem feküdtek a lőtávon túl. Azok innen is képesek voltak rettenetes vasvetést szórni oda a szárazföldre és hivatva voltak rá, hogy halálos jóreggellettel vigyék meg a németeknek az angolok válaszát.

-284-

Ólordsága biztos volt a győzelemben. Nem tudta, hogy közelebb, mint várhatná, közvetlenül a háta mögött állt a halál. Ott sétált a fedélzeten. Láthatatlanul kísérte Robertsont. Ez lemászott a löszertárba és ott állt középen. Mereven, mozdulatlanul, mintha ő is acélból lenne, akár a körülötte felhalmozott lövedékek. A lenn dolgozó legénység kétszeresen is megfeszítette erejét, hogy kicsikarja a rettegett első tiszt dícséretét.

Villámgyorsan lehúzták a nehéz gránátokról a burkot és erős matrózkezek beállították őket az acélfelvonóba. Egyiket a másik után. Mintha szivarokat csomagolnának.

Megszólalt a telefon.

A szolgálattelvő tiszt, aki a hallgatót füléhez emelte, sir Robertsonhoz fordult:

- Bocsánat, sir, őlordsága jelenlétét kívánja a parancsnoki hídon.
- Mondja, hogy rögtön jövök.

A tiszt belemondta a készülékbe. Ott fenn egy tiszt átvette az üzenetet és közölte őlordságával:

- Sir Robertson rögtön jön.

De ő még lenn maradt... Micsoda örület, borzalmas rémület fogta el hirtelen azt a tisztet ott lenn a löszertárban? Miért álltak a szolgálattelvő matrózok halálra váltan, a rettenetes miatt fojtotta torkukra a szót? Mért akartak hangos, rettenetes, förtelmes ordításban kitörni? És mért markolta meg nyakukat a halál jéghideg csontkeze?...

-285-

Ólordsága így szólt a második tiszthez:

- A toronyágyúk tüzelésre készen.

Ekkor... Sir Robertsonnak egy melinitbomba volt a kezében. Magasra emelte és ugyanakor, amikor fenn elhangzott ő lordsága parancsa, így kiáltott fel:

- Éljen Németország, éljen az osztrák-magyar monarchia, éljen Magyarország, az én édes hazám. Le a »Bulwark«-kal.

Ez volt ott lenn az utolsó emberi hang.

Azután a bomba lerepült a páncélpadozatra... egy kemény, kurtacsengésű nekivágódás... és öröksötét éjszakára nyíltak a halál kapui... az örületnek százezernyi tagolatlan hangja... százezer hatalmas, eget ostromló mennydörgés... A másodperc töredéke és a kék ég felé tajtékzott egy rettenetes, irtózatosszlop: tűzből, gőzből, vasból, néhány száz szétépett emberi testből... Mint egy vulkán váladéka, nyílegyenesen felszállt vagy ezer méternyire a levegőbe és azután lehullt mint véreső, egybevegyülve a feneketlen tenger vizével.

-286-

Vadul felforrt a megkorbácsolt víz. Széjjelrohantak a habok. Megijedtek a háborútól, emberkezek borzalmas művétől. Sehogy sem akartak megint összeölelkezni... Veszett örvényben, forgatagban mindig újra és újra megkergették egymást. Amíg végre ismét felülkerekedett a víztömeg ősereje.

Üres volt a tenger színe ott, ahol Anglia páncélóriása állt. A hullámok megint régi, zúgó nótájukat dalolták. Játszadoztak ezernyi kis faszilánkkal, húsdarabbal, ruhafoszlánnyal, megannyi hírnökével ő brit felsége páncélos cirkálójának, mely megsemmisült.

A szárazföldön visszafojtott lélegzettel, sápadt irtózattal nézték a pokoli pusztulást németek és angolok és nem tehettek semmit, hogy a veszedelmet elhárítsák. Berlinben, Bécsben, Budapesten már délfelé megtudták távirataikból a lapok, hogy a »Bulwark« elpusztult és senki sem tudott rá magyarázatot.

Csak Bécsben volt egyetlenegy ember, az állam legelső embere - népeinek vezére ebben a nagy időben, aki komoly tekintettel nézte a táviratot, mely épen most közölte vele a »Bulwark« megsemmisülését... és ő tudta...

-287-

XV.

A professzor dühösen jött haza. Derék, öreg házvezetónőjének rémületére, becsapta az előszoba ajtaját és odakiáltotta neki:

- Senkinek sem vagyok itthon. Ebéd nem kell.

Aztán bement a dolgozószobájába és az asszony hallotta, amint nyughatatlanul fel és alá rohant.

Felkereste volt Kohut hadnagyot és megkísérelte a gondnok ügyét békésen elintézni.

És ekkor megtörtént az a hihetetlen dolog, hogy ez a fiatal ember vele, az öreg, tapasztalt és tekintélyes tanárral szemben olyan fennhéjázással lépett fel, mely mélyen megsértette.

- Semmi okom sincs - mondta a hadnagy - Arnóti István jelenlegi százados úrral szemben tanúsított viselkedésemet megváltoztatni. Ellenkezőleg. Mihelyt a százados úrral találkozom, be fogom neki bizonyítani, hogy vannak még tiszték, akiknek elég becsületérzésük van egész testükkel helytállni karukért. Időközben még részletesebben tudakozódtam az Arnóti család felől és arra a megmászhatatlan eredményre jutottam, hogy Arnóti százados igenis a hazaárulásban erősen gyanús és annak idején ezért elmenekült Arnóthy Ferenc századosnak fia. Ön, tanár úr, nem várhatja, hogy ilyen ember fiát érdemesnek méltassam arra, hogy a mi nagy hadseregünk tisztjének elismertessék. Ilyen ember nem odavaló. Minden eszközzel azon leszek, hogy ez a méltatlan elem, mint tiszt, eltűnjön a szereplés teréről.

-288-

Erre a professzor, akit ezek a szavak mérhetetlenül felizgattak, nem tudta magát visszatartani és így felelt:

- Becsületesemre mondom, hogy téved. Ön azt véli, hogy jogában van, pedig nincs. Magam is részletesen tudakozódtam és bizonyos vagyok benne, hogy az én összeköttetésem ilyen esetben messzebbre ágaznak, mint a hadnagy úr összeköttetései. Ha ön tehát adott szavam után is kétségbevonja, hogy Arnóti István százados a hadsereg tisztikarának csak becsületére válhatik, akkor, legnagyobb sajnálatomra, nem lehet önhöz több szavam. Ezt egyenes sértésnek kellene tekintenem.

A hadnagy gúnyosan, sőt megvetően mosolygott, vállát vonogatta és közömbösen cigarettára gyújtott. Csak egy pár pillanat múlva felelt:

-289-

- Nem értem, tanár úr, miért vesztegeti még nálam drága idejét. Ismerjük kölcsönösen egymás felfogását és ha sértve érzi magát, rendelkezésére állok.

A professzor legszívesebben azt mondta volna rá:

- Maga ostoba tacszó.

De annyira mégis uralkodott magán, hogy minden választól tartózkodott és hazament.

Most azon gondolkozott, hogyan járjon végére a dolognak. Ezt az embert meg kell győzni. De hogyan? Fel és alá rohant a szobában és töprengett. De nem mutatkozott kiút. Alapjába véve, bármily nevetségesnek látta, tényleg ugyanabban a helyzetben volt most, mint a gondnok és tulajdonképpen segíedeit kellett volna Kohut hadnagyhoz elküldenie.

Leült az íróasztala elé, keresztbe tette lábait és idegesen dobolt az asztal lapján. Szemei nyugtalanul siklottak végig a kéziratokon, papirosokon, a vaskos köteteken és azután az íróasztal fölött lévő falra terelődtek, ahol a király életnagyságú képe függött. Erre tapadt a professzor tekintete, gondolatait a király személyére terelte valami varázslatos erő. Idegessége elhagyta. A kép nyugalma átszállt reá. Egyszerre tudta, mit kell tennie. A király segítségét kell kérni. A királynak, az ország legelső emberének, kell megszólalnia.

-290-

A professzor elővett egy ív papirost, tollat ragadott és belekezdett egy felségfolyamodványba. Szépen sorra elmondta, hogy miért kéri az uralkodó segítségét. Majdnem egy óra hosszat tartott a munka, amíg az eset az ő megszokott világos fogalmazásában papírra volt téve. Akkor elment és postára vitte a levelet. Mikor visszajött a postáról, épen az esti lapokat kínálgatták. A »Bulwark« angol páncélos cirkáló elsüllyedése volt a hangosan kikiáltott napi esemény.

A professzor vett egy újságot és elolvasta, hogy a »Bulwark« angol csatahajó milyen titokzatos módon pusztult el néhány másodperc alatt, nyilván löszertárának felrobbanása folytán. Ámbár az a feltevés sincs kizárva, hogy a hajóóriás egy német tengeralattinak esett áldozatul. Közelebbi jelentések lapzártáig még nem érkeztek. Máskor a professzor bizonyára nagyon megörült volna ennek a hírnek, ma azonban nagyon közömbösen vett mindent. Olyan vad haragra kelt Kohut hadnagy ellen, hogy legszívesebben a tettelegességhez folyamodott volna.

-291-

Arnóti István is elolvasta a »Bulwark«-ra vonatkozó jelentést, amikor odahaza asztalnál ült anyjával. Felolvasta a hírt anyjának is és még végére sem ért, amikor legnagyobb ijedelmére látta, amint az öreg asszony halotthalványan visszahanyatlik székében, nyilván ájulásba esve.

De csakhamar magához tért. Fia előtt titkolni akarta mély megindultságát. Hiszen egybevetve a kapott levél tartalmát ezzel a hírrel, tudta, hogy most drága halottért kell gyászt öltenie. És nem csak neki, hanem fiának is, aki még mindig gyanutlanul halad az élet útján, míg apja most a halál országába tért.

Istvánt nagyon megijesztette anyjának állapota. Orvost akart hívni. De az asszony ellenezte és boldog volt, amikor elég erősnek érezte magát, hogy fia előtt megint eltitkolhassa a valót. Pedig ugyancsak nehezebbre esett!

Alig hagyta el a fiatal ember a szobát, anyja keservesen felzokogva az asztalra támasztotta fejét és vigasztalhatatlan fájdalmát belesírta a magányba. Rettenetes küzdelmet vívott. Meghalt a férje, fiának apja. És ő vidám tettetéssel tegyen úgy, mintha nem történt volna semmi. Nem hallotta, amint fia visszajött a lakásba. Valamiről megfélekedezett. Utasítást adott a szolgájának. A folyosón megállt és hallgatódzott. Mintha sírást hallana?... Figyelt... Nem, ez nem csalódás... ott az ebédlőben. Ez csak az anyja lehetett. Benyitott és most már nem segített az sem, hogy az asszony felugrott, rábámult és aztán: erőszakot téve idegein, mosolyra kényszerítette magát. Odament hozzá, letette a sapkát és a kabátot és leült melléje:

- Kérlek, édes, jó anyám, te titkolsz valamit előttem, téged valami nagy bánat ért... hát nekem nem szabad tudnom róla?

Az asszony tagadólag intett:

- Édes Istvánkám, nincs énnékem semmi bajom. Csak a saját gyengeségem ríkat meg. Nem szeretnék megbetegedni.

Fürkészve nézett rá a fiú. Az asszony nem tudta elviselni tekintetét. Lesütötte szemét. Ez felbosszantotta:

- Ez mégse való, anyuskám. Nem tévedek. Meg fogod nekem mondani az igazat. Mi történt?

Az asszony összeharapdálta ajkait, hogy visszafojtsa a sírást. Töprengett. Már azon is gondolkozott, nem legjobb lenne-e mindent bevallani. Bele is akart kezdeni az elbeszélésbe, de nem, az utolsó pillanatban mást gondolt... az ő boldog fia ne tudjon semmiről. Az a borzasztó tudat, melyet anyja keblébe temetett, számára maradjon örök titok.

- Hát nincs számomra semmi mondanivalód?

- Ne kínozz, István. Nincsen semmi.

A folyosón megszólalt a csengő. Hallották, amint a szolgáló ajtót nyitott és a szobába becsengett Bechner Hedvig kedves, vidám hangja:

- Hol a vőlegényem?

Rögtön be is rontott a szobába. Csillogó szemekkel, kipirosodott orcákkal a tél üde, friss és mégis melegítő lehelletét hozva magával. Nyilván nem vette észre a nyomott hangulatot, üdvözölte Istvánt és elmesélte a »Bulwark« esetét.

- olvastam már, kedves Hédi, - felelt István, - örülök, hogy eljöttél. A felség katonai irodájába kell mennem. Megint alkalmas vagyok a szolgálatra. Jelentkezni akarok. Addig viseld gondját anyámnak, aki megint rosszul érzi magát. Holnap talán indulhatok mint futár a német főhadiszállásra.

- Már megint el akarsz hagyni?

- Boldog vagyok, Hédikém, hogy megint szolgálhatom királyomat és hazámat.

A lány megcsókolta és így szólt:

- Csacsi vagyok, István. Mindig elfelejtem, hogy háború van és szükség van terád is, mint minden férfira.

- Vidítsd fel anyát, - szólt még egyszer, - aggódok miatta.

- Csak bízd rám, István. Mire visszajössz; széles jókedvben fogadunk.

Mikor a fiatal ember elment, anyja így szólt:

- Űlj ide mellém, Hedvig. Szorosan mellém. Elmondok néked valamit. Te leszel az egyetlen, akihez menekszem és aki segítségemre lesz. Magam már nem bírok magammal.

Bechner Hedvig mellé ült és az asszony belefogott az elbeszélésbe. Elmondott fia menyasszonyának mindent, amit annyi esztendőn át magába zárt. Így végezte az elbeszélést:

- Most az, akiért annyit szenvedtem, a »Bulwark«-kal együtt elpusztult. Most igazán meghalt és fiúknak, Istvánnak semmit sem szabad megtudnia, azt sem, hogy csak most vesztette el apját.

Bechner Hedviget nagyon megrendítette a vallomás. Csendesen, összekulcsolt kezekkel ült, elgondolkozva. Az asszony fellélegzett. Megkönnyítette szívét. Volt most végre valaki, akivel a hallgatásnak annyi keserves esztendeje után beszélhetett fájdalmáról.

- Én szegény, jó anyuskám, - szólt végre Hedvig, átölelve az öregasszonyt, - mennyit szenvedtél. De most én is elmondok néked valamit, hogy tudjál miként cselekedni. Én azt hiszem, apa tud valamit a dologról. Néhány elejtett szavából észrevettem, hogy az Istvánról közzétett cikk folytán tudakozódott. Remélem, beszüntette és nem megy benne tovább. Nem az lenne-e legjobb, ha Istvánt mindenbe beavatnánk?

Erről azonban az asszony nem akart hallani. Annyi esztendeig egymaga cipelte életének súlyos

bánatát. Annyi ideig sikerült mindent eltitkolni fia előtt. Sem mint gyermek, sem mint felnőtt nem tudott semmiről. Most pedig mindez örök időkre a tenger ölébe volt rejtve. Elnyelte a háború. Most szükségtelen egész életére sötét árnyékot tapasztani fiának sarkához. Árnyékot, mely őt végig követné minden útján és még sem felelne azokra a kérdésekre, melyek lelkében támadnak.

De valami mást tett. Íróasztalához ment és kinyitotta a csak előtte ismeretes titkos fiókot. Kivette belőle István apjának arcképét. Ifjúkori képét. Akkor készült, mikor százados lett. Istvánnak még nem mutatta meg soha. Mindig azt mondta:

- Apád összes képei elhamvadtak egy tűzeset alkalmával.

Most azonban ezt a legjobb képet előkereste, rámába tette, felállította az íróasztalon. Hedvig szótlanul nézte, hogy mit csinál. Egy kis asztalkán állt egy kis virágváza. Azt a kép mögé helyezte, úgy hogy a virágok körülövezték az arcképen látható férfi fejét. Azután elébe ült és csendesen nézte a képet.

Ma először vonultak el egykori boldogságának napjai lelki szemei előtt. Azok a napok, melyeket valamikor oly hön szeretett férjének oldalán élt át. Bechner Hedvig üdvözítő fényt látott az asszony szemében ragyogni és észrevette, hogy ki nem mondott szavakra csucsorodnak az ajkai. Halkan visszavonult a szoba legtávolabb eső sarkába, hogy meg ne zavarja anyósának ájtatos hangulatát.

A szobában csak az üvegszekrény tetején álló óra halk ketyegése volt hallható. Sokáig ült így az asszony, Hedvig jelenlétéről teljesen megfeledkezve. Összekulcsolt kezei feloldódtak. A képet ajkához emelte. Évek óta ez volt az első csók, melyet szívvel, lélekkel nyújtott a szeretett férfi emlékének. Egy halk »te« hullámozott a szobán keresztül, mint egy hárfa húrjának vágyódó rezgése.

Odakinn katonaléptek hallatszottak. Súlyos, kemény fellépés. István visszajött. Bechner Hedvig felkelt, hogy elébe menjen. Az asszony visszatette a képet a virágok közé és visszaült eléje.

Arnóti István jókedvében volt. Még az éjjel gyorsvonaton útra fog kelni és a királynak fontos üzeneteit viszi a német császárhoz. Megcsókolta menyasszonyát és anyjához ment. Csodálkozott a boldogság halk fényén, mely ezt az arcot beragyogta. Így még nem látta anyját soha.

- Jobban vagy, édesanyám?

- Hála Istennek, igen, fiam.

- Pedig már komolyan aggódtam érted.

Pillantása az íróasztalra esett és halkan felkiáltott, amikor elcsodálkozva egy képet látott ott, melyet sohasem látott és amelyet mégis olyan ismerősnek talált.

- Mi ez, anyám?

Az asszonynak nem kellett felelnie. Már föléje hajolt és felemelte a képet. Fialat tiszt, mint ő. Százados. Férfiasan néz világgá. Milyen szemekkel... nagy Isten... anyjára nézett és Hedvigre. Igen, ezek a saját szemei, teljesen a saját szemei, ismerte őket a tükörből, És egyáltalában: az arc, a száj, az orr és mindenekfölött az a kissé dacos, kissé fölényes mosoly a szájszegletben.

- Anyám... ez... ez... az én... apám?

Az anyja csendesen intett.

A szoba megint hallgatásba borult. Ismét csak az óra ketyegett. Úgy, amint egykor az apa jó és rossz óráit kísérte. És aztán hirtelen megszakadt a csend:

- Apám! édes, jó apám!

Kiáltva hangzott, mintha valaki keresne valakit - és a világ mégis üres maradt. Akinek a hívogató hang szólt, az nem volt többé.

- Honnan a kép?

- Véletlenül akadtam rá ma, ócska papirok közt.

- Ó, ez nagyszerű. Most legalább látom holt apám képét. Most legalább tudom, milyen volt. Most el tudom képzelni őt. Óh, anyám, milyen öröm. Nézd csak, Hedvig, úgy-e, ezek az én szemeim? Egyáltalában, mennyire hasonlítok rá. Ugy-e?

Szorosan mellette állt a lány. Anyja pedig igent intett.

- Ha apám mindent megért volna. Azt hiszem, ma ő lenne hadseregünk egyik legvitézesebb vezére. Mennyire örülne, hogy nem lettem semmiházi, hanem becsületére válhatok.

- Bizony, kedves Istvánom - szólt anyja. - Te lennél apád legnagyobb öröme.

- Csináltatunk a képről egy nagy másolatot. Egyik legjobb festőknél fogom megrendelni. És akkor mindennap magam előtt fogom látni apámat. Elég sokáig nyomta vállamat mint rablánc az utána való vágy. Most végre kielégíthetem.

Este a gondnok családjával voltak együtt és István csodálkozott, hogy a házigazda nem volt

olyan jó hangulatban, mint máskor.

Este tízkor, mikor hazamentek, említette ezt anyjának, akinek szintén feltűnt a dolog.

- Azt hiszem, anyuskám, - szolt István, - a háború nyomja mindnyájunk kedélyét. Sok a nyomorúság és bánat a világon. Ma hallottam néhány tisztól, aki a felség személyes szolgálatában áll, hogy királyunknak milyen nehezére esett, a trónörökös ellen elkövetett gaz merénylet után is, ennek a zsákmányra éhes, kalandor Szerbiának hadat üzeni. A német császár pedig még az utolsó pillanatig is azt remélte, hogy megmentheti a békét Európa népei számára. Nem hiszem, hogy valaha, mióta a világ áll, két ilyen nagy birodalom uralkodója olyan testvéri egyértelműséggel és ilyen hűségesen vállvetve állt volna helyt népei javáért, mint most a németek császára és a mi királyunk. Mind a ketten a békét akarták. Ha akarják, mind a ketten régen hadat izenhettek volna szomszédaiknak. És mi is mind, ennek a kettős monarchiának népei, de a németek is, szívből kívántuk volna a mi sokat szenvedett uralkodónknak, hogy élte alkonyát zavartalan, békés nyugalomban tölthesse. Ez volt az ő törekvése is és ebben támogatta őt szövetségese, a német császár. És most minden másként jött. Anyám, nem is hinnéd, milyen kegyetlen képek tárulnak az ember elé odafenn, ahol egy új békekorszakért harcolunk ellenségeinkkel. Én csak igazán testestül-lelkestül katona vagyok és mégis hőn óhajtom, hogy a béke harangjai szólaljanak meg már és kergessék el tőlünk ezt a rettentő csapást.

-300-

- Igazad van, kedves István, sokszor vittem a napokban szeretetadományokat kórházainkba és mennyire megrendített, mikor a mi kedves, vitéz sebesültjeinket ott láttam feküdni, megtépett testtel, nyomorékká téve és mégis mosolygó tekintettel hálálva meg az adományt. Egyetlen kívánságuk pedig, hogy felgyógyuljanak és mielőbb újra a becsület mezejére menjenek, az ellenség elé.

-301-

- Isten áldd meg a királyt! - szolt Arnóti István halkán, - egyedül az ő keze vezethet bennünket ezekből a nehéz órákból a szebb jövőbe.

Mielőtt István most odahaza a csomagoláshoz látott volna, még egyszer odaült apjának képe elé és sokáig nézte. Kezébe is vette és megcsókolta ott, ahol az anyja csókja néhány órával ezelőtt gondolatban megújította a halottal frigyét. Most a fiú ajka lehelte oda forró üdvözetét. Anya és fiú újra feltalálták a férjet és az apát.

Arnóti István éjfélkor csupán szolgálja kíséretében kiment a vasúthoz és a gyorsvonatnak számára fentartott fülkéjébe szállt. A vonat zsúfolva volt Németországba igyekvő utasokkal, akik a késő éjjeli órában is nagy érdeklődéssel próbáltak egy-egy pillantást vetni abba a külön fülkébe, amelyben, mint hallották, a király futárja utazik a német főhadiszállásra. De nem láttak semmit. Legfeljebb a szolgát, aki a kocsifolyosóján őrt állt a fülkének sűrűn beaggatott ablakai előtt.

Korán reggel a századosnak át kellett szállnia egy gépkocsiba, melyen gyorsabban folytathatta útját a főhadiszállás felé. Dél felé már a német-francia határon volt és ráakadt itt nyugaton is a háború első nyomaira. Itt is az a kép, mint Galiciában. Csakhogy ott nyomorultabb viskókat vetett szét a forgatag, mint emitt. Ott nem kellett az elpusztított épületekért sokat sópánkodni, sőt remélni lehetett, hogy mire a háború az ő mindent letaposó, szétmorzsoló lépteivel odébb áll, a jövődő szebb házakat fog állítani a régiék helyébe. Itt azonban a jólét pusztult el és nem a nyomorúság. A szétdúlt házak lakói már ismét hozzáfogtak tulajdonuk rendbeszedéséhez. A romokból már itt-ott új élet csirázott. A német katonák pedig szorgos kézzel segítettek mindenfelé. Kalapáltak, ácsoltak és a közös munkában összebarátkozott ellenségek képpé egyesültek.

-302-

Nem egyszer látta Arnóti István, amint egy a francia hadseregben szolgáló ember felesége, gyermekei körülültek egy pár német népfelkelőt, akik megosztották velük az ebédjüket. Ez a béke volt, mely a háború vastalpu, vértől csepegő szörnnyetegét nyomon követte, mint Isten angyala, puhán, enyhén, szelíd kezekkel megvigasztalván az embereket, megsimogatván a földet és bekötözvén a sebeket, melyeket az az irgalmatlan ütött.

XVI.

-303-

Bechner gondnok felesége, urának távollétében átvett egy levelet, melyet félő tisztelettel helyezett férje íróasztalára, hiába találgatván, hogy mi lehet benne. A király levele volt.

Ugyanebben az órában özvegy Arnóti századosné ugyancsak kapott egy hasonló levelet.

Felbontotta és elolvasta a kabinetiroda közlését, mely másnap délelőtt 11 órára audienciára rendelte őt a burgba, a király elé.

És még mások is kaptak, nagy meglepetésükre, hasonló királyi meghívást.

És pedig Kohut dzsidáshadnagy, azután a mi öreg professzorunk és annak az ezrednek éppen Bécsben időző parancsnoka, melyben annak idején Arnóthy Ferenc gróf szolgált és amelyhez a repülőosztaghoz való áthelyeztetése előtt Arnóti István is tartozott.

És ez mind annak a beadványnak a következménye volt, melyet a professzor intézett a

A gondnok a legnagyobb izgalomban szaladt a századosnéhoz, újságolni a váratlan meghívást.

Az asszony megmutatta neki a hozzá érkezett levelet és most a gondnok tisztában volt vele, hogy ez mind Arnóti Istvánnal függ össze.

A professzor azonban, aki az egész ügyet a gondnok javára titokban akarta elintézni, nem hallgatott magáról, hanem azt remélte, hogy másnap feltálatja majd barátjának, mint kedves meglepetést, a kedvező eredményt.

Ő persze nem tudta, hogy a király, mint egy hadjáratra, úgy mozgósította mindazokat, akiknek védenie, Arnóti István százados, komoly ügyével valami dolguk volt.

A király elhatározta, hogy saját szavával hozza meg ebben az ügyben a döntést.

Mennyire meglepődött a derék professzor, mikor másnap délelőtt, a király előszobájában várakozva, belépni látta a gondnokot, akinek karjára Arnóti századosné támaszkodott. De még nagyobb zavarba jött Kohut hadnagy, amikor meglátta a gondnokot és a tanárt. Mintha hirtelen elsüllyedt volna talpa alatt a fényesre kefélt padozat.

Mit jelenthetett az, hogy a gondnok és a professzor épen ma ugyancsak audienciára jöttek?

-305-

Ott látta az általánosan ismert ezredparancsnokot is, aki valamelyik magasabbrangú szolgálattevő tiszttel beszélgetett.

Vajjon ki lehetett az a hölgy a gondnok karján?

Nem sokáig kellett találgatnia. A szolgálattevő hadsegéd megjelent és halkan nevükön szólította a felség szobájába rendelt személyeket.

Kohut hadnagy egyre kényelmetlenebbül érezte magát, amikor sorra hallotta beszélni az ezredest, a professzort, a gondnokot, azután, ez már úgy hatott, mint egy ostorcsapás, özvegy Arnóti századosnét és végül ő maga következett.

Hát mindezeket közös audienciára rendelték?

Utolsónak ő lépett a király szobájába. Már csak úgy látott, mintha hályog lenne a szemén. Nagynehezen tudta magát annyira összeszedni, hogy az előírt tartásból ki ne essék.

A király állt. Könnyedén nekitámaszkodott az íróasztala előtt álló székeknek. A századosnénak, aki mély meghajlással üdvözölte, kezet nyújtott és így szólt hozzá:

- Végtelenül örülök, hogy viszontláthatom. Remélem, hogy a mai időkhöz képest jól van.

Hogy az asszony mit felelt, azt sem a körülállók, de talán a király sem értette meg, mert a nagy izgatottságban hangja felmondta a szolgálatot.

-306-

Az ezredparancsnok előírás szerint jelentkezett. Csak véletlenül időzött Bécsben. Karján megsebesült, három hetet valahol egy kórházban töltött és most tiltakozása ellenére rádiktáltak néhány napi üdülési szabadságot.

A király néhány barátságos szót intézett őhozá is:

- Ezredes úr, az ön dicsőséges ezrede az ön vezetése alatt már sok fényes eredményt vívott ki ebben a háborúban is. Sajnos, a hősi küzdelmek sok derék harcos életébe kerültek. De a győzelem tovább is az ezred büszke zászlájához fog szegődni és a dicsőséges béke, melyet hőstetteik kivívnak, biztosítani fogja a boldog jövőt.

Azután a professzorhoz fordult. Megkérdezte tőle, van-e még hallgatója az egyetemnek, mert nagyon sokan bevonultak vagy a zászlók alá, vagy legalább is az egészségügyi szolgálatba. A tanár némi gúnnyal felelt:

- Ami hallgatónk még megmaradt, az jóformán mind semleges államokból való. Néhány román, egy görög, két svájci és egy pár olasz.

A király mosolyogva fogadta a híres tanár nemzetközi hallgatóságáról adott beszámolót és azután a gondnokhoz fordult:

-307-

- Kedves gondnok, sokszor hallottam már, az ön csöndes, de annyira áldásos tevékenységéről. Örülök, hogy személyesen láthatom.

Ezzel azután el is tűnt a király arcáról a jóságos mosoly és az a katonás vonás, melyet a feljebbvaló szokott szolgálatban az alárendelttel szemben felvenni, különös szigorúságban lépett elő.

- Kohut hadnagy úr?

Ez összeütötte a bokáit, halkan csendül a kard, kurtán hangzik a válasz:

- Parancsára, felség.

A király, ismét a századosnéra nézett, azután a tiszteletteljesen várakozó főhadsegédhez fordulva mondta:

- Kéretem őexcellenciáját, a kabinetiroda főnökét.

Ez rögtön belépett, meghajtotta magát és maga elé tartott egy aktatáskát.

- Kérem az aktákat, nagyméltóságod.

A titkos tanácsos kinyitotta a táskát, kivett belőle egy iratcsomót és átnyújtotta a királynak. A felség felütötte, még egyszer szemügyre vette az előtte állókat és odaadta az írást a főhadsegédnek.

- Kérem, legyen szíves felolvasni.

A főhadsegéd a király mellé állt és olvasta:

»Császári és királyi kabinetiroda

Bécs, 1914 december 18.

Legfelső elhatározás. Őfelsége a király kegyesen méltóztatott özvegy Arnóti Ferencnének, született Lenken Máriaának, továbbá fiának Arnóti István József századosnak, aki Őfelsége személyes szolgálatában áll, megengedni, hogy az 1886. évi november 10-én kelt legfelső parancscsal családjuktól megvont magyar nemességet és grófi címet a mai naptól fogva ismét felvegyék, azt, valamint az Arnóthy nevet maguk viselhessék és egyenes leszármazottjaikra is átörökíthessék.

A császári és királyi udvari iroda utasítatik, hogy az erről szóló okiratokat a nevezetteknek kézbesítse ki.

Őfelsége megbízásából
a császári és királyi kabinetiroda főnöke.«

Hosszas szünet állt be, melyet nagy erőfeszítéssel félig elfojtott zokogás szakított meg. A századosné volt. Térdre esett. Így akart a királynak hálát rebegni. A főhadsegéd felemelte. A király kezét nyújtotta neki és érezte, amint az asszony forró könnyei ráhullottak. Azután így szólt a király:

- Asszonyom, én önnek annak idején kilátásba helyeztem, hogy fia, a jelenlegi Arnóthy István gróf százados, majdan visszanyerheti nemességét. Viselkedése arra jogosítja, hogy ezt a célt elérhesse. De, ha én már ma azzal tüntetem ki önöket, hogy visszaadom családjuk régi nevét és rangját, akkor ehhez ugyan Arnóthy István gróf százados úr is megtette a magáét, de azért ez az ő érdeméből csak a háború végeztével következett volna be. Hogy ez a kitüntetés már most érte önöket, az néhai Arnóthy Ferenc gróf századosnak az érdeme. Ezeket a szavakat nemcsak önhöz intézem, asszonyom, hanem az összes jelenlévő urakhoz. Elsősorban önhöz, ezredes úr, akinek ezredénél Arnóthy Ferenc gróf százados csaknem harminc évvel ezelőtt szolgált. Hadseregem e tisztjének emléke nincs előnyösen feljegyezve az ezred történetében. Ma azonban, 30 év után, ebben a háborúban egykori századosom, Arnóthy Ferenc gróf olyan tettet vitt véghez, amelyet a legnagyobb haditettek közé számítok és amely őt az én szememben ennek a háborúnak egyik legnagyobb hőisévé avatja. Arnóthy Ferenc gróf százados értünk és szövetségünkért harcolva esett el a becsület mezején. Amit cselekedett, azt értünk és szövetségünkért tette és lemosta vele azt a foltot, mely valamikor címerére esett. Én, a legfelső hadúr, megadom a halottnak a legnagyobb tiszteletet és becsülést. Kijelentem, hogy hadseregem büszke lehet egykori tisztjére. Kohut hadnagy úr!

A megszólított összerezett.

- Parancsára, felség.

- Jelentették nekem, hogy ön olyan mendemondák alapján, melyek a jelenlegi Arnóthy István gróf százados apja felől füleihez jutottak, feljogosítottnak érezte magát arra a hitre, hogy ilyen emberrel közösen nem viselheti kardbojtomat. Hallotta, amit mondtam. Ehhez tartsa magát. Köszönöm, asszonyom. Köszönöm, uraim. Menjenek Isten áldásával.

Az ezredes ismét megpengette sarkantyúját, elköszönve a királytól. Azután Kohut hadnagy. Úgy érezte magát, mintha megkövesült volna minden tagja. Az urak mélyen meghajtották magukat. A századosnétól még egy kézzorítással búcsúzott a király. Az asszony megcsókolta a jóságos kezét, azután a két úr támogatásával elhagyta a szobát.

Odakinn az ezredes maga elé állította Kohut hadnagyot. A professzor örömét lelte a csoportban. El tudta képzelni, hogy az ezredparancsnok mi mondani valót talált a hadnagyhoz. Ez rákvörös arccal állt feljebbvalója előtt. Délután pedig tisztelgett a gondnoknál is, a tanárnál is és kötelességszerűen kimentette magát a helyzet hamis megítéléséből fakadt tévedéséért. Örült, amikor másnap ezredéhez, a harcvonalba rendelte vissza egy parancs.

A professzor este a gondnokékkal és a századosnéval, most már Arnóthy grófnéval, együtt ünnepelte - saját szavai szerint - azt a győzelmet, melyet a front mögötti harcban együttesen vívtak ki. Akinek pedig ezt a győzelmet köszönhatték, az szilánkokra rongyolva, a véghetetlen víztömeg ölében talált örök nyugalomra. És a fia, miután királyának fontos leveleit átszolgáltatta Vilmos császárnak, egy német császári gépkocsiban robogott visszafelé, hogy idehaza ismét tovább szolgálja a hazát, ha kell, akár életével is.

Ez akkor volt, amikor egész családja együtt ült a professzorral, aki magasra emelve poharát, lelkesen harsogta a felköszöntőt:

- Isten áldd meg a királyt!

Huszonnégy órával később István hazaérkezett, de édesanyját nem találta otthon. A szolgáló azt mondta:

- A grófné öméltósága elment.

István ránézett a lányra, nem ment-e el az esze. Évek óta volt a családnál. Ismerte józanságát, derekasságát.

- Mit beszél, Berta? Mért nevezi anyámat grófnénak?

- Igaz is, édes Istenkém, - szólt a lány, - bocsánatot kérek a százados úrtól, hiszen a százados úr még nem is tudhatja. Tegnap reggeltől estig folyton nyikorgott az ajtó, annyian jöttek a századosnét üdvözölni. Bizony kérem, tegnap óta, hiszen százszor is hallottam, grófok lettünk. Már az ajtóról is le kellett vennem a régi táblát.

- No de, Berta, - szólt a százados ismét nagykételkedve, - jöjjön ide. Mit ivott? Bort, sört? Mi jut az eszébe?

- Százados úr, hiszen tetszik tudni, hogy én csak kávéét iszom...

- Eh, hagyjon a fecsegésével. - Boszúsan bement a szobájába, a szolgálja segítségével levetkőzött és lemosta az út porát. Még el se készült, mikor a szépen kifényesített csizmával bejött a legény és azzal a bizalmassággal, melyet megengedhetett magának, így szólt:

-313-

- A Berta kinn ül a konyhában és úgy bög, mintha elesett volna a babája. Pedig az a nehéz tűzérségnél szolgál, a harminc és feles mozsaraknál. Nem egykönnyen lehet baja. Amit pedig a Berta mond, az stimmel ám. Nem volt elég cipőkenőcsöm, lementem hozni és akkor azt mondta nekem a házmester, hogy:

- Na, gróf úr, most jól megy nektek! És én szívből örülök neki! Mert a százados úr meg is érdemelte!

István megint káromkodni akart. Hát itt minden tótágast állt? Hiszen tisztára hülyeség, amit ezek összevissza fecsegnek. Felhúzta a csizmát, kiment az első szobába, hogy telefonon beszéljen a menyasszonyával. Bizonyára ott lesz édesanyja is. Felemelte a kagylót, bemondta a számot és csakhamar Hedvigjének hangja csengett felé. Ujjongó kiáltás:

- Vissza vagy, drága kincsem?

- Igen, Hédikém. Anya nálatok van?

- Már uzsonna óta. Hiszen te is jössz mindjárt?

- Hogyne. Hiszen annyi a mesélni valóm. Beszéltem a német trónörökössel. Nagyszerű volt, Hédikém.

- Nekünk is van ám sok mesélni valónk.

- Úúúgy? Na micsoda?

-314-

Hallotta, amint a lány valamit megbeszél a mellette lévőekkel, azután megint beleszólt a készülékbe:

- Hallod-e, mindenségem.

- No, édes kis Hédikém?

- Mond meg igazán, István, nagyon szeretsz?

- Gyerek, hiszen te tudod legjobban.

- Akkor is szeretnél, ha generális lennél?

- Még akkor is, ha altábornagy lennék.

- Nagy megtiszteltetés, kedves uram. De hát ha gróf lennél?

István meghökkent. Hát ez mi! Idegesen rágta bajuszát és nem felelt mindjárt. Ezüstösen csengett a lány kacagása és pajkosan mondta:

- No lám, akkor már gondolkozol rajta. Szép szerelem, mondhatom. Mint altábornagy még hajlandó az úr, de mint gróf már fontolgatja.

- No persze, drágám, altábornagy utóvégre lehetek még, ha elég okos és szerencsés és elég öreg leszek hozzá. Hanem gróf? Abból már alig lesz valami?

Megint ezüstösen pereg a lányajkról a kacaj.

- Hátha máris gróf vagy, csak épen nem tudsz róla?

-315-

- Szent Habakuk, te is kezded. Micsoda ugratás ez. Itt a Berta azzal fogad, hogy anyám, a grófné öméltósága elment hazulról. És most te jössz és folytatod?

- István?

- Itt vagyok.

- István, ne haragudj.

- Nem... nem...

- De István, hátha csakugyan gróf vagy? Akkor is szeretsz-e még?

Erre már dühös lett.

- Elég! - kiáltott a telefonba - mindjárt hozzátok jövök.

De azért még egy kicsit a fülénél tartotta a kagylót és újra hallotta az ezüstös nevetést és menyasszonya hangját, amint a körülállóknak mondta:

- Előkészítve van, de hinni nem hiszi.

Ezzel az összeköttetés megszakadt.

Ő pedig az íróasztalhoz ment. Apja képét akarta megnézni. Felcsavarta a villamoslámpát. Friss virág volt a kép körül. Csak akkor vette észre, hogy egyáltalában majdnem kábító virágillat tölti be a szobát. Minden tele volt rakva virággal. Még így sohasem látta az anyai házat.

Hirtelen nagy nyugtalanság fogta el. Torkáig érezte verni a szívét. Mi történhetett?

-316-

A színeikben pompázó virágok titokzatosan mosolyogtak rá. Homlokát dörzsölte. Vajjon ébren van-e és ez-e régi otthonuk? Cszozgó léptekkel ment a sok virág terhét szinte nyögő mahagóni asztalkához. Az egyik virágkosárkában egy névjegy. Visszahökken. Talán tévedett. Újra olvasta. Ez nem csalódás. Világos, a névjegy a régi ezredesétől jött. A név felett kézírás:

»Özvegy gróf Arnóthy Ferencné századosnét szívélyesen üdvözlöm legkegyelmesebb urunknak, hõn szeretett uralkodónknak csodás kegyéhez.«

Most már hideg verejték szállt István homlokára. Fuldokolva lélegzett. Gépiesen fölemelt egy ibolyacsokrot. Rózsaszín levélke volt benne.

»Hõn szeretett anyámnak küldöm ezt az illatos kis üdvözetet, szeretetem és tiszteletem jelét

Bechner Hedvig.«

Elgondolkozott. Hogy jut eszébe Hedvignek hogy anyját üdvözölje és virágot küldjön neki, mikor se születésnapja, se nevenapja, sem újév, sem karácsony?

Reszketõ kézzel még egy névjegy után nyúlt, A professzor. Kezeírása:

-317-

»Özvegy gróf Arnóthy Ferencnét és fiát szeretettel üdvözli...«

Alatta pedig:

»Isten áldd meg a királyt!«

Elugrott az asztaltól, mintha varázslat várna ott rá. Kiáltott a legény után. Ez berontott a szobába. Ijedten. Azt hitte, hogy gazdáját valami baj érte.

- Hallod-e, - szólt a százados, - látod ott azokat a virágokat?

- Parancsára, százados úr, igenis látom.

- Jól van. Hozzál egy pohár vizet.

Míg a legény kinn járt, István az ablak felé fordult és íme ott egy virágokból készült, nagy, kétfedelű repülőgép állt előtte. A csavarok babérlevelekből, a szárnyak zöld fenyveslombból, a szélek és a nyereg rózsákkal bekerítve.

Hosszú, nemzetiszínű szalagja földig ért. Felemelte és elolvasta, amit az aranybetűk mondtak:

»Kedves, hõs bajtársának, Arnóthy István gróf századosnak, szívélyes üdvözleteit küldi a császári és királyi közös hadsereg repülőosztaga.«

Megtapogatta a kétfedelűt. Még mindig hitetlen volt. A rózsák fölé hajolt, vajjon érzi-e az illatot. A feje lázban égett. Visszament az íróasztalhoz. Apjának arcába bámult.

-318-

Végre a legény elhozta a vizet. Egy hajtásra kiitta. Jól esett a hideg ital. Kiküldte a szolgát. Fel akart kelni. Tekintete az íróasztalra esett. Ott, apjának képe mellett feküdt egy nagy, pecsétes írás. Fel volt bontva. Elolvasta a tartalmát. A királyi elhatározást, mely anyjának és neki visszaadja a régi nevet, a régi rangot. Sötét fátyol borult a szemére. Ő, aki sok ezer méternyi magasságban is meg szokta tartani tiszta látását, nyugodt fejét, most szédült, minden táncra perdült előtte, azt hitte, össze fog esni.

Nagynehezen úrrá lett az izgalom gyengesége felett. Kiment a szobából. A legény rásegítette a kabátját. Aztán, mikor indult, így szólt a fiú:

- Parancsol a méltóságos gróf úr még valamit éjszakára?

Nem felelt, hanem elhagyta a házat. A gondnokéknál csodálkoztak, hogy olyan sokáig elmarad.

Csak amikor megérkezett és Hedvig örömkialtással a nyakába borult, érezte, hogy milyen fáradt és mennyire el van csigázva. Még mindig álomban járt. És ez az álom sem volt földies. Nem függött össze a megfogható dolgokkal.

És azután az anyja...

- István... édes, édes fiam...

- Anyám, én mindezekből nem értek semmit. Amit otthon felfedeztem, a sok virág, a királyi elhatározás... álom az vagy való?

- Való, fiam, - szólt a gondnok, - és mivel anyád nem elég erős neked mindent, amit tudnod kell, elmondani, tehát Hedvigre bízunk ezt a feladatot. Menjete, hallgasd meg őt.

Más szobába mentek. Egymás mellé ültek. Szorosan egymás mellé. És a lány halk hangon, ahogyan alkonyatkor mesét mondanak a gyermekeknek, elbeszélte neki életének kegyetlen, de boldogságra fordult meséjét, mely íme valóra vált. A férfi a leány vállára támasztotta fejét. Előtte állt, fényben úszva, apjának alakja és anélkül, hogy észrevette volna, folytak könnyei. A lány végzett. Még csak ennyit mondott:

- Isten áldd meg a királyt.

És ő susogva rámondta:

- Isten áldd meg...

Vége.

Javítások.

Az eredeti szöveg helyesírásán nem változtattunk.

A nyomdai hibákat javítottuk. Ezek listája:

15 rajta... Utoljára	rajta... Utoljára
32 Fontos..!	Fontos...!
95 lehetnek az idegei!..	lehetnek az idegei!...
129 fáradhatalanul előrerohanva	fáradhatatlanul előrerohanva
145 közönyt tanusíani	közönyt tanusítani
149 fog tar-tartani	fog tartani
247 következőket mondta	következőket mondta:
256 XIV.	XIII.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK A PRZEMYSLI REPÜLŐ: REGÉNY A NAGY HÁBORÚBÓL ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1

through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER

THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these

requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.